

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Veronika Černá

**Postavení izraelských Arabů v politickém
systému Izraele**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Veronika Černá**

Vedoucí práce: **PhDr. Lucie Hindlsová**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

ČERNÁ, Veronika. *Postavení izraelských Arabů v politickém systému Izraele*. Praha, 2013. 91 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Lucie Hindlsová

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá otázkou postavení izraelských Arabů v rámci politického systému Státu Izrael. Pro zkoumání dané problematiky byly zvoleny dva postupy. Nejprve je pozornost soustředěna na historický vývoj postavení izraelských Arabů od vzniku Izraele do současnosti. Následně jsou analyzovány vybrané problematické oblasti ve vztahu mezi Státem Izrael a izraelskými Araby. Jedná se o získání izraelského občanství, vlastnictví půdy, povinnou službu v izraelské armádě, participaci v politických a soudních institucích, úřední jazyky a národní symboly. Jak se ukazuje, Izrael v mnohých oblastech znevýhodňuje postavení izraelských Arabů. Celá problematika však není úplně jednoznačná, protože v některých případech jsou to sami izraelští Arabové, kteří si svým postojem své znevýhodněné postavení sami způsobují.

Abstract

Master's thesis deals with the status of Israeli Arabs within the political system of the State of Israel. For analysis of this topic two approaches were selected. First, attention is concentrated on the historical development of status of Israeli Arabs from the establishment of Israel to the present day. Subsequently, selected problematic areas in the relationship between Israeli Arabs and Israel are analyzed. These areas include: obtaining Israeli citizenship, ownership of land, compulsory military service in Israeli army, participation in political and judicial institutions, official languages, and national symbols. As it turns out, Israel disadvantages status of Israeli Arabs in many areas. However, the whole issue is not entirely unequivocal because in some cases, Israeli Arabs cause their disadvantaged status by their attitude.

Klíčová slova

Izrael, izraelští Arabové, demokracie, základní práva, etnická demokracie, izraelský politický systém

Keywords

Israel, Israeli Arabs, democracy, basic rights, ethnic democracy, Israeli political system

Rozsah práce: 211 298 znaků (včetně mezer)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. května 2013

Veronika Černá

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Lucii Hindlsové za odborné vedení mé diplomové práce, vstřícný přístup a cenné připomínky.

Vymezení tématu

Politický systém Izraele bývá často označován jako jediná demokracie na Blízkém východě. Již od vzniku Státu Izrael v roce 1948 se však tato země musela potýkat s mnohými specifiky. Mezi tato specifika patří i existence výrazné arabské menšiny na území Izraele, jež měla původně získat svůj vlastní stát. K takovému řešení však dodnes nedošlo a v současné době se tak na území Izraele nachází více než dvacetiprocentní menšina, která bývá souhrnně označována jako izraelští Arabové¹. A je to právě postavení těchto Arabů, které budí značnou pozornost.

Jedním ze základních předpokladů demokratického uspořádání státu je i dodržování základních lidských práv všech obyvatel. V takovém případě by Izrael měl zacházet se všemi svými občany rovnocenným způsobem a nemělo by tak docházet k diskriminaci žádné skupiny obyvatelstva. Postavení izraelských Arabů by však mohlo být díky existenci určitých pravidel již od počátku výrazně znevýhodněno. Jedná se například o pravidla upravující službu v armádě, která je v Izraeli povinná, či pravidla upravující vlastnictví půdy a výstavbu budov na území Izraele. Dále se jedná o problematiku spojenou s otázkou izraelského občanství, úředních jazyků v Izraeli či národních znaků a Dne nezávislosti. Neméně důležitou roli hraje i zastoupení izraelských Arabů v politických a soudních institucích. Právě tyto oblasti bývají nejčastěji zmiňovány ve spojitosti s možným nerovným postavením izraelských Arabů.

Cíle diplomové práce

Hlavním cílem diplomové práce bude analýza postavení izraelských Arabů v rámci politického systému Státu Izrael. Mnohé palestinské organizace často poukazují na porušování základních lidských práv arabských občanů Izraele a právě tato otázka bude hlavním zájmem diplomové práce. Nutné je již od počátku počítat s tím, že daná problematika je kontroverzním tématem. Díky kontroverzi je třeba mít na paměti, že mnohé zdroje nemusí být plně neutrální a obsahovat objektivní informace. Cílem diplomové práce bude nezaujímat žádné hodnotové stanovisko a k dané problematice

¹ <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/People/SOCIETY.htm> (15. 9. 2012)

přístupovat co možná nejneustranějším způsobem. V tomto ohledu je tak nejprve nutné věnovat pozornost přístupu ze strany Izraele vůči izraelským Arabům. Jedná se především o podobu zákonů a jejich praktické dopady na postavení izraelských Arabů. Např. otázka povinné vojenské služby má v Izraeli zvláštní postavení ve společnosti. Vojenská služba je však pro izraelské Araby pouze dobrovolná a může tak docházet k jejich jistému znevýhodnění. Pozornost je tak nutné věnovat nejen podobě opatření, jež by mohla způsobovat znevýhodněné postavení, ale především jejich praktickému dopadu, který je určován zvláštnostmi izraelské společnosti i jejího politického systému. Nutné je v tomto bodě se pozastavit i nad otázkou arabského zastoupení v politických a soudních institucích, které by mohlo způsobovat další nerovnosti. Základní výzkumná otázka diplomové práce tedy zní, zda Stát Izrael znevýhodňuje postavení izraelských Arabů prostřednictvím určitých opatření. Jak již bylo nastíněno výše, jednalo by se o zásadní problém, neboť by tak docházelo k porušení jednoho ze základních atributů demokratického zřízení Izraele.

Na druhou stranu je nutné si uvědomovat, že vztahy mezi izraelskými Araby a většinovým židovským obyvatelstvem jsou již od samotného vzniku Izraele velmi napjaté. Tento fakt je způsoben hned několika faktory. Mezi ty nejzávažnější patří skutečnost, že dodnes nebyla dořešena otázka vzniku druhého státu pro izraelské Araby tak, jak bylo již od samého počátku plánováno. Dále pak řada konfliktů s okolními arabskými státy, z nichž některé dodnes neuznávají existenci Izraele, či obrovské množství palestinských uprchlíků. Mnoho izraelských Arabů pocituje nechuť vůči životu v rámci státu obývaného většinově židovskými občany. Právě tato nechuť může způsobovat sníženou vůli participovat v politickém a společenském dění v Izraeli. Právě tento faktor může do jisté míry ovlivňovat např. zastoupení v politických a soudních institucích. Dále může mít vliv i na ochotu dobrovolně podstoupit vojenskou službu atd. Z toho důvodu je nutné zabývat se i touto problematikou a věnovat ji ve výzkumu postavení izraelských Arabů značný prostor. Druhá výzkumná otázka tak zní, do jaké míry je postavení izraelských Arabů v rámci politického systému Izraele ovlivňováno jejich negativním postojem vůči Státu Izrael.

Struktura diplomové práce

V první části diplomové práce bude nejprve pozornost věnována základní charakteristice izraelského politického systému. V první části bude nastíněn vývoj

politického systému a jeho formování od vzniku Izraele v roce 1948. Celý systém byl formován na pozadí několika válek s okolními arabskými státy, což zanechalo silné stopy. Následně se bude diplomová práce věnovat především současné podobě izraelského politického systému, zejména pak podobě a fungování základních demokratických institucí a jejich propojení. V rámci politického systému Izraele však existuje celá řada pro západní demokracie nestandardních institucí, které mají většinou náboženský charakter. Právě těmto institucím a jejich fungování je nutné věnovat zvýšenou pozornost, protože v jejich rámci by mohlo docházet k určitému znevýhodňování izraelských Arabů.

V následující části bude pozornost věnována vymezení pojmu izraelští Arabové. Vymezení významu tohoto pojmu je velmi důležité, protože se jedná o ústřední téma celé diplomové práce. Dále se bude diplomová práce věnovat vývoji postavení izraelských Arabů od vzniku samostatného Státu Izrael. Analýza vývoje je podstatná z toho důvodu, protože postavení izraelských Arabů není statickou záležitostí, ale v čase se proměňuje. Právě zachycení tohoto vývoje pomůže lépe porozumět současné podobě postavení izraelských Arabů v rámci politického systému Izraele. Do postavení izraelských Arabů se výrazně promítá především vývoj izraelsko-arabských válek a blízkovýchodního mírového procesu, který byl odstartován v devadesátých letech. Obecně zahraniční vliv na postavení izraelských Arabů je velmi výrazný a jako takový nesmí být v diplomové práci ignorován. Práce se však bude primárně zabývat vývojem přístupu Státu Izrael k postavení izraelských Arabů a dále i vývojem přístupů samotných izraelských Arabů vůči své participaci v politických, soudních, ale i jiných institucích.

Po analýze mapující základní vývoj postavení izraelských Arabů a vnějších faktorů, které jej ovlivňují, přijde řada na nejpodstatnější část diplomové práce. Tato část práce bude rozdělena do několika částí z důvodu větší přehlednosti. Každá část bude obsahovat jednu problematiku oblast, která může být zdrojem znevýhodněného postavení izraelských Arabů. Na začátku však bude pozornost věnována obecnému vymezení postavení izraelských Arabů v rámci právního systému Izraele a jejich statusu. Poté bude nutné zaměřit se na konkrétní problematiku oblastí. Nejprve bude nastíněna problematika získávání izraelského občanství, které může být pro izraelské Arabů problematičtější, a kritici postavení arabské menšiny na tento zákon velmi často

upozorňují a označují je za diskriminační. Na druhou stranu je však také nutné brát v potaz i argumentaci izraelských úřadů, podle kterých se jedná pouze o bezpečnostní opatření.

Další problematická záležitost, které si zaslouží pozornost, se týká možnosti vlastnictví půdy a výstavby budov. Vlastnictví půdy má v Izraeli velmi specifickou podobu, která se nevyskytuje v žádné další vyspělé zemi. Valná většina půdy je vlastněna státem a občané Izraele si ji mohou jen dlouhodobě pronajímat. Právě toto opatření může přinášet další možnost pro znevýhodněné postavení izraelských Arabů. Podobné opatření se týká výstavby budov, která takto logicky probíhá na pozemcích vlastněných státem, a i v této oblasti může docházet k jistým problémům.

Jednou z dalších oblastí je často zmiňovaná povinná služba v izraelské armádě, která je pro izraelské Araby pouze dobrovolná. Tato dobrovolnost plyne z faktu, že většina konfliktů, do kterých se Izrael zapojil, byla proti arabským státům a mohlo by se tak stát, že izraelští Arabové by museli bojovat proti jiným Arabům. Základní vojenská služba však v izraelské společnosti zastává velmi důležitou roli. Na její absolvování je navázána celá řada výhod, o které takto mohou izraelští Arabové přicházet. Mnohdy se však jedná o výhody velmi významné, jako např. získání lepšího povolání či úvěru v bance. Na druhou stranu je však nutné podotknout, že izraelští Arabové mohou základní vojenskou službu absolvovat dobrovolně. Právě této otázce je nutné věnovat pozornost, protože může svědčit o přístupu samotných arabských občanů k jejich postavení v rámci Izraele.

Další důležitou oblastí, která spadá pod problematiku možného znevýhodněného postavení, je otázka participace izraelských Arabů v rámci politických a soudních institucí. Právě v této oblasti se může velmi výrazně projevat neochota izraelských Arabů k participaci na politickém systému Izraele, ale na druhou stranu i znevýhodňování ze strany Izraele. Arabské politické strany se účastní pravidelných voleb, ale jejich zastoupení neodpovídá velikosti arabské menšiny. Tento jev však může být způsoben různými faktory, které budou předmětem analýzy diplomové práce. Podobná situace se pak týká i arabského zastoupení v soudních orgánech.

Jedním z dalších sledovaných bodů bude i otázka úředních jazyků v Izraeli. Jazyk bývá často způsobem, jak je možné znevýhodňovat určitou skupinu obyvatelstva,

a právě z toho důvodu si zaslouží pozornost i v případě postavení arabštiny na území Izraele. Další problematickou oblastí je i otázka izraelské státní vlajky a státních symbolů. Na obou jsou zastoupeny důležité židovské náboženské symboly, čímž se může více než dvacetiprocentní arabská menšina, která je většinově muslimská, cítit poškozena. Za pozornost stojí i emoce vzbuzující oslavy národního svátku Dne nezávislosti, který může být řadou izraelských Arabů vnímán negativně.

Celá diplomová práce tak bude rozdělena do dvou základních částí. První část se bude nejprve zaměřovat na obecnější charakteristiku izraelského politického systému a jeho vývoje a později bude prostor věnován vymezení základního pojmu diplomové práce – izraelských Arabů. Následně se práce zaměří na historickou analýzu vývoje postavení izraelských Arabů v rámci Státu Izrael. Po této obecnější části, jejímž hlavním cílem je ukotvení analyzované problematiky, bude následovat druhá část práce, která se bude zabývat konkrétními oblastmi, v nichž by mohlo docházet ke znevýhodňování izraelských Arabů. Pozornost tak bude věnována nejproblematičtější oblastem, na které je často upozorňováno jako na možné zdroje horšího postavení arabského obyvatelstva. Tato část práce bude proto nejdůležitější z hlediska potvrzení či vyvrácení výzkumných otázek a analýzy možného problematického postavení Arabů v izraelském politickém systému.

I. Úvod

- a. Základní vymezení tématu
- b. Hypotézy a výzkumné otázky
- c. Použitá metodologie
- d. Rozbor použité literatury

II. Stat'

- a. Charakteristika izraelského politického systému, jeho zvláštností a vývoje od vzniku Státu Izrael
- b. Vymezení pojmu izraelští Arabové a vývoj jejich postavení od vzniku samostatného Státu Izrael
- c. Současné postavení izraelských Arabů v politickém systému Izraele
 - i. Získání izraelského občanství
 - ii. Vlastnictví půdy a výstavba budov
 - iii. Povinná služba v izraelské armádě

- iv. Participace v politických a soudních institucích
- v. Úřední jazyky, státní znaky a vlajka, Den nezávislosti

III. Závěr

- a. Analýza zjištění
- b. Potvrzení či vyvrácení hypotéz
- c. Zhodnocení postavení izraelských Arabů v rámci politického systému Izraele

Metoda diplomové práce

Pro účely diplomové práce byl zvolen empiricko-analytický přístup. Diplomová práce bude vzhledem ke zkoumané problematice využívat dva postupy v rámci jednopřípadové studie. Pro potvrzení či vyvrácení hypotéz se bude nutně na zkoumanou problematiku zaměřit z historické perspektivy a nastítnit tak její vývoj. Tento postup však bude potřeba kombinovat s analýzou současné situace, která bude rozčleněna na několik dílčích sledovaných oblastí. Pomocí tohoto postupu tak bude dosaženo kompletnějšího obrazu postavení izraelských Arabů v rámci politického systému Izraele.

Seznam předpokládané literatury

- ASHER, A.: 2005, *Politics in Israel: The Second Republic*, CQ Press, Washington, D.C.
- BEN-ELIEZER, U.: 2012, *Old Conflict, New War: Israel's Politics Toward the Palestinians*, Palgrave Macmillan, New York
- BLIGH, A. (ed.): 2003, *The Israeli Palestinians: An Arab Minority in the Jewish State*, Frank Cass Publishers, Portland
- ČEJKA, M.: 2007, *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Barrister & Principal, Brno
- ČEJKA, M.: 2008, *Judaismus a politika v Izraeli*, Barrister & Principal, Brno
- FRADKIN, H. G.: 2004, Judaism and Political Life, *Journal of Democracy*, Vol. 15, No. 3, pp. 122-136

KIMMERLING, B.: 2008, *Clash of Identities: Explorations in Israeli and Palestinian Societies*, Columbia University Press, New York

KOREN, D.: 2010, Arab Israeli citizens in the 2009 elections: between Israeli citizenship and Palestinian Arab identity“, *Israel Affairs*, Vol. 16, No. 1, pp. 124-141

KUPERWASSER, Y., LIPNER, S.: 2011, The Problem Is Palestinian Rejectionism: Why the PA Must Recognize a Jewish State, *Foreign Affairs*, Vol. 90, No. 6, pp. 2-9

MASALHA, N.: 2000, *Imperial Israel and the Palestinians: The Politics of Expansion*, Pluto Press, London

MORRIS, B.: 2003, *1948 and After: Israel and the Palestinians*, Oxford University Press, Oxford

PELEG, I., WAXMAN, D.: 2011, *Israel's Palestinians: The Conflict Within*, Cambridge University Press, New York

SHLAIM, A.: 2009, *Israel and Palestine: Reappraisals, Revisions, Refutations*, Verso, London

1	ÚVOD	2
2	CHARAKTERISTIKA IZRAELSKÉHO POLITICKÉHO SYSTÉMU A JEHO ZVLÁŠTNOSTÍ	10
2.1	VÝVOJ IZRAELSKÉHO POLITICKÉHO SYSTÉMU	11
2.2	SOUČASNÁ PODOBA IZRAELSKÉHO POLITICKÉHO SYSTÉMU	22
2.2.1	<i>Základní instituce politického systému.....</i>	<i>23</i>
2.2.2	<i>Náboženské instituce</i>	<i>32</i>
3	VÝVOJ POSTAVENÍ IZRAELSKÝCH ARABŮ V IZRAELI	39
3.1	PRVNÍ FÁZE (1948-1967)	40
3.2	DRUHÁ FÁZE (1967-1993)	45
3.3	TŘETÍ FÁZE (1993-2000).....	53
3.4	ČTVRTÁ FÁZE (2000-SOUČASNOST)	56
4	SOUČASNÉ POSTAVENÍ IZRAELSKÝCH ARABŮ V IZRAELI	63
4.1	ZÍSKÁNÍ IZRAELSKÉHO OBČANSTVÍ	63
4.2	VLASTNICTVÍ PŮDY A VÝSTAVBA BUDOV.....	68
4.3	POVINNÁ SLUŽBA V IZRAELSKÉ ARMÁDĚ	73
4.4	PARTICIPACE V POLITICKÝCH A SOUDNÍCH INSTITUCÍCH	77
4.5	ÚŘEDNÍ JAZYKY, STÁTNÍ ZNAKY A VLAJKA, DEN NEZÁVISLOSTI.....	81
5	ZÁVĚR	86
6	SUMMARY	93
7	SEZNAM LITERATURY	94
7.1	NEPERIODICKÁ LITERATURA	94
7.2	PERIODICKÁ LITERATURA	97
7.3	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	100

1 Úvod

Postavení izraelských Arabů (tedy Arabů s izraelským občanstvím) budí dlouhodobě značný akademický zájem. Jedná se především o fakt, že Stát Izrael bývá od svého vzniku označován jako jediná demokracie na Blízkém východě. Přesto je však třeba si uvědomit, že Izrael je demokracií v mnoha ohledech specifickou. V současné době na území Izraele žije přibližně dvacet procent izraelských Arabů, kteří by měli disponovat stejnými právy jako všichni ostatní izraelští občané. Kvůli existenci mnohých specifík izraelské demokracie by však mohlo v některých oblastech docházet ke znevýhodnění izraelských Arabů. Již před vznikem Státu Izrael v roce 1948 bylo počítáno se vznikem dvou států – židovského a arabského. Ke vzniku arabského státu však dodnes nedošlo, což se v mnohých ohledech projevuje i v postavení izraelských Arabů. Jedním z dalších důležitých faktorů, které ovlivňují práva izraelských Arabů, jsou i konflikty Izraele a okolních arabských států. V těchto případech se může příslušnost izraelských Arabů ke Státu Izrael dostávat do konfliktu s jejich etnickou arabskou příslušností. V izraelských představitelích pak tyto konflikty mohou vyvolávat nedůvěru a podezíravost vůči izraelským Arabům.

Postavení izraelských Arabů není konstantní záležitostí a od vzniku Izraele prošlo určitou změnou, která byla ovlivněna mezinárodním děním, politickou aktivitou samotných izraelských Arabů, ale také částečnými změnami v přístupu Izraele. Největší množství kontroverzních oblastí ve vztahu mezi izraelskými Araby a Izraelem vzniklo již v období vyhlášení nezávislého Izraele či krátce po něm. Dalším velice důležitým faktorem, který situaci ovlivňuje, je i politický vývoj v Izraelem okupovaných územích pásma Gazy a Západním břehu Jordánu. V tomto ohledu se jedná především o mírový proces, který byl zahájen v 90. letech minulého století, a v současnosti se nachází na mrtvém bodě. Přesto je třeba mít na paměti, že tento proces se přímo nedotýkal izraelských Arabů. Celá situace týkající se postavení izraelských Arabů ve Státě Izrael je tak značně komplikovaná a navíc se jedná i o vysoce kontroverzní téma, což může analýzu v mnoha ohledech znesnadňovat. To je nutné mít na paměti a pokusit se o co možná nejkomplexnější pojetí dané problematiky.

Jednou z nejpoužívanějších teoretických koncepcí, která se pokouší vysvětlit vztah mezi izraelským demokratickým zřízením a postavením izraelských Arabů, je model tzv. etnické demokracie. Etnická demokracie je typem, který doplňuje dva základní typy

demokracie, jež definoval Arend Lijphart (1977), Jedná se o většinovou demokracii² a konsociační demokracii³. Podle Smoohy (1990) existují státy, které disponují mnohými znaky fungujících demokratických systémů (např. univerzální volební právo, existence mnoha politických stran, svobodné volby, pravidelné změny vlády, občanská práva, nezávislý soudní systém, profesionální tisk, občanská práva, civilní dohled nad ozbrojenými složkami a občanská i politická podpora demokratických principů), přesto je zde institucionalizována dominance jedné etnické skupiny nad ostatními. Ideálním příkladem takové etnické demokracie je podle Smoohy právě Izrael. Nejedná se však o případ jediný. Izrael není možné označit za většinovou demokracii, protože se prohlašuje za židovský stát (tedy stát výhradně pro Židy). Izrael však není možné považovat ani za konsociační demokracii, protože v takovém případě by se jednalo o stát dvou etnických skupin – Arabů a Židů, které mají stejná práva. Podle Smoohy je hlavním důkazem, že Izrael je etnickou demokracií, fakt, že se Izrael prohlašuje za stát demokratický a současně židovský (Smooha 1990: 398-392).

Ve svých pozdějších pracích Sammy Smooha koncept etnické demokracie dále rozpracoval a tento model byl používán i pro komparativní analýzu jiných zemí (např. Estonska, Slovenska či Severního Irsku). Etnická demokracie je pak definována jako politický systém, který kombinuje rozsáhlá politická a občanská práva a nedemokratickou institucionalizaci dominance jedné etnické skupiny. Pro etnickou demokracii je charakteristický rozpor dvou základních principů – demokratického principu, který zaručuje rovnost všem občanům státu, a etnického principu, který zavádí dominanci jedné etnické skupiny. Takový politický systém potom vytváří napětí, rozpory a konflikty. Nezbytně však nemusí docházet k etnické či politické nestabilitě. Demokratický rámec politického systému není pouze fasádou, ale jedná se o skutečně fungující instituce. Stát však slouží převážně dominantní etnické skupině, což u ostatních etnických skupin může vyvolat pocit nelojality. Ve snaze omezit tuto

² Mezi většinové demokracie patří např. Spojené státy. Stát nijak nezasahuje do etnických štěpných linií ve společnosti, ale prosazuje společný jazyk, identitu a nacionalismus. Stát vytváří podmínky pro asimilaci, ale nechává na jednotlivých komunitách, zda se rozhodnou svou původní identitu ponechat, či se jí vzdají. Nejdůležitějším prvkem společnosti ve většinové demokracii je jednotlivec a jeho politická a občanská práva (Smooha 1990: 390).

³ Mezi konstituční demokracie je možné zařadit např. Belgie. Etnicita je v takovém státě chápána jako základní princip pro organizaci. Jedinci disponují svými politickými a občanskými právy, ale etnické skupiny jsou oficiálně uznány a také disponují určitými právy. Stát se neidentifikuje s žádnou ze skupin. Každá ze skupin má v určitých oblastech své vlastní instituce a elity, které fungují odděleně. Stát je pak řízen na základě kartelu a kompromisu těchto elit (Smooha 1990: 390).

neloajalitu stát uvalí na minoritní skupiny sérii kontrol a omezení (Smooha 2001: 24-25).

Pokud bychom se na model etnické demokracie zaměřili přímo, pak Sammy Smooha (2001) rozlišuje celkem osm základních znaků, které etnickou demokracii odlišují od ostatních typů demokracie i nedemokratických režimů. Prvním znakem je existence pouze jednoho etnického národa, který má absolutní právo na danou zemi. To znamená, že vzniká dichotomie mezi ústředním národem a ostatními etnickými skupinami. Druhým znakem je, že stát odděluje členství ve výše zmíněném jednom etnickém národě a občanství státu. Stát v tomto ohledu primárně slouží potřebám ústředního národa, jehož členové mohou, ale také nemusí, být občany daného státu (např. Židé v diaspoře). Sloužit zájmům všech svých občanů je pak pro stát sekundárním cílem. Třetí znak vyjadřuje skutečnost, že stát je vlastněn a ovládán ústředním národem. Ústřední národ ovládá stát, ne však všechny jeho občany. Stát vznikl za účelem ztělesnění práva na sebeurčení ústředního národa. Z toho důvodu státní znaky, hymna, svátky, místa, zákony atd. jsou vytvářeny ve prospěch ústředního národa. Čtvrtý znak poukazuje na fakt, že stát mobilizuje ústřední národ. Tímto způsobem stát prosazuje identitu ústředního národa a mobilizuje národ proti vnímané či reálné hrozbě. Podle pátého znaku stát poskytuje příslušníkům ostatních etnických skupin neúplná individuální a kolektivní práva. To znamená, že některá práva mohou být garantována pouze částečně či vůbec nejsou zajištěna. Přesto je stále zajištěna určitá minimální hranice poskytování práv ostatním skupinám, aby mohl být daný stát označen za demokratický. Šestý znak poukazuje na možnost ostatních etnických skupin bojovat za změnu parlamentními i mimoparlamentními cestami. Ostatní etnické skupiny mohou využívat nástrojů jako např. protest, zájmové skupiny, masová média, soudy atd., aby prosadily své zájmy. Sedmý znak vyjadřuje skutečnost, že ostatní etnické skupiny jsou státem vnímány jako hrozba. Podle osmého a posledního znaku stát určitým způsobem kontroluje ostatní etnické skupiny. Vzhledem k faktu, že tyto skupiny se nemohou ztotožnit se státem, stát předem očekává, že dané skupiny mohou vyjadřovat svou neloajalitu. Z tohoto důvodu je nutné skupiny kontrolovat ve zvýšené míře (Smooha 2001: 29-34).

Koncept etnické demokracie se jeví jako vhodný nástroj pro zkoumání postavení izraelských Arabů v rámci politického systému Státu Izrael. Izrael může být zkoumán

jako specifický politický systém, který naplňuje základní charakteristiky demokracie, ale současně mohou být všechna politická a občanská práva zajištěna pouze židovskému obyvatelstvu. Cílem této diplomové práce je analyzovat, do jaké míry znevýhodňuje Stát Izrael určité skupiny obyvatelstva prostřednictvím určitých opatření. V kontextu diplomové práce bude pozornost věnována především skupině izraelských Arabů, ale je nutné si uvědomit, že štěpné linie v izraelské společnosti jsou daleko složitější otázkou a existuje zde velké množství odlišných skupin obyvatelstva. Ani samotné židovské obyvatelstvo není homogenním celkem a i v jeho rámci existují mnohé štěpící linie. Izraelští Arabové však tvoří skupinu velmi početnou. V současné době se jedná o největší izraelskou menšinu, takže v případě znevýhodňování ze strany Izraele by se nejednalo o zanedbatelný problém. Izrael vznikl jako stát určený pro Židy, což je podle konceptu etnické demokracie neslučitelné s rovnocennými právy pro všechny skupiny obyvatelstva.

Izraelští Arabové však zastupují etnickou skupinu, která je většinově zastoupena ve státech, které Izrael obklopují, a jež od vzniku Státu Izrael vedou s Izraelem mnohé konflikty. Původním předpokladem před vznikem Státu Izrael bylo, že současně s židovským státem bude vytvořen i stát arabský. K tomu však nikdy nedošlo a izraelští Arabové se v Izraeli ocitli prakticky jako cizinci. Z těchto důvodů může u izraelských Arabů vznikat přednostní lojalita vůči okolním arabským státům spíše než vůči Izraeli. V některých ohledech se sami izraelští Arabové mohou rozhodnout neúčastnit se izraelského politického života a do jisté míry své postavení přímo ovlivňovat. Pokud tedy bude v některých oblastech zjištěno znevýhodněné postavení izraelských Arabů, nemusí se nutně jednat o problém způsobený izraelskou vládou.

Z výše zmíněného vyplývají dvě základní výzkumné otázky, které se tato diplomová práce pokusí zodpovědět. První z otázek zní, zda Stát Izrael znevýhodňuje postavení skupiny izraelských Arabů v rámci izraelského politického systému. Na druhou stranu je však nutné analyzovat i postoj samotných izraelských Arabů vůči Státu Izrael. Z toho důvodu druhá výzkumná otázka zní, do jaké míry je postavení izraelských Arabů v rámci Státu Izrael ovlivněno jejich negativním postojem vůči Izraeli. Vzhledem k častým protestům ze strany mezinárodních organizací, ale i samotných izraelských Arabů, je možné předpokládat, že postavení izraelských Arabů bude ve srovnání s většinovým židovským obyvatelstvem znevýhodněno. Otázkou však zůstává, zda je

příčinou takového postavení izraelská vláda či přístup samotných izraelských Arabů. Případně se může jednat i o kombinaci obou faktorů.

Za účelem zodpovězení výzkumných otázek bude diplomová práce rozdělena do tří základních kapitol. V první části je nejprve nutné analyzovat podobu izraelského politického systému. Kapitola bude rozdělena do dvou podkapitol. První podkapitola se bude zabývat vývojem izraelského politického systému od vzniku Státu Izrael v roce 1948. Důležité bude zaměřit se především na období následující po vyhlášení nezávislosti, protože se jednalo o formativní období budoucího politického systému. Instituce existující v předstátním období britského mandátu se musely transformovat do podoby institucí suverénního státu. V této části bude důležité zdůraznit, že již v předstátním období existovaly oddělené systémy správy pro jednotlivé skupiny obyvatelstva. Toto oddělení bylo zachováno i se vznikem Státu Izrael, ale palestinský stát vytvořen nebyl, takže na centrální úrovni pokračovaly v činnosti pouze židovské instituce.

Ve druhé podkapitole bude pozornost soustředěna na současnou podobu izraelského politického systému. Nejprve bude nutné zaměřit se na klasické demokratické instituce, které se vyskytují v západních demokratických státech. V tomto ohledu by Izrael měl naplňovat znaky etnické demokracie a základní instituce by měly fungovat podle demokratických pravidel. Na druhou stranu i zde se může projevat určité znevýhodnění izraelských Arabů. Jak již bylo zmíněno výše, Izrael je specifickým politickým systémem, ve kterém existuje celá řada pro západní demokracie netypických náboženských institucí. Tyto instituce vznikly za účelem správy záležitostí spadajících pod judaismus. I v tomto ohledu se tak jedná o jeden ze znaků etnické demokracie, neboť tyto státní instituce slouží pouze ústřednímu národu. V této části je však nutné zdůraznit, že ani židovský národ není homogenní a tyto náboženské instituce mohou výrazně znevýhodňovat právě některé směry v rámci judaismu a jejich příslušníky.

Ve druhé kapitole bude pozornost soustředěna na vývoj postavení izraelských Arabů v rámci izraelského politického systému od vzniku Státu Izrael do současnosti. Nejprve bude nutné úžeji vymezit pojem izraelští Arabové, protože se jedná o ústřední pojem celé diplomové práce. Dále bude prostor věnován analýze vývoje postavení izraelských Arabů. Za účelem větší přehlednosti bude kapitola rozdělena do čtyř

podkapitol podle jednotlivých fází ve vývoji postavení izraelských Arabů. Tyto fáze jsou odděleny významnými historickými milníky. Postavení izraelských Arabů nebylo vždy stejné a v průběhu času se měnilo. Právě v této kapitole tak mohou být odhaleny změny v postoji izraelských autorit, ale i změny v postojích izraelských Arabů vůči Izraeli a způsoby prosazování jejich zájmů.

Poslední kapitola diplomové práce bude klíčová. Bude se jednat o analýzu vybraných problematických oblastí ve vztahu mezi Izraelem a izraelskými Araby. Pozornost bude věnována pěti vybraným oblastem, ve kterých bývá často zdůrazňováno znevýhodněné postavení izraelských Arabů ve srovnání s většinovým židovským obyvatelstvem. Nejprve se bude jednat o otázku získávání izraelského občanství. V tomto ohledu je často zdůrazňováno, že izraelští Arabové mají ve srovnání s Židy ztížené podmínky pro získání izraelského občanství. Pro izraelské představitele se však často jedná o otázku bezpečnosti státu. Druhou zkoumanou problematickou oblastí bude otázka vlastnictví půdy a výstavby budov v Izraeli. Vlastnictví půdy je v Izraeli velmi specifickou záležitostí. Tato problematika je navíc úzce svázána se vznikem Izraele a s tím spojenou velkou palestinskou uprchlickou vlnou, která dodnes budí mnohé kontroverze. Třetí problematickou oblastí je služba v izraelské armádě, která je oficiálně povinná pro všechny občany Izraele. Izraelští Arabové jsou však této povinnosti zproštěni, což může v důsledku vést ke zbavení mnohých benefitů, které jsou s povinnou vojenskou službou spojeny. V této oblasti je však nutné ve zvýšené míře věnovat pozornost přístupu izraelských Arabů, protože se mohou rozhodnout vykonat povinnou službu dobrovolně. Předposlední problematická oblast se bude týkat participace izraelských Arabů v politických a soudních institucích. I v této oblasti se může jednat o problém zapříčiněný oběma stranami – izraelská strana může participaci bránit a izraelští Arabové nemusejí o participaci vůbec usilovat či ji bojkotovat. Poslední problematická oblast se bude týkat spíše symbolických záležitostí. Jednat se bude o úřední jazyky, státní znaky, vlajku a hymnu. Úřední jazyky mohou znamenat reálný problém a možnost významného znevýhodnění izraelských Arabů. Státní znaky, hymna a vlajka jsou spíše záležitostmi identity, ale i přesto se jedná o jeden ze znaků etnické demokracie.

Pro účely zodpovězení výzkumných otázek bude zvolen empiricko-analytický přístup. Zkoumány budou zdroje primární i sekundární povahy. Použita bude

jednopřípadová studie, která bude kombinovat historický postup, pomocí něhož bude zkoumán vývoj postavení izraelských Arabů od vzniku Státu Izrael, a analýzu současné situace, jež bude rozčleněna do několika dílčích oblastí, jak již bylo nastíněno výše. Tato kombinace dvou přístupů by měla poskytnout komplexnější pohled na zkoumané téma. Nutné je zaměřit se na danou problematiku z obou stran – možné znevýhodnění izraelských Arabů ze strany Izraele, ale i přístup izraelských Arabů vůči Státu Izrael a jejich ochota participovat v daném státě.

Česká odborná literatura zabývající se tématem postavení izraelských Arabů v Izraeli je pouze minimální. V českém prostředí se podobným tématům věnuje Marek Čejka, jehož tři publikace budou v diplomové práci použity. Nejdůležitější zdroje použité v diplomové práci však budou převážně anglicky psané texty primární i sekundární povahy. Vzhledem k výrazné kontroverznosti tématu je nutné výběru literatury věnovat velkou pozornost. Mnohé zdroje prezentují často pouze jednostranný pohled na danou problematiku. Je proto nutné snažit se o vyvážený pohled z obou stran a vyhnout se zdrojům, které mohou prezentovat zkreslené nebo neúplné informace. V tomto ohledu se může často jednat o informace, které jsou poskytovány arabskými neziskovými organizacemi působícími na území Izraele. Takové informace jsou často účelově zaměřeny v neprospěch Státu Izrael. To samé platí pro informace publikované Izraelem, protože v mnohých případech mohou být různá opatření prezentovaná jako nezbytná. Z toho důvodu budou využívány především anglicky psané zdroje publikované v odborných periodikách, které se danou problematikou zabývají, a odborné knižní publikace. Pro analýzu historického vývoje izraelského politického systému bude použita např. významná kniha Horowitze a Lissaka (1978) či článek Ruth Gavison (2003). Při zkoumání současné podoby izraelského politického systému bude použita např. kniha Gregoryho Mahlera z roku 2011 a článek Gily Stopler (2012). Za účelem analýzy vývoje postavení izraelských Arabů budou použity práce autorů Peleda (1992, 2007), Rekhese (2002, 2007) či Jamala (2007, 2009). V případě analýzy jednotlivých problematických oblastí ve vztahu mezi izraelskými Araby a Státem Izrael budou mimo jiné využity práce autorů Peleda (2007), Herzoga (2010), Schechly (2001) či Yitzhakiho (2011).

Pro získání informací o podobě izraelského politického systému budou dále využívány i oficiální internetové stránky izraelských vládních institucí. Pro účely této

diplomové práce bude nutné analyzovat i znění některých izraelských zákonů, které je možné nalézt online na stránkách izraelských institucí. Pro doplnění aktuálních informací o současném dění v oblasti postavení izraelských Arabů budou použita anglicky psaná periodika, která je taktéž možné nalézt online.

Vzhledem k vysoké kontroverznosti práce je nutné upozornit na limity této diplomové práce. Mnozí autoři zkoumající danou problematiku často zastávají určité hodnotové stanovisko a přiklánějí se tak k určité straně. V mnohých ohledech se informace týkající se postavení izraelských Arabů v rámci Izraele značně rozcházejí. Z toho důvodu bude v průběhu diplomové práce usilováno o použití co možná nejobjektivnějších zdrojů či případně o představení obou pohledů na danou problematiku. V některých případech však bude nutné použít i zdroje prezentující pohled jedné ze stran, aby tak mohly být lépe demonstrovány postoje jednotlivých stran k dané problematice.

2 Charakteristika izraelského politického systému a jeho zvláštností

Cílem následující kapitoly je nastínit nejprve stručný vývoj izraelského politického systému od vzniku Státu Izrael v roce 1948 a dále charakterizovat jeho současnou podobu, do které v průběhu historie dospěl. Tato část je pro diplomovou práci klíčová, protože pokud chceme analyzovat postavení izraelských Arabů⁴ v politickém systému Izraele, je nejprve nutné pochopit vývoj a fungování tohoto systému. V první části bude hlavní pozornost nejdříve věnována období okolo roku 1948 a dále i velmi důležitému následujícímu období, které mělo na současnou podobu politického systému největší dopad. V druhé části kapitoly pak již bude pozornost věnována charakteristice současné podoby izraelského politického systému. Nejdříve budou analyzovány základní instituce, které jsou typické pro většinu západních demokratických systémů. Je třeba se zaměřit na postavení izraelských Arabů v rámci těchto institucí. Podle modelu etnické demokracie by tyto instituce měly naplňovat základní demokratické principy.

Na závěr bude pozornost věnována izraelským náboženským institucím, které jsou financovány ze státního rozpočtu, a v mnoha směrech vyvolávají značnou kritiku. Právě tyto instituce by mohly výrazně znevýhodňovat určité skupiny izraelského obyvatelstva. Ve spojitosti s náboženskými institucemi je však nutné zdůraznit, že tyto instituce nemusejí znevýhodňovat pouze izraelské Araby. Štěpící linie jsou v Izraeli velmi komplexní záležitostí. Nejedná se pouze o rozpory mezi Araby a Židy, ale v Izraeli žijí i další menšiny – Arméni, Drúzové⁵, Čerkesové⁶, Libanonci a křesťané z Bulharska, Rumunska a Etiopie (Čejka 2009: 66). Samotné židovské obyvatelstvo Izraele není zdaleka homogenním celkem. Nejvýraznější štěpnou linií mezi izraelskými Židy je

⁴ Pojmem izraelští Arabové jsou chápáni arabští obyvatelé Izraele, kteří disponují izraelským občanstvím. Komunita izraelských Arabů zahrnuje muslimy, křesťany a někdy jsou sem zařazováni i Drúzové. Této problematice bude věnována zvláštní pozornost ve druhé kapitole, kde bude pojem úžeji specifikován.

⁵ Drúzové patří mezi odnože šíitského islámu. Jedná se o etnicko-religiózní komunitu obývající horské oblasti Libanonu, Izraele, Jordánska, Sýrie a Turecka. Jejich učení vykazuje prvky mesianismu a esoterismu. Zvěncí je komunita uzavřena a některé prvky jejího učení jsou utajovány. Někdy bývají Drúzové považováni za samostatnou a na islámu nezávislou komunitu. V praxi se Drúzové často přizpůsobují svému okolí, což znamená, že izraelští Drúzové jsou loajální vůči Izraeli a dobrovolně slouží v jeho armádě (Čejka 2007: 152).

⁶ Izraelští Čerkesové tvoří komunitu čítající asi 3 tis. osob, které jsou soustředěny ve dvou vesnicích na severu Izraele. Nábožensky se Čerkesové řadí mezi sunitské muslimy, ale jejich původ není arabský. Do Izraele přišli z oblasti Kavkazu a také dobrovolně slouží v armádě (http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/Minority_communities.html 30. 4. 2013).

rozdělení na sekulární a religiózní Židy⁷, které se odráží především v pohledu na existenci Státu Izrael jako demokracie. Religiózní Židé preferují teokratickou podobu státu (Čejka 2009: 70).

2.1 Vývoj izraelského politického systému

Politický systém Izraele je nejčastěji označován jako jediný skutečně demokratický politický systém na Blízkém východě. S takovým tvrzením je možné do značné míry souhlasit, protože Izrael se vyznačuje fungujícími demokratickými politickými institucemi a demokratickými procesy. Je však nutné upozornit, že izraelský systém je demokracií v mnoha ohledech specifickou. Vyskytuje se zde totiž mnoho prvků, které nejsou pro demokracie západního typu běžné. Tyto prvky je možné rozdělit do dvou skupin – problematický vztah mezi Židy a Araby a silný vliv judaismu na fungování státu (Čejka 2009: 19). Z toho důvodu je nejprve nutné začít krátkým shrnutím vzniku a historie politického systému Izraele, protože historické okolnosti měly na jeho současnou podobu výrazný vliv a není možné dnešní izraelský politický systém plně pochopit bez znalosti jeho vývoje.

Stát Izrael byl vytvořen v období krize a po celou dobu své existence se musel potýkat s mnohými výraznými komplikacemi. Mezi ty nejhorší beze sporu patří konflikty s okolními arabskými státy, z nichž mnohé do dnešních dnů odmítají existenci Státu Izrael. Přesto je však nutné upozornit, že za celou dobu existence Izraele nikdy nedošlo k přerušení demokratických procesů, všichni občané Izraele (včetně náboženských a etnických minorit) měli po celou dobu pasivní a aktivní volební právo do izraelského parlamentu (Kneset) a Izrael se v průběhu jednotlivých konfliktů postupně ještě více demokratizoval (Fradkin 2004: 125).

Stát Izrael byl vyhlášen v roce 1948. Jeho kořeny však sahají hlouběji do minulosti. V roce 1897 se v Basileji konal první sionistický⁸ kongres, během něhož byl Theodor Herzl zvolen předsedou Sionistické organizace (od roku 1960 „Světová sionistická organizace“ – WZO). Výsledkem kongresu byl tzv. „Basilejský program“, jež stanovoval jako hlavní cíl vytvoření legálního domova židovského lidu v Palestině

⁷ Jedná se o skupinu Židů, kteří striktně dodržují halachu (židovský právní systém, viz dále). Dále je možné je dělit na ortodoxní Židy (dodržují moderní interpretaci halachy) a ultraortodoxní Židy – charedim (dodržují tradiční interpretaci halachy) (Čejka 2009: 73).

⁸ Sionismus se objevil během 19. století jako hnutí obhajující vytvoření židovského státu. Výraz vznikl ze slova Sion, které v rané židovské historii znamenalo synonymum pro Jeruzalém (Mahler 2011: 17).

(Čejka 2011: 16). Sionismus se postupně rozvíjel a stále více židovského obyvatelstva se stěhovalo na území Palestiny. Je třeba si uvědomit, že se židovská populace rozrostla z asi pěti tisíc obyvatel na počátku 19. století na zhruba 85 tisíc židovských osadníků v roce 1914. Pro tuto židovskou komunitu na území Palestiny, která vznikla především imigrací, se používá termín jišuv. Počet židovského obyvatelstva v roce 1948 dosahoval již téměř 650 tisíc, což znamenalo více než 80 % palestinské populace. Tento výrazný nárůst židovské populace vyvolával v původních arabských obyvatelích rozporuplné reakce, neboť z arabské většiny se rázem stala menšina (Mahler 2011: 21-22).

Po skončení první světové války se v roce 1920 konala konference v San Remu, na které se rozhodovalo o přidělení mandátů typu A (tedy o rozdělení území bývalé Osmanské říše). Mandát nad Palestinou získala Velká Británie, což bylo potvrzeno i rezolucí. V této době již v Palestině probíhaly mnohé střety mezi muslimským, židovským a křesťanským obyvatelstvem. V roce 1922 byla Velká Británie pověřena Společností národů vykonáváním mandátu nad Palestinou (Zouplna 2007: 26-27). Mandátní smlouva tak vlastně znamenala vítězství pro sionisty, kteří usilovali o vytvoření židovské domoviny na území Palestiny.

Britská správa se snažila od samého počátku podporovat na území Palestiny samosprávu. Systém samosprávy měl být založen na principu nábožensko-etnických komunit jako autonomních společenství. Tento systém vždy počítal s určitým početním zastoupením každé z komunit, ale pokaždé ztroskotal na konkrétních počtech jednotlivých zástupců. Židé odmítali představovat menšinu a Arabové naopak nechtěli uznat židovský nárok na zastoupení v Palestině. Nakonec však kvůli těmto neshodám byla nastolena prakticky neomezená vláda britských úředníků. Tím paradoxně došlo i k posílení náboženských institucí. Každá komunita získala své speciální soudy, které se však lišily pravomocemi (Zouplna 2007: 28-29). Politický život již v době britské mandátní správy byl striktně rozdělen podle jednotlivých nábožensko-etnických komunit, což bylo navíc podpořeno i skutečností, že v mandátní Palestině existovalo pouze pět měst se smíšenou populací (Haifa, Jaffa, Jeruzalém, Safed a Tiberias). Dále mezi jednotlivými komunitami existovaly i silné socio-ekonomické rozdíly (Zouplna 2007: 31-32). Nejednalo se tak pouze o politické oddělení, separace komunit se projevovala v mnohých oblastech života mandátní Palestiny a britská správa ji prakticky podporovala.

Hlavní dělení se objevovalo mezi arabskou a židovskou populací mandátní Palestiny. Separace obou komunit se navíc v průběhu britského mandátu ještě zesilovala. Nejprve se projevovала pouze v kulturní oblasti, poté se přenesla i do oblasti ekologické, následně se přenesla do ekonomické oblasti a vyvrcholila v oblasti politické. Oddělení obou komunit bylo velmi významné v roce 1948, ve kterém skončila britská správa, a Britové oblast opustili, aniž by určili svého nástupce. Byla to právě židovská komunita, které se podařilo toto mocenské vakuum vyplnit (Horowitz, Lissak 1978: 18).

Britská mandátní správa umožňovala jednotlivým komunitám značnou politickou autonomii. V případě jišuvu se jednalo o legislativní orgán, který byl volen v přímých volbách proporčním systémem. Dále zde existovala i exekutiva, jež byla vybírána legislativou. V praxi se jednalo o přechodné instituce, které měly být později nahrazeny institucemi nově vzniklého samostatného státu. Přechodné instituce však byly voleny demokraticky a těšily se důvěře židovského společenství (Gavison 2003: 57).

To samé nebylo možné tvrdit o institucích arabské komunity. Politická aktivita arabské komunity nebyla nikdy plně institucionalizována a postrádala formální uznání britskou mandátní správou. Nejvyšší muslimská rada, která byla vytvořena v roce 1922, v tomto ohledu znamenala výjimku, protože disponovala poměrně velkým politickým vlivem, ačkoliv její formální funkce byly nepolitické. Komise kontrolovala činnost muslimských náboženských soudů a jmenovala prakticky všechny muslimské hodnostáře v Palestině (Horowitz, Lissak 1978: 21). Od roku 1920 existovala i tzv. Arabská exekutiva a objevovaly se zde i pokusy o vytvoření legislativního orgánu, který by byl schopen respektovat složitou strukturu palestínské společnosti. Některé skupiny společnosti však vznik takového orgánu bojkotovaly, a tak nakonec společný legislativní orgán vytvořen nebyl. Svou nejednotností se arabská společnost prakticky sama odřízla od budoucí účasti na politickém dění v Palestině. Nízkou politickou aktivitu je možné vysvětlit na základě kulturních odlišností a tradic. Arabská společnost je tradičně organizována na základě rodových vazeb a přirozenou autoritu mívají významné dynastie a rodiny. Navíc se zde objevovaly i konflikty mezi arabskými muslimy a křesťany (Čejka 2007: 54).

Na druhou stranu židovská politická organizace v Izraeli dosáhla vysokého stupně profesionality. Pravidla hry, kterými se židovské politické instituce řídily, byla navíc akceptována prakticky celou židovskou populací v Izraeli. První ze dvou nejhlavnějších národních institucí již dříve byla Židovská agentura, která byla podporována mandátní správou i Společností národů. Aby Židovská agentura odrážela širší spektrum názorů, jejími členy byli vedle zástupců Světové sionistické organizace i nesionisté. Druhým nejdůležitějším orgánem byl Kneset Izrael (neboli Židovské shromáždění), který byl opět uznán mandátní správou. Kneset Izrael se skládal ze dvou menších těles. První z nich bylo Volené shromáždění, které bylo ustaveno na základě proporční volby. Druhým a menším tělesem byla Národní rada, která byla vybírána Židovským shromážděním, a také se scházela častěji. Exekutivním tělesem Knesetu Izrael byla tzv. Exekutiva Národní komise, která byla politicky odpovědná plénu Národní komise. Součástí židovských struktur byl i Vrchní rabinát, který plnil náboženské funkce (Horowitz, Lissak 1978: 23-24).

Válkou oslabená Velká Británie se rozhodla řešení otázky budoucího vývoje Palestiny přenechat nově vzniklé Organizaci spojených národů (OSN). V květnu 1947 byla ustavena zvláštní komise s názvem The United Nations Special Committee on Palestine (UNSCOP – Zvláštní komise OSN pro Palestinu), jejímiž členy byli delegáti z 11 zemí (Austrálie, Československo, Guatemala, Indie, Írán, Jugoslávie, Kanada, Mexiko, Nizozemí, Peru, Švédsko) (Čejka 2007: 67). Komise spolupracovala především se sionisty, protože Arabové se již od samého začátku rozhodli její aktivity ignorovat, neboť požadovali pouze řešení v podobě arabského státu. Po pětítýdenním pozorování komise publikovala zprávu, v níž bylo doporučeno ukončení britského mandátu a osamostatnění území. Nebylo však již jasné, jaký druh státu by měl být vytvořen. Osm představitelů komise prosazovalo vytvoření dvou států – arabského a židovského. Naopak tři zástupci doporučovali vytvoření arabsko-židovské federace (Čejka 2007: 67).

Po dvouměsíční diskuzi nad návrhem zvláštní komise byla v listopadu 1947 přijata rezoluce Valného shromáždění OSN číslo 181, která ustavila ukončení britského mandátu nad Palestinou ne později než 1. srpna 1948. Dále vytvoření arabského a židovského státu spolu se vznikem zvláštního regionu pro město Jeruzalém, které mělo být spravováno OSN. Třetím prvkem rezoluce byla budoucí spolupráce mezi oběma

nově vzniklými státy v oblasti ekonomické, dopravní, měnové, celní, atd. Posledním bodem bylo i vytvoření tzv. Palestinské komise, která měla být tvořena zástupci pěti zemí, pomáhat při oddělování obou států a následně v regionu rozvíjet mír. Oficiálním datem určeným pro ukončení britského mandátu se stal 15. květen 1948 (Mahler 2011: 37-38). K předpokládanému vývoji podle rezoluce OSN však nikdy nedošlo a vznik dvou států je dodnes záležitostí budoucnosti.

Britský mandát měl vypršet k 15. květnu 1948. O jeden den dříve se tak židovští představitelé rozhodli vyhlásit nezávislý Stát Izrael. Došlo k tomu 14. května 1948 v telavivském muzeu, kde se shromáždili členové Prozatímní státní rady, a Deklarace izraelské nezávislosti byla přečtena Davidem Ben Gurionem (budoucím izraelským premiérem). Ve stejný den opustili Britové Jeruzalém i většinu svých pozic v Palestině, přesto se však Velká Británie rozhodla nezávislost Izraele uznat až v roce 1950. Již 15. května 1948 se rozhodly nezávislost Izraele uznat Spojené státy, budoucí největší izraelský spojenec, ale také např. Sovětský svaz. Ve stejný den byl Izrael napaden okolními arabskými státy a začala tak válka za izraelskou nezávislost, první z mnoha následujících izraelsko-arabských konfliktů (Čejka 2011: 39-43).

Je třeba si uvědomit, že židovský stát byl prakticky vytvořen z ničeho. Jednalo se o projekt, pomocí něhož se Židé ocitli v postavení, jehož po mnohá staletí nemohli využít. V předchozích letech byla židovská komunita roztroušena po celém světě a jednalo se o malé menšiny, které se nezabývaly otázkami obrany státu či jeho vládou. Nový projekt státu však nezahrnoval všechny obyvatele na území Palestiny, ale na druhou stranu zahrnoval potenciálně všechny Židy roztroušené po celém světě, kteří by se rozhodli přesídlit do Izraele. Nově byl vytvořen politický kolektiv, který po dlouhá staletí vůbec neexistoval (Gavison 2003: 55-56). Izrael byl vytvořen na základě institucí, které fungovaly v rámci jišuvu, a zastupovaly především židovskou komunitu. Arabská a židovská komunita fungovaly odděleně již v období před vznikem Izraele, což se přeneslo i do formativní fáze po vyhlášení nezávislosti. Celá situace byla ještě ztížena faktem, že arabské státy odmítaly dvoustátní řešení, a po vyhlášení nezávislosti Izrael napadly.

Oficiálně Stát Izrael vznikl 14. května 1948, ale proměna politického systému jišuvu v instituce samostatného státu byla dlouhodobým procesem, který probíhal současně s válkou o nezávislost a navíc byl ovlivněn i odchodem britské správy.

Arabské komunitě se v těchto podmínkách nepodařilo mobilizovat politické síly, což vyústilo pouze ve vznik židovského státu. Instrukce jišuvu se musely potýkat po vyhlášení Izraele s několika problémy. V předstátní době tyto instrukce uplatňovaly autoritu pouze nad obyvateli, kteří jejich existenci uznávali. Nově však vládní instrukce musely autoritu uplatnit i nad separatistickými skupinami. Dalším důležitým faktem byla skutečnost, že Izrael vznikl v administrativním zmatku, který po sobě zanechala britská správa svým odchodem. Nově tak bylo potřeba, aby izraelské instrukce vykonávaly úkoly, které nebyly v období jišuvu nutné. Vzhledem k probíhající válce za nezávislost získala vojenská sféra prioritu. Neúspěch v této sféře by mohl znamenat kolaps pro celý systém. Vládní instrukce a státní správa byly na začátku obsazovány podle stranické příslušnosti a fungovaly bez jasně vymezených hranic, což často vedlo k nahromadění daleko většího množství moci, než by bylo odpovídající. Velké množství moci ve svých rukou soustředil i parlament (Kneset), který disponoval obrovskými pravomocemi (Horowitz, Lissak 1978: 186-200).

Po vyhlášení Státu Izrael tak došlo k tomu, že politické instrukce jišuvu byly transformovány do podoby nových institucí Izraele. Něco podobného se však nestalo v případě arabských institucí. Již v předstátním období byly arabské instrukce pouze slabě definované a jejich legitimitu neuznávala mandátní správa a často i některé části arabské společnosti. Po vzniku Izraele tak arabská komunita prakticky propásla svoji šanci v politickém vakuu, protože odstupující britská správa nedefinovala svého nástupce. Nově vzniklé instrukce Státu Izrael byly vytvořeny transformací institucí jišuvu, ale výrazným rozdílem bylo, že nově měly tyto instrukce moc i nad arabským obyvatelstvem. Původně však bylo počítáno, že vznikne i samostatný palestinský stát, který převezme autoritu nad arabským obyvatelstvem. To se však nestalo a nový izraelský politický systém se musel vypořádat i s existencí výrazné arabské menšiny na svém území.

Při vyhlášení vzniku Státu Izrael David Ben Gurion prohlásil, že nově vzniklý stát by měl zajistit rozvoj, ze kterého budou profitovat všichni jeho občané. Izrael se měl stát místem, kde bude úplná rovnost všech občanů, a stejná politická a sociální práva budou zajištěna všem (Waxman 2011: 69). Do jaké míry se tento záměr podařilo naplnit, má za úkol zjistit tato práce. Již v období jišuvu židovští představitelé počítali s přijetím nové ústavy hned poté, co bude vytvořen Stát Izrael. Do současné doby však

Izrael nedisponuje psanou ústavou. Podle Deklarace izraelské nezávislosti měla být nová ústava přijata zvoleným Ústavodárným shromážděním (Lerner 2004: 237-238).

Přijetí nové ústavy bylo komplikováno hned několika faktory. V první řadě se jednalo o válku o izraelskou nezávislost, kvůli níž se volby nemohly konat v řádném termínu. Nejdůležitějším důvodem však byl postoj náboženských stran, pro něž byla jedinou skutečně závaznou ústavou Tóra⁹ (Čejka 2009: 29). Podle ortodoxních Židů je jediným závazným právním systémem halacha, což je komplexní a náboženský právní systém, který musí být nadřazen právu státu. Pokud by tedy došlo k rozporu mezi halachou a právním systémem státu, pak by podle ortodoxních Židů měla jednoznačně převahu halacha. Další příčinou nepřijetí izraelské ústavy bylo tvrzení jejích odpůrců, že izraelská společnost je příliš mladá a čeká ji ještě masivní příliv židovské populace z ostatních koutů světa. Z toho důvodu by bylo lepší s přijetím rigidní ústavy vyčkat. Jedním z odpůrců psané ústavy byl i první ministerský předseda Ben Gurion, který obdivoval britský systém, jenž není založen na psané ústavě. Zastánci ústavy naopak tvrdili, že toto přechodné období je ideální pro vytvoření nové ústavy (Lerner 2004: 239).

Válka za nezávislost zapříčinila, že Ústavodárné shromáždění bylo zvoleno až v roce 1949. Do té doby fungovaly přechodné instituce z předstátního období. Když tak bylo nakonec Ústavodárné shromáždění zvoleno, záhy bylo přeměněno na regulérní parlament – Kneset. Tím se otevřela cesta pro debatu o budoucí ústavě, což však bylo zakončeno rozhodnutím nepřijmout ucelenou ústavu, ale pouze sérii tzv. Základních zákonů. Tyto zákony prakticky představovaly jednotlivé kapitoly izraelské ústavy, které po jejich dokončení měly vytvořit ucelenou izraelskou ústavu (Gavison 2003: 57-58). Jednalo se o kompromis, jehož autorem byl poslanec Harari. Díky tomu se také kompromisní návrh nazývá Harariho rezoluce a dodnes je považována za platnou (Čejka 2009: 30).

Doposud bylo přijato celkem 14 Základních zákonů, ale je důležité podotknout, že některé pouze novelizovaly starší Základní zákony. První Základní zákon, který byl přijat v roce 1958, se nazývá „Kneset“. Postupně bylo v různých intervalech přijato ještě 13 dalších Základních zákonů: „Izraelská půda“ (1960), „Prezident státu“ (1964),

⁹ Tóra je tvořena pěti knihami Mojžíšovými a je tak součástí křesťanského Starého zákona. Judaismus klade důraz i na tzv. ústní Tóru, která je výkladem a doplněním psané Tóry (Čejka 2009: 26).

„Vláda“ (1968), „Státní hospodářství“ (1975), „Armáda“ (1976), „Jeruzalém“ (1980), „Soudní moc“ (1984), „Státní kontrolor“ (1988), „Vláda“ (1992 a 2001), „Lidská důstojnost a svoboda“ (1992), „Svoboda povolání“ (1992 a 1994)¹⁰. Větší pozornost obsahu jednotlivých Základních zákonů bude věnována v kapitole zabývající se současnou podobou izraelského politického systému, neboť tyto zákony formálně vymezují podobu izraelského politického systému.

Postavení Základních zákonů v izraelském právním řádu je zvláštní. Pro jejich změnu je většinou potřeba zvláštní většiny a nestačí tak pouze většina hlasů přítomných poslanců¹¹. Ačkoliv zatím nejsou tyto zákony systematizovány do jednoho ústavního dokumentu, jejich postavení by se mělo postupně přesouvat z běžné roviny do roviny zákonů ústavních (Čejka 2009: 31). Zpočátku však Základní zákony nebyly považovány za formálně nadřazené běžným zákonům, ačkoliv obsahovaly záležitosti, které běžně v jiných státech náleží mezi ústavní (ale i záležitosti běžného charakteru). V 80. a 90. letech minulého století se situace začala měnit s novým přístupem izraelského Nejvyššího soudu v oblasti soudního přezkumu (Diskin 1999: 449). Stále však není formálně institucionalizováno řešení situace, při které by se běžný zákon dostal do rozporu se Základními zákony. V takovém případě rozhoduje Nejvyšší soud, který v minulosti upřednostnil Základní zákony¹².

Daná situace přesto nemění nic na skutečnosti, že Stát Izrael více než padesát let stále funguje bez psané a jednotné ústavy, kterou se zavázali vytvořit jeho původní zakladatelé v roce 1948 prostřednictvím Deklarace izraelské nezávislosti. Současně tak dochází i k porušování rezoluce Valného shromáždění OSN č. 181, která požadovala dvoustranné řešení pro Palestinu a vytvoření nové ústavy (Gavison 2003: 56).

Dalším problematickým bodem, kterým se musel první Kneset zabývat, byl vztah židovského náboženství a státu. Jak již bylo zmíněno výše, britská správa Palestiny v období mandátu ponechávala jednotlivým náboženským komunitám výraznou míru autonomie. Tyto komunity tak mohly nezávisle na britské správě posilovat své náboženské instituce a pravidla. Již před vznikem Izraele se mnozí religiozní Židé obávali, že se vznikem nového státu dojde k porušování základních

¹⁰ http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_yesod2.htm (14. 2. 2013)

¹¹ Tato problematika je však ještě složitější a větší pozornost ji bude věnována v kapitole zabývající se současnou podobou izraelského politického systému.

¹² http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_yesod.htm (14. 2. 2013)

židovských náboženských pravidel. Vedly se tak debaty, na jejichž základě byl po vzniku nového státu přijat tzv. status quo v záležitostech státu a náboženství. Tento status quo byl následně potvrzen prvním Knesetem a týkal se několika oblastí: sobota (šabat) se stala celonárodním dnem odpočinku, potravinová pravidla (kašrut)¹³ měla být dodržována ve všech vládních a veřejných institucích, záležitosti osobního statusu náležely religiózním institucím, stát uznal existující autonomní náboženské vzdělávací systémy (Čejka 2009: 24-25).

Prakticky je tak status quo vyjádřením neoddělení státu a náboženství. Navíc nebyl nikdy plně formálně institucionalizován. Od roku 1950 se však termín status quo pravidelně objevuje v koaličních dohodách všech vládních koalic, avšak bez praktického definování, co vlastně status quo znamená (Lerner 2004: 240-241). Takový vztah je problematický vzhledem k tomu, že již zakladatelé Izraele v Deklaraci izraelské nezávislosti prohlašovali rovnost všech náboženství. V takovém případě by Izrael měl fungovat jako sekulární stát, za který se i prohlašuje. Oficiálně (navíc bez jasně vymezených hranic) však dochází k upřednostňování jednoho náboženství na úkor ostatních. Na druhou stranu se Izrael označuje i za židovský stát a Židé tato pravidla uznávají v odlišné míře. Dochází zde tak k určitému rozporu.

Celkově je však nutné upozornit, že v případě status quo dochází v Izraeli k vývoji. Vliv náboženství se v Izraeli mění podle toho, jak se mění rozložení sil v Knesetu. Status quo znamenal od začátku nepřilíš stabilní kompromis mezi sekulárními Židy a religiózněji uvažujícím obyvatelstvem. V současnosti má v izraelské společnosti stále převahu pojetí Izraele jako sekulárního státu, ale s postupujícím časem se tato situace mění. Náboženské politické strany získávají stále větší vliv a roste i počet nábožensky založených Židů¹⁴. Díky tomu také sílí obavy, že v průběhu času by se Izrael mohl posunout od demokratického typu vlády spíše k teokracii (Čejka 2009: 26).

¹³ Kašrut určuje, které potraviny jsou košer, a mohou tak být konzumovány Židy. Tato pravidla jsou uvedena v Tóře. Židé zpravidla smějí konzumovat pouze sudokopytníky, kteří přežvykují. Tato zvířata musejí být usmrcena řezníkem (šochet) určeným rituálním způsobem. Konzumované ryby musejí mít ploutve a šupiny. Jídla vyrobená z mléka nemohou být připravována a smíchána s masitými pokrmy. Z toho důvodu je pro židovské domácnosti nezbytné vlastnit dvě oddělené sady nádobí. Míra dodržování těchto pravidel se však liší (Eisenberg, Scolnic 2001: 82-83).

¹⁴ Je však nutné upozornit, že současná pravicová vláda Benjamina Netanjahua není tvořena ani jednou náboženskou politickou stranou (The Huffington Post, 2013, Israel's 33rd Government Formed: Benjamin Netanyahu Reaches Coalition Deal, Presents Lineup To Shimon Peres, http://www.huffingtonpost.com/2013/03/16/netanyahu-government-formed-coalition-deal-israel_n_2892713.html 26. 4. 2013)

Toto rozdělení izraelské společnosti se projevuje také např. tak, že náboženské kruhy se stále více snaží o prosazení přijetí zákonů Knesetem, které by institucionalizovaly otázky kašrutu, osobního statusu a šabatu. Tyto záležitosti z principu spadají pod židovské právo halacha. Další střety obou táborů se týkají otázky, kdo je vlastně Židem. Jak se ukazuje, princip statu quo nebyl v minulosti víceméně nijak zvláště narušen. Státní dotace pro náboženský sektor navíc neustále narůstají (Lerner 2004: 243).

Otázka vlivu judaismu na fungování Izraele je velice citlivou záležitostí. Společnost je v této otázce rozpolcená a existuje tak celá řada pohledů, které se vzájemně často výrazně odlišují. Celá otázka je ještě komplexnější s ohledem na přítomnost dalších menšin na území Izraele. V největší míře se jedná o izraelské Araby. Na druhou stranu je nutné si uvědomit, že Stát Izrael vznikl jako židovská země (tedy pro osoby vyznávající judaismus) a v praxi se tak jedná o záležitost identity.

Další otázku, kterou musel nově vzniklý Stát Izrael řešit, byla otázka občanství a přistěhovalců. Jinak řečeno se jednalo o otázku „Kdo je Žid?“¹⁵. Většina židovských obyvatel se do Izraele přistěhovala z různých koutů světa. Občanství nově vzniklého státu bylo řešeno na základě Zákona o návratu z roku 1950 a Zákona o občanství (1952), který definoval možnosti získání izraelského občanství i pro nežidovské obyvatele. Jak již samotný název naznačuje, Zákon o návratu předpokládal, že Stát Izrael je pokračovatelem biblického Izraele. Podle tohoto zákona mají lidé židovského původu právo vrátit se do Izraele jako noví přistěhovalci a získat tak izraelské občanství. Jako Žid byla definována osoba narozená z židovské matky nebo konvertita, který nevyznával žádné jiné náboženství (Čejka 2009: 45).

Tímto způsobem automaticky došlo k tomu, že pokud je osoba definována jako Žid, pak disponuje izraelskými občanskými právy. Na druhou stranu nárok na izraelské občanství ostatních nežidovských přistěhovalců je hodnocen podle odlišných kritérií. To tedy znamená, že kategorie Žid jako příslušník izraelského národa je definována na základě náboženství. Jednotlivé židovské komunity se však neshodnou na konkrétní definici židovství, což přeneslo tuto otázku na politickou úroveň a zároveň způsobilo neshody mnohých vládních koalic (Barzilai 2010: 29).

¹⁵ V případě českého pravopisu je možné rozlišovat mezi psaním „Žid“ a „žid“. V případě psaní „Žid“ s velkým prvním písmenem takovou osobu chápeme jako příslušníka židovského národa. Pokud však budeme psát „žid“ s malým prvním písmenem, pak odkazujeme na osobu, která vyznává židovské náboženství.

Největší rozpory vznikají kvůli rozdílu v chápání židovství. Na jednu stranu je totiž možné vnímat Žida jako příslušníka národa – v takovém případě se jedná o národnost. Na druhou stranu je však možné židovství vnímat i jako náboženství. V Izraeli existují zastánci obou pohledů. Pro ortodoxní Židy však v obou kategoriích neexistuje rozdíl a musí splývat dohromady, protože to je pohled, který zastává i halacha (Čejka 2009: 46). Udělování občanství na základě takto problematicky vymezených kritérií pak může znamenat nemalé komplikace. K tomu v minulosti také poměrně často docházelo, neboť takto striktně vymezeným pravidlům pro získání izraelského občanství nevyhovovali často ani lidé narození z židovské matky.

Jedním takovým případem byla diskuze v roce 1958 týkající se polského kněze Daniela, který požádal v Izraeli o registraci jako Žid. Jeho matka byla Židovka, takže nebylo sporu o tom, že pravidla pro získání občanství splňuje, ale z pohledu náboženství se jednalo o křesťana. Jeho žádost byla nakonec v roce 1962 Nejvyšším soudem zamítnuta, protože soud se rozhodl vycházet z halachy, podle které není možné náboženství a národnost oddělovat (Čejka 2009: 46). Knesetem byl pojem Žid definován až v roce 1969. Jednalo se o výše zmíněnou definici, podle které je Židem osoba, která se narodila židovské matce, nebo konvertovala k judaismu a nevyznává žádné jiné náboženství. Tato definice však nevyhovovala sekularistům ani religiózním Židům. Ti požadovali, aby osoba, která konvertovala k judaismu, tak učinila v souladu s halachou. Což bylo nepřijatelné pro většinu židovské populace v diaspoře (Čejka 2009: 46-47).

Dalším případem, ve kterém však došlo k odlišnému rozhodnutí, byla v roce 1968 petice, která byla uspořádána na podporu dvou dětí, které se narodily v Izraeli židovskému otci a matce bez vyznání. Rodiče si nepřáli své děti registrovat jako Židy podle náboženství, ale jako Židy podle národnosti. Nejvyšší soud nejprve nechtěl v záležitosti rozhodovat a požádal Kneset o vymazání kolonky pro národnost z matriky. To však Kneset odmítl a Nejvyšší soud nakonec rozhodl ve prospěch rodiny, jejíž děti mohly být zaregistrovány jako Židé. Kneset však odpověděl v roce 1969 zákonem, který definoval, kdo je Žid tak, jak je to popsáno výše. Když se tak této rodině narodilo třetí dítě, soud jej odmítl zaregistrovat jako Žida a odvolal se na jasně znějící zákon (Gavison 2003: 59).

Podobných případů bylo v minulosti zaznamenáno více, např. i týkající se odmítnutí zaregistrování konvertity z důvodu reformního způsobu konverze, což neodpovídalo představám náboženských politických stran v Knesetu (Čejka 2009: 48). V roce 1970 byl však Zákon o návratu novelizován a přinesl významné změny pro možnost získat izraelské občanství pro rodinné příslušníky Židů. Občanství může totiž získat i taková osoba, která je dítětem, pravnoučetem, manželem či manželkou Žida. To platí i pro manžely a manželky dětí a vnoučat Žida. To vše platí i v takovém případě, že daný Žid nikdy do Izraele neemigroval či zemřel. Jako Žid je však stále chápána osoba narozená z židovské matky či konvertita k judaismu (Zákon o návratu 1970).

Obecně je však možné tvrdit, že v izraelském politickém systému dochází k zužování definice toho, kdo je vlastně Žid. Dochází k tomu především na základě tlaku náboženských politických stran, o jejichž podporu se musí sekulární politické strany opírat. Židovské náboženství stále více proniká do izraelského politického systému. Je to dáno tím, že náboženské politické strany si získávají větší oblibu u voličů, neboť narůstá i množství ortodoxněji smýšlejících Židů. Za takové situace si mohou náboženské politické strany v Knesetu snadněji prosadit své požadavky. Jak již bylo zmíněno výše, tyto politické strany se pokoušejí o institucionalizaci záležitostí jednoznačně spadajících pod halachu pomocí Knesetu. Na druhou stranu je však také nutné upozornit, že počet sekulárních Židů v izraelské společnosti stále převažuje a většina Židů o institucionalizaci halachy nestojí.

2.2 Současná podoba izraelského politického systému

Jak již bylo zmíněno výše, izraelský politický systém je unikátní kombinací tradičních prvků západních demokracií a určitých zvláštností, které se staly součástí politického systému především díky vlivu judaismu a historickému vývoji. Takový politický systém odpovídá modelu etnické demokracie. Podle základních institucí a probíhajících politických procesů je zajisté možné Izrael označit za demokracii. V mnoha ohledech se však jedná o demokracii velmi specifickou. Právě ony specifické prvky by mohly v určitých případech narušovat kvalitu demokratického uspořádání Izraele. Jedná se především o vliv židovského náboženství na fungování politického systému v podobě celé řady pro západní demokracie nestandardních institucí. Právě těmto institucím musí být věnována největší pozornost, protože zde by mohla existovat možnost znevýhodněného postavení některých skupin obyvatelstva. Přesto je však nutné

upozornit, že Izrael se díky svému židovskému charakteru, historickému vývoji a geopolitické situaci v regionu Blízkého východu nachází ve velmi specifické situaci, která má značný vliv na charakter izraelského politického systému.

2.2.1 Základní instituce politického systému

Na základě Harariho kompromisu Izrael dodnes nedisponuje jednotnou psanou ústavou. Její úlohu částečně plní tzv. Základní zákony, které postupem času získaly určité speciální postavení v rámci izraelského právního systému. Přesto je však nutné upozornit, že tyto zákony často neobsahují záležitosti ústavního charakteru a může se tak jednat o otázky, které jsou v jiných zemích součástí běžných zákonů. Problematická je i otázka změny Základních zákonů. Pokud není určeno jinak, ke změně Základního zákona stačí většina přítomných poslanců. Existují však výjimky. V praxi je možné určit, že pro změnu některého Základního zákona je nutná většina všech poslanců Knesetu. Podobně je možné ustavit takové pravidlo i pro jednotlivé odstavce (Mahler 2011: 102-103). Pokud tak nejsou jednotlivé odstavce specificky vyjmenovány, je možné je měnit či zrušit většinou přítomných poslanců. Na vyjmenované odstavce se vztahuje i další pravidlo, podle kterého nesmí být tyto odstavce měněny státními institucemi, jež mají právo zákony měnit výhradně ve stavu ohrožení¹⁶. Tuto pojistku je navíc možné změnit pouze třípětinovou většinou všech poslanců. Dosažení třípětinové většiny v izraelském multipartismu je velmi obtížným úkolem a ke změnám Základních zákonů nedochází příliš často (Rydvan 2002: 69).

Ačkoliv nebyly Základní zákony doposud spojeny do jednoho ústavního textu, v roce 1995 soudci Nejvyššího soudu prohlásili, že Izrael nově disponuje psanou ústavou, která je tvořena Základními zákony. Spolu s tímto prohlášením však soudci také oznámili, že mají právo na soudní přezkum Základních zákonů podle amerického vzoru. Tím byla prakticky legislativa Základních zákonů posunuta nad úroveň ostatní běžné legislativy. Toto prohlášení bylo spojeno s dvěma novými Základními zákony z roku 1992 („Lidská důstojnost a svoboda“ a „Svoboda povolání“), které se dotýkaly základních lidských práv a ukotvovaly jisté právo Nejvyššího soudu na přezkum (Edelman 2000: 16-17). V mnohém tedy nyní Základní zákony odpovídají psaným ústavám jiných států, přesto však není možné tvrdit, že Izrael v současnosti disponuje psanou ústavou. Jednotlivé Základní zákony totiž doposud nebyly spojeny do jednoho

¹⁶ Ve stavu ohrožení je však Izrael permanentně od svého vzniku a války za nezávislost.

ústavního textu a stále tak platí Harariho rezoluce. Dále je možné některé Základní zákony měnit prostou většinou, pokud není určeno jinak, což z nich prakticky dělá běžné zákony. Přesto však v minulosti došlo k mnohým změnám a Základní zákony se skutečně posunují z roviny běžných zákonů na rovinu zákonů ústavních.

Jak již bylo zmíněno výše, izraelské parlamentní shromáždění se nazývá Kneset. Podle Základního zákona „Kneset“ se jedná o jednokomorový parlament tvořený 120 poslanci, kteří jsou voleni ve všeobecných a proporcích volbách. Volební období Knesetu je čtyřleté. Aktivní volební právo (tedy právo volit) je stanoveno od věkové hranice 18 let. Pasivním volebním právem (tedy právo být zvolen) disponují izraelští občané od 21 let. Pasivního volebního práva jsou však některé osoby zbaveny. Jedná se o prezidenta státu, dva vrchní rabíny, soudce, soudce náboženských soudů, státního kontrolora, náčelníka generálního štábu, rabíny a lidi v podobných funkcích v jiných náboženstvích a nakonec i o některé seniorní státní a armádní zaměstnance, kteří jsou vyjmenováni speciálním zákonem (Základní zákon „Kneset“).

Při volbách do Knesetu se používá proporcí volební systém. Celý Izrael je jeden volební obvod. Volby se konají každé 4 roky, avšak Kneset se může prostou většinou rozhodnout o svém rozpuštění. Volební klauzule byla stanovena na 2 %. Pro přepočítání hlasů na mandáty se používá d'Hondtův dělitel, který se v Izraeli nazývá Bader-Oferova metoda podle poslanců Yohanana Badera a Avrahama Oferu, kteří navrhli její zavedení¹⁷. Díky danému volebnímu systému bývá izraelský Kneset považován za jeden z nejrepresentativnějších parlamentů na světě. Tato reprezentativnost se plně projevila především v posledních deseti letech, ale na druhou stranu je vykoupena výraznou vnitrostraničnou fragmentací a zhoršeným vytvářením vládních většin. Průměrný počet politických stran, které překročí práh a proniknou do parlamentu, je od vzniku Izraele 13. Jedinou skutečně výrazně podrepresentovanou skupinou izraelské společnosti v Knesetu jsou ženy (Chazan 2005: 393-394).

V současném devatenáctém Knesetu zasedá celkem dvanáct arabských poslanců¹⁸, což z celkových 120 poslanců tvoří 10 %. Přitom je však nutné upozornit, že v loňském roce arabská populace Izraele dosahovala 20,6 % ze všech občanů Izraele¹⁹. To tedy znamená, že současné složení Knesetu neodpovídá velikosti arabské populace.

¹⁷ http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_beh.htm (23. 2. 2013)

¹⁸ http://www.knesset.gov.il/mk/eng/MKIndex_Current_eng.asp?view=1 (27. 2. 2013)

¹⁹ http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&_Culture/newpop.html (27. 2. 2013)

Je však nutné si uvědomit, že volební systém Knesetu je nastaven pro vytváření silně proporčních volebních výsledků. To je způsobeno především celostátní velikostí volebního obvodu a nízkou uzavírací klauzulí. Žádný volební systém však nedokáže zajistit dokonalou proporcionalitu. Navíc někteří arabští politici kandidují ve volbách do Knesetu v rámci celoizraelských politických stran zastupujících izraelské Židy i Araby (např. politická strana Chadaš), ale jiní arabští politici kandidují v rámci čistě arabských politických stran (např. Balad). Izraelští Arabové však nevolí pouze výhradně takové politické strany, jejichž hlavním cílem je zastupování arabského politického zájmu. Svůj hlas dávají i židovským politickým stranám. Z toho důvodu není možné ztotožňovat počet arabských poslanců v Knesetu s proporcionalitou volebního systému.

Některé arabské politické strany se však mohou dostat do konfliktu s volebním zákonem kvůli své ideologii a deklarovaným cílům. K takové situaci došlo např. při volbách do Knesetu v roce 2003, kdy volební komise skládající se ze zástupců všech politických stran v Knesetu a soudce Nejvyššího soudu zakázala účast ve volbách arabským politickým stranám Balad a Ta'al. Důvodem byla údajná podpora palestinského násilí vůči Izraeli (Ettinger 2002). Obě tato rozhodnutí byla nakonec zrušena Nejvyšším soudem. Mnohými izraelskými Araby byl zákaz účasti obou politických stran ve volbách vnímán velmi negativně a v jistém ohledu i přelomově. I představitelé izraelské levice byli výrazně proti zákazu účasti arabských politických stran ve volbách²⁰.

Z teoretického pohledu je volební systém pro volby do Knesetu nastaven tak, aby byl co možná nejproporčnější a odrážel heterogenitu izraelské společnosti, ve které jsou však Arabové pouze jednou z mnoha skupin. V tomto ohledu tedy odpovídá praxi tradičních západních demokracií, které v případě heterogenity společnosti co nejvíce usnadňují přístup jednotlivých skupin k politickému rozhodování. Na druhou stranu však praxe volební komise nepřipomíná činnost obdobných těles v ostatních demokraciích. Výše popsaná událost není jediným příkladem, kdy se komise pokusila vyřadit z voleb arabské politické strany. Komise tak může fungovat jako jakýsi nástroj pro židovské politické strany, které jsou často nespokojeny s politickými názory a činnostmi arabských stran. V takovém případě zde však existuje jako pojistka Nejvyšší

²⁰ BBC, 2003, Poll ban on Arab Israelis lifted, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2641227.stm (27. 2. 2013)

soud, ke kterému je možné se odvolat. Je však také nutné upozornit, že politická strana Ta'al kandiduje ve volbách v koalici se Sjednocenou arabskou kandidátkou, která má svůj původ v Islámském hnutí v Izraeli, jež je odnoží Muslimského bratrstva. Islámské hnutí v Izraeli provádělo v 80. letech minulého století teroristické útoky na izraelské cíle (Rayan 2012). Právě z těchto důvodů je možné u izraelských poslanců očekávat opatrnost a podezíravost.

Izrael je možné označit za parlamentní systém vlády. Předseda vlády musí získat pro svůj kabinet parlamentní vyjádření důvěry. Stejným způsobem pak může být předseda vlády odvolán na základě parlamentního vyjádření nedůvěry. Teoreticky je parlament v izraelském politickém systému jednoznačně dominantním prvkem. Mezi jeho další úkoly např. patří i volba prezidenta na sedmileté funkční období (Mahler 2011: 117-118).

Izraelský politický systém se po dlouhou dobu vyznačoval jistou zvláštností. V roce 1990 proběhlo historicky první úspěšné vyslovení nedůvěry vládě. Problémem bylo, že toto vyslovení nedůvěry bylo iniciováno jedním z ministrů vlády, která byla v té době u moci. Daná situace vyvolala diskuzi o nutnosti reformy izraelského politického systému. V roce 1992 tak vstoupil v platnost zákon, který zaváděl přímou volbu premiéra. Současně bylo zavedeno i opatření, podle kterého došlo po úspěšném vyjádření nedůvěry k uspořádání nových voleb parlamentních i premiérských²¹. Dále byla navýšena i uzavírací klauzule pro vstup do Knesetu z 1 % na 1,5 %. První volby, které se uskutečnily podle nových pravidel, byly parlamentní volby v roce 1996 (Rydvan 2002: 80-81). Hlavním cílem této reformy bylo posílení pozice předsedy vlády a zamezení politickému handlování při vytváření vládních koalic. V prvním kole voleb musel kandidát pro vítězství získat více než 50 % platných hlasů. Pokud nikdo takovou většinu nezískal, tak se konalo druhé kolo, do kterého postupovali dva kandidáti s největším počtem hlasů, a vítězem se nakonec stal kandidát s vyšším počtem hlasů. V realitě však tato volba ještě více oslabila a fragmentovala Kneset, protože výrazně poklesla podpora největších parlamentních stran a naopak posílila malá a středně velká uskupení (Mahler 2011: 119).

²¹ V případě, že by vyjádření nedůvěry bylo podpořeno 80 a více poslanci ze 120, tak by nebylo nutné uspořádat i volby do Knesetu. Parlament by tak pokračoval dále ve stejném složení a premiér by byl zvolen nový (Rydvan 2002: 81).

Prakticky tak došlo k vytvoření parlamentního režimu s prvky režimu prezidentského. Stále se jednalo o parlamentní režim, jehož některé prvky byly výrazně oslabeny, ale ve skutečnosti nedošlo k oddělení jednotlivých mocí tak, jak je to běžné pro prezidentské systémy vlády. Kandidát na předsedu vlády musel stát současně i v čele kandidátky politické strany do Knesetu a tím pádem byl i budoucím členem parlamentu. Reforma výrazně posílila formálně i neformálně vládu a především předsedu vlády na úkor Knesetu. V této době existovala dvojitá legitimita parlamentu a předsedy vlády (Arian, Nachmias, Amir 2002: 39-41).

Nový systém výběru předsedy vlády však nefungoval tak, jak bylo původně zamýšleno. Vládní nestabilita nebyla omezena a navíc došlo i k nechtěnému oslabení Knesetu a posílení malých sektářských politických stran. Z toho důvodu došlo v roce 2001 k opětovné změně zákona a návratu k systému bez přímé volby předsedy vlády. Celkem byli přímou volbou zvoleni tři předsedové vlády (Rydvan 2002: 84-85). V současnosti izraelský prezident po konzultaci s představiteli politických stran, které budou na základě voleb zasedat v Knesetu, vybere osobu, která bude pověřena sestavením vlády, a po jejím sestavení se stane premiérem. Kneset může navrhnout konkrétní osobu, která by se měla stát premiérem. Tato osoba musí být vždy členem parlamentu. Prezident není povinen pověřit sestavením vlády předsedu nejsilnější strany. Premiér může jednotlivé ministry odvolávat z jejich funkcí. (Rydvan 2002: 74-75). Kromě ministerského předsedy nemusí být žádný ministr členem Knesetu (Základní zákon „Vláda“).

Formálně došlo k návratu ke klasickému parlamentnímu režimu. Politické strany v Knesetu jsou silně disciplinované, takže se řídí rozhodnutím svých vůdců. Předsedové větších politických stran často zasedají jako ministři ve vládě, takže jsou schopni díky svým vládním pozicím kontrolovat legislativu. Stejný princip platí pro opoziční strany, jejichž poslanci jsou také disciplinovaní a následují svého předsedu. V izraelském multipartismu je prakticky nemožné, aby jedna politická strana získala v Knesetu většinu křesel a mohla sama vytvořit vládu. Koaliční vlády jsou tak pravidlem, což ještě více posiluje stranickou disciplínu (Mahler 2011: 121). Současné postavení předsedy vlády je však silnější, než bylo před zavedením přímé volby v roce 1996. Je to dáno tím, že po zrušení přímé volby v roce 2001 bylo zavedeno tzv. konstruktivní vyjádření

nedůvěry podle německého vzoru. Pokud se tedy Kneset rozhodne vyjádřit vládě nedůvěru, pak se musí předem shodnout na jeho nástupci (Mahler 2011: 121).

Na první pohled by se tak mohlo zdát, že premiér a jeho vláda mají v izraelském politickém systému jednoznačnou převahu. To však není tak docela pravda, což je dáno koaličním charakterem vlád. V mnohých oblastech se izraelské vlády musí spolehnout na podporu menších parlamentních stran. V mnoha případech se jedná o ortodoxní židovské strany zastupující náboženské zájmy. Jak již bylo popsáno výše, vliv těchto stran výrazně narůstá. To se většinou děje výměnou za hlasy poslanců těchto stran, které vládní koalice potřebují pro prosazení vlastní legislativy (Fradkin 2004: 126). Do právního systému Izraele se tímto způsobem dostávají mnohé náboženské otázky, které v jiných demokraciích nejsou součástí legislativy.

Politické strany v Knesetu, které zastupují arabské zájmy, však mají jinou pozici. Za dobu existence Státu Izrael nebyly nikdy arabské politické strany přizvány do vlády, ačkoliv jejich podíl mandátů není zanedbatelný. Přesto se však vláda Jicchaka Rabina opírala o podporu arabských poslanců Knesetu, i když nebyli členy vlády. Je však nutné upozornit, že arabští ministři již v izraelských vládách zasedali. Nejprve se jednalo o Salafa Tárifa, etnického Araba s drúzským vyznáním, který se v roce 2001 stal ministrem bez portfeje. V roce 2007 se poprvé členem vlády stal i arabský muslim Ralíb Madžadlí a také jako ministr bez portfeje. Oba tyto ministři však nezastupovali arabské politické strany, nýbrž Stranu práce (Čejka 2009: 20). Velké izraelské politické strany tak raději spolupracují s ortodoxními náboženskými stranami, jejichž vliv není zanedbatelný. Postavení arabských politických stran je horší. Ačkoliv je složení izraelského parlamentu výrazně proporční a arabské politické strany mají své zastoupení, systém vytváření vládních koalic, kterému dominují velké izraelské politické strany, arabské politické strany znevýhodňuje. Je logické, že největší izraelské politické strany pro koaliční spolupráci upřednostňují ortodoxní židovské strany, ale tímto způsobem dochází k institucionalizaci židovských náboženských pravidel. Taková situace jistě není výhodná pro arabské politické strany, jejichž vliv na politické rozhodování je výrazně omezen.

Další klasickou institucí je prezident státu. V případě Izraele je jeho pozice však velmi slabá, což odpovídá charakteristice parlamentních režimů. Izraelský prezident je

volen na 7 let prostřednictvím Knesetu bez možnosti znovuzvolení²². Pro volbu a odvolání prezidenta je třeba dosáhnout speciální většiny. V prvním kole volby je potřeba získat absolutní většinu hlasů. Pokud žádný z kandidátů tuto většinu nezíská, pak se koná kolo druhé. Ve druhém kole je opět nutné získat absolutní většinu hlasů. Do třetího kola (a do všech následujících) nepostupuje ten kandidát, který získal nejmenší počet hlasů. Kandidát, který ve třetím kole (či následujících kolech) získá prostou většinu hlasů, je zvolen. Pokud dojde ke shodě v počtech hlasů, hlasování se opakuje (Rydvan 2002: 74).

Jak již bylo zmíněno, pravomoci izraelského prezidenta jsou velmi omezené. Prezident podepisuje přijaté zákony. V této oblasti nedisponuje žádným právem veta, takže je povinen je podepsat. Dále má prezident také roli ve formování vlády. Prezident pověří určitou osobu sestavením vlády, a jak již bylo zmíněno, nemusí se jednat o předsedu nejsilnější politické strany v Knesetu. Dále prezident jmenuje řadu funkcí, např. soudce, diplomaty, státního kontrolora, guvernéra Izraelské státní banky atd. Tato jmenování jsou však činěna na doporučení vlády. Dále podepisuje mezinárodní smlouvy ratifikované Knesetem či uděluje milosti a snižuje tresty (Mahler 2011: 105-106).

Jak je tedy patrné, postavení izraelského prezidenta je především symbolické. Svým působením do politického systému příliš nezasahuje. Dané postavení se příliš neliší od postavení prezidentů v jiných západních demokraciích, které mají parlamentní režim vlády. Všichni izraelští prezidenti v minulosti byli Židé²³. Pokud si však uvědomíme, že doposud pouze dva Arabové byli ministry izraelských vlád, pak je těžké očekávat, že by se etnický Arab stal prezidentem Státu Izrael.

Izraelský nejvyšší soud je v současnosti jednou z nejdůležitějších institucí politického systému Izraele. Jedná se především o jeho rozhodnutí v oblasti vztahu mezi náboženstvím a státem, ve které Nejvyšší soud často obhajoval liberální a demokratické principy. Ve svých klíčových rozhodnutích velmi často obhajoval svobodu vyznání. Tato rozhodnutí byla však izraelskými vládami obcházena, protože si nechtěly znepřátelit religiózní strany, o jejichž podporu se opíraly. Jednalo se např. o rozhodnutí

²² http://www.president.gov.il/Presidency_In_Israel/Pages/BasicLaw1.aspx (4. 3. 2013)

²³

http://www.president.gov.il/Presidency_In_Israel/Presidents_Of_Israel/Pages/Former_Presidents2.aspx (4. 3. 2013)

o právu neortodoxních Židů modlit se u Zdi nářků²⁴ či rozhodnutí o registraci neortodoxních konvertujících na Židy (Čejka 2009: 41-42). Narůstající aktivita Nejvyššího soudu v otázkách vztahu náboženství a státu a zvětšující se množství ortodoxně uvažujících Židů vyvolaly v 90. letech minulého století dokonce otevřený konflikt. Vrchní soudce Barak se rozhodl najmout si ochranu, média se plnila zprávami o Barakovi jako hlavním nepříteli Židů a v roce 1999 proběhla masivní dvousettisícová demonstrace religiálních Židů proti rozhodnutím Nejvyššího soudu (Lahav 2009: 141-142).

Postoj vlády vůči rozhodnutím Nejvyššího soudu se částečně změnil díky tlaku veřejnosti po vraždě ministerského předsedy Jicchaka Rabina religiálním Židem v roce 1995. Bylo tak vydáno mnoho rozhodnutí, podle kterých je současný náboženský status quo neudržitelný, a je třeba přijmout novou právní úpravu. Ačkoliv Nejvyšší soud nerozhoduje vždy jen v neprospěch religiálních Židů, je třeba upozornit, že tito Židé nemají svého zástupce v jeho řadách. Izraelský nejvyšší soud tak není v jejich očích reprezentativní (Čejka 2009: 42-43). Obdobná situace po dlouhou dobu platila i pro izraelské Araby. Přesně až do roku 1999, kdy byl jmenován první Arab Abdel Rahman Zuabi soudcem Nejvyššího soudu na období devíti měsíců. Prvním Arabem, který se stal stálým soudcem, byl v roce 2003 Salim Jubran, který je však arabským křesťanem²⁵.

Až do 90. let minulého století se Nejvyšší soud odmítal zabývat problémy spojenými se znevýhodněným postavením izraelských Arabů. V roce 1995 se však objevil případ, ve kterém židovsko-arabský pár napadl rozhodnutí židovské komunity v Galileji, jež odmítla členství páru. Soud po dlouhém rozhodování určil, že odmítání členství nežidovských obyvatel porušuje základní principy demokratického státu. Toto rozhodnutí bylo průlomové, protože otevřelo cestu pro podobné případy, které se zabývaly otázkou nerovného zacházení s arabskými obyvateli (Lahav 2009: 142).

Na druhou stranu však existují i případy, ve kterých soud rozhodl velmi kontroverzním způsobem. Jedná se např. o případ z roku 2012, ve kterém arabské

²⁴ Označovaná také jako Západní zeď. Jedná se o pozůstatek západní zdi Chrámu, který se nacházel na Chrámové hoře. V současnosti se jedná o jedno z nejsvatějších míst pro Židy. Jako Zeď nářků je místo označováno z toho důvodu, že židovští poutníci zde naříkali nad zničením Chrámu a vyslovují zde své modlitby. Po šestidenní válce v roce 1967 Židé opět získali přístup ke Zdi, protože předtím byla pod správou Jordánska (Unterman 2011: 178-179).

²⁵ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/arabct.html> (5. 3. 2013)

skupiny na ochranu lidských práv napadly u ústavního soudu kontroverzní zákon z roku 2003, podle kterého nemá Palestinec právem sňatkem s izraelským občanem získat povolení k pobytu či izraelské občanství. V případě takového sňatku je tak pro pár prakticky jedinou možností, jak žít spolu, odstěhovat se z Izraele. Nejvyšší soud čelil kvůli svému rozhodnutí ostré kritice, která rozhodnutí označovala jako nedemokratické. Soudci však své rozhodnutí obhajovali na základě bezpečnostních důvodů, protože v případě zrušení kontroverzního zákona by mohlo dojít k přesunu palestinských teroristů na území Izraele a narušení židovského charakteru státu. Rozhodnutí Nejvyššího soudu odsoudily i levicové strany zastoupené v Knesetu²⁶.

Jak již bylo zmíněno výše, v případech zákazu kandidování arabských politických stran ve volbách do Knesetu však Nejvyšší soud rozhodoval ve prospěch arabských stran. Rozhodování Nejvyššího soudu v záležitostech týkajících se nerovného postavení izraelských Arabů se tak liší a v některých případech může být i silně kontroverzní. Díky svým rozhodnutím je izraelský Nejvyšší soud považován za ochránce demokratických a liberálních principů, což se v mnohých ohledech projevuje i v případě rovnocenného postavení izraelských Arabů. Současný počet soudců Nejvyššího soudu je 15²⁷, z nichž pouze jeden je izraelský Arab, což neodpovídá velikosti arabské populace v Izraeli. Přesto jsou však rozhodnutí Nejvyššího soudu v oblasti arabských práv výrazným posunem kupředu, protože v mnoha případech omezuje vzrůstající vliv ortodoxních Židů a chrání práva izraelských Arabů.

Základní politické instituce izraelského politického systému tedy naplňují demokratický charakter. Není tedy pochyb, že Izrael je demokracií, která teoreticky garantuje rovnocenná práva všem svým občanům. Na druhou stranu zde existuje celá řada legislativně ukotvených pravidel, které zaručují v systému dominantní pozici judaismu. Takový systém jednoznačně odpovídá modelu etnické demokracie. Existující pravidla ukotvující status quo přispívají k dominantnímu postavení judaismu v rámci Izraele a tím i dominantnímu postavení židovského národa.

²⁶ Blomfield, A.: 2012, Israel's Supreme Court accused of racism over residency ban on Palestinians who marry Israeli Arabs, The Telegraph, <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/9010864/Israels-Supreme-Court-accused-of-racism-over-residency-ban-on-Palestinians-who-marry-Israeli-Arabs.html> (5. 3. 2013)

²⁷ <http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Branches+of+Government/Judicial/The+Judiciary+The+Court+System.htm> (5. 3. 2012)

2.2.2 Náboženské instituce

Kromě klasických institucí, které jsou typické pro západní demokracie, však v Izraeli existuje i celá řada státních náboženských institucí. Tyto instituce ještě více přispívají k propojení mezi státem a náboženstvím, ačkoliv se Izrael prohlašuje za sekulární stát. Jedná se o jev, který je v dané míře pro západní demokracie neobvyklý, a v jistém ohledu to může znamenat i problém pro izraelskou demokracii. Mezi tyto náboženské instituce patří: ministerstvo pro náboženské záležitosti, Vrchní rabinát (aškenázský a sefardský), rabínské náboženské soudy, systém lokálních náboženských rad. Tyto instituce jsou financovány centrální vládou i místními orgány (Čejka 2009: 50).

Otázka náboženských institucí, které jsou financovány státem, poukazuje v Izraeli na dlouhodobě zakořeněný protiklad, který je možné nalézt v tom, že Izrael se na jednu stranu snaží být domovinou Židů, ale na druhou stranu zde existují i silné aspirace být liberální demokracií západního typu, která ctí zásady rovnosti a pluralismu (Stopler 2012: 2). Do jaké míry jsou však tyto dva prvky slučitelné? Je možné být demokratickým a liberálním státem, ve kterém mají všechny skupiny stejná práva, a současně i státem židovským? Nejedná se však o otázky statického charakteru. Jak již bylo nastíněno výše, izraelská společnost se v průběhu času mění. Jedná se především o její náboženské směřování, protože postupně přibývá religiózně zaměřených Židů. Ortodoxní Židé budou vždy dávat přednost náboženství před sekulárními zákony státu. V takovém případě by mohl být demokratický charakter Izraele v budoucnu ohrožen. Na druhou stranu by Nejvyšší soud se svým vzrůstajícím významem mohl fungovat jako pojistka demokracie.

Mnozí poukazují, že spojení „židovský stát“ nemá ve skutečnosti nic společného s náboženstvím, ale že se jedná pouze o odkaz na Izrael jako domov židovského národu. Z toho důvodu je demokratický charakter Izraele slučitelný s jeho charakterem židovským (Stopler 2012: 7). V takovém případě by tedy židovské náboženství nemělo hrát v Izraeli větší roli než náboženství ostatní. Jak si však ukážeme v této části práce, stát do značné míry judaismus přímo podporuje a židovská víra získává ve státě daleko větší roli, než jaká by náboženství příslušela v sekulárním státě, za který se Izrael označuje. Judaismus je v tomto kontextu navíc zvýhodněn před ostatními náboženstvími. Opět je však třeba mít na paměti, že Izrael vznikl především jako

domovina pro Židy, a proto je nutné si uvědomit, že židovské náboženství je součástí izraelské národní identity.

Ministerstvo pro náboženské záležitosti vzniklo v roce 2008, ale podobné ministerstvo existovalo již od počátků Státu Izrael. Původní ministerstvo bylo zrušeno v roce 2004 a v roce 2008 bylo rozhodnuto o jeho obnově v částečně odlišné podobě. Současným cílem ministerstva pro náboženské záležitosti je poskytovat náboženské služby všem židovským občanům Izraele²⁸. Všechny oficiálně uznané náboženské instituce v Izraeli spadají pod správu tohoto ministerstva. Spadají pod něj všechna náboženství v Izraeli, tedy nejen židovská víra. Mezi jeho úkoly patří např. technické služby pro jednotlivá náboženství, dohled nad rituální čistotou potravin pro veřejné instituce, přerozdělování financí ortodoxním institucím a ješivot²⁹ na stavby synagog a mikve³⁰, dohlíží na pohřební služby, podílí se na renovaci svatých míst, udržuje kontakty s diasporou, atd. Mezi další podstatné pravomoci patří i iniciace legislativy v náboženských záležitostech a její následná implementace po přijetí (Čejka 2009: 51).

Obnovení ministerstva v roce 2008 bylo mnohými vnímáno jako krok zpět. Ve čtyřletém období od zrušení původního ministerstva spravujícího náboženské záležitosti byly pravomoci rozděleny mezi předsedu vlády a ostatní ministerstva s cílem ušetřit peníze ze státního rozpočtu. Někteří poslanci Knesetu vnímali znovuzavedení ministerstva jako snahu o vnucení náboženských pravidel sekulární izraelské většině (Sofer 2008). Nadto ministerstvo pro náboženské záležitosti je tradičně ovládáno představiteli židovských ortodoxních stran (v současné době se jedná o ultraortodoxní politickou stranu Šas). Z toho důvodu mají tyto politické strany silný vliv na výběr osob do židovských i nežidovských náboženských institucí v Izraeli (Čejka 2009: 51). Fakt, že je ministerstvo, které spravuje všechna náboženství v Izraeli, spravováno ortodoxními židovskými stranami není vhodné vůči ostatním náboženstvím i vůči sekulárním Židům, což se projevuje i v některých postupech ministerstva. Jedná se např. o odmítání manželství mezi odlišnými vírami (což se vztahuje i na sekulární Židy) a tito

²⁸ <http://www.dat.gov.il/המשרד+על/אודותינו/default.htm> (8. 3. 2013)

²⁹ Jedná se o vzdělávací instituci, kde se vyučuje judaismus. V průběhu studia se velmi intenzivně vyučuje talmud a jeho komentáře. Ješivot byly ustaveny v diasporách po celém světě. Studenti vstupují do ješivot jako náctiletí po absolvování základních náboženských škol. Přednášky jsou většinou vedeny rabíny, ale studenti se vzdělávají i sami v menších skupinách. Původně byli rabíni absolventy ješivot (Unterman 2011: 186-187).

³⁰ Jedná se o rituální lázeň, která slouží pro očištění. Používá se především pro očištění před určitými obřady, žen po menstruaci a v průběhu konverze k judaismu. Mikve se také používá pro očištění předmětů, např. nádobí, které bylo vyrobeno nežidy (Unterman 2011: 114).

lidé tak musejí uzavřít manželství v zahraničí. V Izraeli totiž neexistuje civilní sňatek (Sharon 2012). Podle vymezení jednotlivých úkolů ministerstva je navíc patrné, že primárním zájmem ministerstva jsou náboženské záležitosti judaismu a ostatní náboženství stojí až v pozadí zájmu.

Druhou velmi důležitou náboženskou institucí v Izraeli je Vrchní rabinát. V jeho čele stojí dva vrchní rabíni – sefardský³¹ a aškenázský³². Oba dva jsou však v zásadě představitelé ortodoxního judaismu. Vrchní rabinát nepředstavuje strukturu, která by odpovídala židovské tradici, protože judaismus nevyžaduje rabínskou hierarchii. Od poloviny devatenáctého století si sefardští Židé vybírali svého vrchního rabína a aškenázský vrchní rabinát byl následně zřízen v období britského mandátu. Současná podoba Vrchního rabinátu a také způsob volby vrchních rabínů byly Knesetem uzákoněny až v roce 1972. Jedná se o nejvyšší instituci v záležitostech halachy. Oba vrchní rabíni předsedají Nejvyššímu odvolacímu rabínskému soudu v Jeruzalémě. Vrchní rabíni jsou voleni pomocí volebního kolegia, které je složeno z 80 rabínů a 70 laiků, kteří jsou rozděleni na Sefardy a Aškenázy. Při volbě však hrají důležitou roli i starostové měst či členové lokálních náboženských rad (viz dále). Výrazný vliv na volbu vrchních rabínů má vyjednávání politických stran (Čejka 2009: 52).

Vrchní rabinát je velmi mocným státním orgánem, který disponuje štědrým rozpočtem ze státních zdrojů. Vrchní rabinát kontroluje náboženské služby, které jsou poskytovány židovskému obyvatelstvu. Rabínské náboženské soudy, které jsou v Izraeli zřizovány státem a rozhodují o sňatcích a rozvodech, odpovídají autoritě Vrchního rabinátu. Dále pod kontrolu Vrchního rabinátu spadají i lokální náboženské rady, které poskytují náboženské služby Židům na místní úrovni, a konverzní soudy. Vrchní rabinát je dlouhodobě kontrolován religiózními Židy, což vyvolává v sekulárních Židech silnou kritiku (Stopler 2012: 8). V izraelské společnosti se objevují názory, že Vrchní rabinát společnost spíše rozděluje, než aby ji stmeloval, protože především pro sekulární Židy

³¹ Sefardští Židé je označení pro Židy, kteří původně žili v oblasti dnešního Španělska a Portugalska. Pod muslimskou nadvládou byli tito Židé často násilně konvertováni k islámu, což je donutilo uprchnout do křesťanské části Španělska. Zde však byli také násilně konvertováni ke katolicismu a nakonec i vyhnáni (Unternam 2011: 154)

³² Aškenázští Židé je označení pro Židy pocházející z oblasti křesťanské Evropy. Aškenaz bylo ve středověku jméno používané pro označení dnešního Německa, odkud pochází i kultura těchto Židů. Jejich jazykem byl jidiš – židovský dialekt němčiny, který se migrací přesouval i do východní Evropy. Původně byli Aškenázové hůře vzdělaní a chudší než Sefardé. To se však postupně změnilo. V současnosti tvoří Aškenázové masivní většinu mezi Židy a mezi oběma skupinami dodnes existuje určité dělení (Unterman 2011: 12).

tato instituce představuje způsob, jak izraelskou populaci přiklonit k ortodoxní víře. Sekulární Židé tak vnímají pocit odcizení vůči religiózními Židy ovládanému Vrchnímu rabinátu (Feuerstein 2012).

Je nutné upozornit, že Vrchní rabinát velmi silně zasahuje do každodenního života běžných Židů. Žid v Izraeli se tak nemůže oženit, rozvést či nechat pohřbít bez účasti Rabinátu. Z těchto důvodů oznámila rabínská organizace Tzohar, která v Izraeli proslula oddáváním nereligiózních Židů, že pro novou volbu vrchních rabínů, jež proběhne v červnu, představí svého kandidáta³³. Do jaké míry má takový kandidát naději na zvolení je velkou otázkou. Jak již bylo zmíněno výše, volba vrchních rabínů je záležitostí vyjednávání politických stran a velké strany často potřebují pro prosazení svých politik podporu náboženských stran, které jistě v úřadě vrchního rabína nerady uvidí někoho smýšlející podobným směrem. Na druhou stranu to nejsou pouze sekulární Židé, kterým se současné fungování Vrchního rabinátu nezamlouvá. I náboženské židovské politické strany občas vyzývají ke zrušení této instituce. Většina religiózních Židů cítí větší loajalitu vůči rabínskému orgánu, který se nazývá Eda Charedit (Čejka 2009: 52-53). Jedná se o konkurenční orgán vůči oficiálnímu Vrchnímu rabinátu. Jeho stoupenci považují Stát Izrael za velký hřích (Čejka 2009: 110).

Vrchní rabinát nemá přímo vliv na život Arabů v Izraeli, ale do jisté míry ilustruje silný vliv ortodoxního náboženství na chod běžného života v Izraeli. Jeho rozpočet i moc jsou obrovské a mnoho sekulárních Židů díky jeho činnosti zažívají znevýhodněné postavení v rámci izraelské společnosti. Na druhou stranu s jeho činností nejsou spokojeni ani religiózní Židé, kteří však neuznávají existenci žádných izraelských státních úřadů.

Rabínské náboženské soudy jsou součástí soudního systému, jež má své kořeny v období Osmanské říše. Britský mandát tento systém zachoval a každé náboženské společenství v rámci Palestiny mělo právo na svůj soudní systém v oblasti osobních záležitostí. Po vzniku Státu Izrael byl tento soudní systém oficiálně ukotven. V současnosti jsou tak soudci rabínských soudů placeni ze státního rozpočtu a podle zákona se musí jednat o ortodoxní rabíny. Nyní existuje 12 regionálních rabínských

³³ Ynetnews, 2013, Tzohar chair running for chief rabbi, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4331180,00.html> (10. 3. 2013)

soudů a jeden Vrchní rabínský soud, který funguje jako odvolací instance pro regionální soudy (Hacker 2012: 62).

Rabínské soudy se skládají ze tří soudců a jsou jmenovány prezidentem se souhlasem obou vrchních rabínů. Zásadním rozdílem mezi sekulárními soudci a soudci-rabíny je v tom, že civilní soudci přísahají věrnost státu a jeho zákonům, ale soudci-rabíni slibují pouze věrnost státu. Vzhledem k faktu, že soudci rabínských soudů musí být schváleni Vrchním rabinátem a dva vrchní rabíni předsedají Vrchnímu rabínskému soudu, jsou rabínské soudy silně závislé na Vrchním rabinátu (Čejka 2009: 54). Rabínské soudy rozdují v otázkách osobního statusu. Jedná se tak především o záležitosti manželství a rozvodu, které jsou rozhodovány pouze na základě halachy. To tedy znamená, že Žid nemůže uzavřít manželství s nežidem na území Izraele, Židé musí být oddáni prostřednictvím ortodoxního náboženského obřadu, ale je možné nechat se oddat civilním způsobem v zahraničí. Takové manželství je následně v Izraeli uznáno (Fox, Rynhold 2008: 512). V praxi to tedy znamená, že Židé se v těchto záležitostech musí podřídit rozhodnutím rabínských soudů a nemohou si vybrat, zda svůj případ předloží rabínskému či civilnímu soudu (jako je tomu např. v Indii) (Lehmann 2012: 1031).

Na druhou stranu je nutné upozornit, že v průběhu let dochází k oslabování moci rabínských soudů, což bylo způsobeno mocí Nejvyššího soudu i novou izraelskou legislativou. Civilní soudy tak získaly prioritní jurisdikci v otázkách adopce a dědictví. Zúčastněné strany se mohou rozhodnout, zda chtějí do soudního řízení zapojit rabínské soudy. Dále, ačkoliv mají stále rabínské soudy prioritní postavení v oblasti manželství a rozvodů, v současnosti mají civilní soudy paralelní jurisdikci v otázkách spojených s rozvodem – péče o děti a rozdělení majetku. Civilní i rabínské soudy však musejí aplikovat halachu v procesech spojených s rozvodem. Nejvyšší soud rozhodl, že rabínské soudy musejí také používat civilní právo v některých otázkách spojených s rozvodem – např. stejné majetkové právo pro ženy (Hacker 2012: 63).

Rabínské soudy za poslední léta procházejí poměrně významnou změnou, pomocí níž je jejich moc oslabována ve prospěch soudů civilních. To je způsobeno především činností Nejvyššího soudu, který i v těchto záležitostech hájí liberální principy. Přesto je nutné říci, že nemožnost civilního sňatku či rozvodu a stále primární postavení rabínských soudů v oblasti osobního statusu, potvrzuje obrovský vliv

židovského náboženství na běžný život v Izraeli. Co se týče ostatních náboženství v Izraeli, tak křesťanská a muslimská komunita mají své vlastní soudy v oblasti osobního statusu. V této oblasti však mohou existovat určité problémy s civilními autoritami, které ne vždy implementují rozhodnutí těchto soudů (Lehmann 2012: 1032).

Místní náboženské rady jsou další náboženskou institucí, která navazuje na systém ministerstva pro náboženské záležitosti a Vrchního rabinátu. Náboženské rady spadají pod autoritu ministerstva pro náboženské záležitosti. Jejich úkolem je poskytovat na místní úrovni náboženské služby, mezi které např. patří svatební obřady, pohřby, dodržování kašrutu či následování rad vrchních rabínů (Lis 2012). Místní náboženské rady jsou následkem období britského mandátu. V praxi se jedná o výkonnou složku místní správy, která je financována ze státního rozpočtu. Rady jsou jmenovány každé čtyři roky, kdy 45 % jejich členů jmenuje ministr pro náboženské záležitosti, dalších 45 % jmenují místní zastupitelstva a zbývajících 10 % je jmenováno místním rabínem. Složení náboženských rad odráží i etnické a politické složení lokální komunity. Až do roku 1999 mohli být členové rad pouze religiozní Židé. To se však změnilo s rozhodnutím Nejvyššího soudu, takže v současnosti zde mohou zasedat i stoupenci jiných judaistických směrů. Po skandálu v roce 1987, kdy ministr pro náboženské záležitosti odmítl jmenovat členem Židovku, je navíc možné, aby se členem rady stala i žena (Čejka 2009: 54-55). Současně se však také objevují nesouhlasné hlasy, které požadují zrušení lokálních náboženských rad a převedení jejich úkolů na municipální orgány (Lis 2012).

Izraelský politický systém vznikl a vyvíjel se za velmi nestandardních podmínek. Již od samého počátku byla izraelská společnost rozštěpena na několik segmentů. Nejednalo se však pouze o klasické štěpení v rámci jednotlivých náboženství, ale i v rámci judaismu samotného. Od samého počátku měla výrazný vliv i silná nenávisť ze strany okolních arabských států, které s Izraelem do současnosti svedly několik konfliktů. Výsledkem je, že současný politický systém disponuje celou řadou pro západní demokracie typických politických institucí, jejichž procesy je bezesporu možné označit za demokratické. Na druhou stranu však v rámci těchto institucí dochází také k určitým procesům, které některé skupiny izraelské společnosti znevýhodňují. V tomto ohledu však od 90. let minulého století funguje izraelský Nejvyšší soud jako silná pojistka demokratických a liberálních principů a v mnoha ohledech brání

výraznějšímu pronikání judaismu do izraelského politického systému. V případě ochrany práv izraelských Arabů však tento soud rozhodoval rozporuplně. V některých případech se postavil na stranu arabských práv, v jiných případech však tato práva omezil.

Samostatnou kapitolou jsou izraelské náboženské instituce, které jsou financovány ze státního rozpočtu. V případě vlivu na izraelské Araby má svůj význam ministerstvo pro náboženské záležitosti, které spravuje všechna náboženství v Izraeli. Přesto je toto ministerstvo dlouhodobě ovládáno religiózními Židy a judaismus má v jeho agendě jednoznačnou převahu. Ostatní náboženské instituce nezasahují do života izraelských Arabů, ale výborně ilustrují vliv ortodoxního (a ultraortodoxního) judaismu, který je v Izraeli stále ještě v menšině, na běžný život sekulárních Židů. Nejsou to tak pouze izraelští Arabové, jejichž základní práva jsou v ohrožení díky vzrůstajícímu vlivu ortodoxního judaismu na izraelský politický systém. Model etnické demokracie označuje Židy jako ústřední národ, který dominuje izraelskému politickému životu. Zde se však ukázalo, že ani tento ústřední národ není jednotný a i zde může docházet ke štěpením a znevýhodněním.

3 Vývoj postavení izraelských Arabů v Izraeli

Na počátku této kapitoly je nejprve nutné objasnit, co vlastně znamená pojem „izraelský Arab“, jak tento pojem vznikl a za jakých okolností. Často se ve spojitosti s arabskými obyvateli Izraele objevuje pojem Palestinci. Původně se skutečně geograficky jednalo o arabské obyvatele oblasti britského mandátu. Postupem času však došlo k zúžení tohoto pojmu a v současnosti se výraz Palestinec používá pro označení arabských obyvatel pásma Gazy, Západního břehu a palestinských uprchlíků³⁴. Současně se však používá i termín izraelští Arabové. Jedná se o Izraelem uměle vytvořený termín, který označuje arabské obyvatele Izraele s izraelským občanstvím. Prakticky se jedná o arabské obyvatele židovského státu. Je to tedy izraelské občanství, které odlišuje izraelské Araby od Palestinců z pásma Gazy a Západního břehu Jordánu (Čejka 2007: 11).

Výjimku zde tvoří arabští obyvatelé Východního Jeruzaléma, který byl Izraelem anektován v roce 1967, a nyní jej považuje za své integrální území. Z pohledu mezinárodního práva se však jedná o území okupované. Arabští obyvatelé Východního Jeruzaléma nedisponují izraelským občanstvím, ale požívají speciálního statusu. Disponují zvláštním identifikačním průkazem a pro cesty do zahraničí potřebují i speciální dokument. V tomto ohledu se tedy také jedná o Palestince (Čejka 2007: 11).

Následující kapitola diplomové práce bude rozdělena do čtyř časových úseků, ve kterých bude analyzován vývoj postavení izraelských Arabů a přístupu Státu Izrael k jejich právům. Tyto čtyři fáze jsou rozděleny na základě velkých časových mezníků v průběhu vývoje postavení izraelských Arabů. Prvním mezníkem byl vznik Státu Izrael v roce 1948. Tato fáze trvala až do roku 1967, který je spojen se šestidenní válkou. Třetí fáze byla odstartována rokem 1993 a podpisem mírové smlouvy z Osla. A nakonec čtvrtá a poslední fáze vývoje postavení izraelských Arabů byla započata v roce 2000, kdy proběhly jedny z nejkrvavějších střetů mezi izraelskými Araby a izraelskými ozbrojenými složkami. Tato fáze trvá do současnosti.

³⁴ Toto označení však není jednoznačně přijímáno. Někteří Palestinci za území Palestiny stále považují celé území původního britského mandátu. Na druhou stranu i někteří ultraortodoxní Židé, kteří odmítají existenci Státu Izrael, sami sebe nazývají „židovskými Palestinci“ (Čejka 2007: 11).

3.1 První fáze (1948-1967)

Pokud se zaměříme na historický vývoj postavení izraelských Arabů, pak vznik Státu Izrael znamenal pro Araby obývající území mandátní Palestiny obrovskou změnu. Po vyhlášení nezávislosti byl Izrael napaden okolními arabskými státy³⁵. Izrael v této válce dokázal svou nezávislost uhájit, ale následující změny dosahovaly obrovských rozměrů. Vítězné izraelské síly převzaly kontrolu nad rozsáhlým, původně arabským územím, které zahrnovalo přibližně 400 vesnic, arabské části pěti měst se smíšenou populací a šest arabských měst. Většina arabských vesnic byla srovnána se zemí a na jejich místě byly vytvořeny židovské osady. Arabské části smíšených měst zůstaly nezměněny a byly osídleny Židy. Po podepsání příměří s okolními arabskými státy tak Izrael získal území o celkové rozloze 78 % původního britského mandátu. Jordánsko získalo Západní břeh Jordánu a Egypt pásmo Gazy (Golan 2007: 42).

První arabsko-izraelský konflikt vytvořil obrovský problém v podobě palestinských uprchlíků. Většina původních arabských obyvatel na tomto území se po roce 1948 stala uprchlíky. Jednalo se přibližně o 700 tisíc Palestinců, kteří uprchli na Západní břeh (38 %), do pásma Gazy (26 %), Libanonu (14 %), Sýrie (10 %), Jordánska (10 %) a menší množství i do Egypta a Iráku (Golan 2007: 42). Arabové, kteří opustili nově vzniklý Stát Izrael v roce 1948, patřili mezi palestinskou elitu. Často se jednalo o nejlépe vzdělané profesionály a palestinské vůdce. Zbytek arabské populace v izraelských hranicích tak po válce skončil dezorientovaný, dezorganizovaný a bez přirozených vůdců (Beuttel 1997: 71).

Jak bylo popsáno v předchozí kapitole, Stát Izrael svou nezávislost stvrdil pomocí Deklarace nezávislosti z května 1948. Zde se také poprvé objevila oficiální zmínka o postavení arabských obyvatel Státu Izrael. Izrael zde sliboval všem svým občanům svobodu a rovnoprávné postavení bez ohledu na náboženství, pohlaví či rasu. Nadto byla Arabům přislíbena občanská rovnoprávnost a odpovídající zastoupení ve všech státních institucích. (Deklarace nezávislosti Státu Izrael, cit. podle Čejka 2011: 41-42). Prakticky došlo k tomu, že izraelským Arabům byla spolu s ostatními skupinami garantována individuální práva. Ale byli to Židé, ze kterých se stal jeden národ na území mandátní Palestiny. V celé Deklaraci nezávislosti není možné najít jedinou zmínku o tom, že by izraelští Arabové jakožto národnostní skupina disponovali

³⁵ Jednalo se o Egypt, Jordánsko, Irák, Sýrii, Libanon a Saudskou Arábii (Čejka 2007: 78).

kolektivními právy. Izrael vznikl jako židovský stát, tedy stát určený pro židovský národ. Kolektivní práva byla tak určena pouze židovskému národu.

Díky tomu měla individuální práva pro izraelské Araby plynout z izraelského občanství. To bylo po skončení první arabsko-izraelské války okamžitě přiznáno přibližně 63 tis. z celkového počtu 160 tis. Arabů, kteří zůstali na území Izraele. Ostatní mohli o občanství požádat na základě Národnostního zákona z roku 1950. Toto rozhodnutí bylo ovlivněno faktem, že arabská populace v Izraeli byla válkou eliminována na 12,5 % z celkového počtu izraelských obyvatel. Izraelští představitelé považovali problém arabské menšiny za nedůležitý, protože velikost této populace byla nově malá (Peled 1992: 435). Nyní se však zdaleka nejedná o malý problém. Současná arabská populace na území Izraele dosahuje přibližně 20 %, což je hodnota o mnoho větší než po válce za nezávislost. Tento problém tak nyní nabývá o mnoho větších rozměrů a vzhledem k vyšší arabské porodnosti pravděpodobně i v budoucnu poroste.

V počátcích Státu Izrael však neexistoval žádný oficiální rámec pro určení, který Arab má právo na získání izraelského občanství, a který nikoliv. Administrativní zmatky a soustředění Izraele především na své hranice tak způsobily, že se mnoho Arabů ocitlo v Izraeli bez izraelského občanství. Někteří byli navíc obviněni ze špionáže a vyhoštěni. I ti Arabové, kteří byli správně registrováni, museli často na své doklady dlouho čekat. K těmto komplikacím se přidalo i vyvlastňování arabské půdy ze strany izraelských úřadů. V roce 1950 byl totiž přijat Zákon o majetku nepřítomných osob, který izraelským úřadům umožňoval zabavit půdu těm Arabům, kteří nebyli přítomni v Izraeli. Ve skutečnosti byli tito Arabové často stále v Izraeli, pouze několik kilometrů od svých domovů (Nassar 2011: 50-51). Na druhou stranu je nutné upozornit, že Izrael právě prošel prvním z mnoha konfliktů s arabskými státy, a není se proto možné divit, že vůči Arabům zastával podezřívavý či dokonce nepřátelský postoj. Mnozí Arabové na území Izraele sympatizovali a podporovali arabské státy, které Izrael napadly, a tvrdé boje se vedly na obou stranách.

Na danou situaci samozřejmě reagovala i Organizace spojených národů. V rezoluci Valného shromáždění č. 194 požadovala, aby byl umožněn návrat těm uprchlíkům, kteří si přejí se vrátit do svých domovů. Ostatním měla být ztráta jejich majetku kompenzována podle mezinárodního práva. Za účelem implementace této rezoluce byla vytvořena tříčlenná komise složená ze zástupců Turecka, USA a Francie.

Komise od Izraele požadovala, aby umožnila návrat arabským uprchlíkům. Izrael následně přijal 8 tis. arabských uprchlíků na základě rozdělení rodin a nabídl přijetí dalších 100 tis. uprchlíků. To však bylo pro OSN málo a Izrael stáhl svou nabídku. Izraelská vláda navíc i nadále pokračovala v dalším vyhánění arabských obyvatel (Quigley 1998: 182-184).

V roce 1953 došlo k potvrzení Zákona o majetku nepřítomných osob prostřednictvím Zákona o akvizici půdy, který uznával zabavení půdy arabským uprchlíkům a vyzýval k finanční kompenzaci, což v praxi pro Araby znamenalo znesnadněný přístup ke znovunabytí své půdy. Zákon ovlivňoval především půdu vnitřně vysídlených Palestinců, ale vztahoval se i na další půdu, která byla vlastněna Araby. Na mezinárodní scéně docházelo k tomu, že Izrael oponoval plnému návratu palestinských uprchlíků do té doby, než skončí nepřátelství mezi oběma stranami. Arabové naopak odmítali veškeré mírové plány, dokud nebude do Izraele přijat určitý počet palestinských uprchlíků (Nassar 2011: 52). Palestínští uprchlíci se v okolních zemích často dočkali špatného zacházení a arabské země používaly uprchlíky pro dosažení svých cílů. Pouze v Jordánsku mohli uprchlíci získat místní občanství, jinde taková možnost neexistovala. Relativně slušně s uprchlíky zacházela i Sýrie, ale velmi špatného zacházení se Palestinci dočkali v Libanonu. Egypťané v pásnu Gazy některé uprchlíky vycvičili k ozbrojeným přepadům Izraele, na což Izrael odpovídal tvrdými odvetami (Čejka 2007: 99-100). Situace po vytvoření Izraele byla tak velmi komplikovaná.

V roce 1952 byl přijat Zákon o občanství, který se zabýval udělováním izraelského občanství pro nežidovské obyvatele. Tento zákon určoval, že pokud obyvatel Izraele přerušil svůj pobyt na tomto území po vzniku Státu Izrael, pak ztrácí automatické právo na získání izraelského občanství na základě svého trvalého pobytu. Cílem takového opatření bylo zabránit palestinským uprchlíkům v získání izraelského občanství. Celkem museli Arabové splnit tři podmínky: trvalý pobyt v Izraeli, přítomnost na území po vzniku Státu Izrael a registraci v roce 1951 u úřadů. Občanství mohli získat pouze ti uprchlíci, kteří se následně vrátili do Izraele z důvodu sjednocení rodiny, což bylo považováno za legální způsob návratu do Izraele. Někteří Arabové se však nechtěli zaregistrovat a odmítli tak izraelské občanství. Na druhou stranu jiní Arabové neměli dostatek důkazů pro doložení, že opravdu splňují kritéria pro získání

izraelského občanství, a tak jim bylo izraelské občanství odepřeno (Shachar 1999: 249-250). Izraelské hranice však nebyly v této době nijak konkrétně vymezeny, takže pro uprchlíky nebyl příliš velký problém vrátit se zpět. Izrael se tak nacházel v situaci, kdy na jeho území pobývalo velké množství Palestinců bez izraelského (ale i kteréhokoliv jiného) občanství. Takový postup jednoznačně znevýhodňoval Arabů, protože v případě Židů po celém světě bylo izraelské občanství garantováno všem, kteří měli židovskou matku a nevyznávali jiné náboženství. Na druhou stranu v případě palestinských uprchlíků byl zákon formulován tak, aby znesnadnil jejich návrat do Izraele.

Přesto je nutné upozornit, že v prvních demokratických volbách, které se v Izraeli konaly, měli izraelští Arabové volební právo. O otázce volebního práva pro Arabů se vedla debata v úzkém kruhu okolo Davida Ben Guriona. Nakonec bylo rozhodnuto, že nový stát by neměl začínat s diskriminací jedné skupiny obyvatelstva. V těchto volbách 60 % Arabů podpořilo Ben Gurionovu levicovou politickou stranu Mapaj (Peled 1992: 436). Arabové také mohli formovat své vlastní politické strany. Stejně tak mohli být Arabové voleni do Knesetu jako zástupci arabské komunity. Tato práva byla často arabskou stranou prezentována jako ukázka dodržování demokratických principů. Z toho důvodu by diskvalifikace arabských politických stran působila kontraproduktivně a Nejvyšší soud taková rozhodnutí často rušil (Jamal 2009: 496-497). Problém však nastává v otázce členství v židovských politických stranách. To bylo totiž zpočátku Arabům odepřeno. Až do roku 1952 nebylo Arabům umožněno vůbec, ale např. Strana práce povolila Arabům členství až v roce 1973 (Čejka 2007: 96).

Současně se také izraelští Arabové se skončením války za nezávislost dostali pod izraelskou vojenskou správu. Tato správa byla izraelskými politiky obhajována prostřednictvím bezpečnostních důvodů. Mnozí však argumentují, že vojenská správa ve skutečnosti výrazně omezovala základní práva izraelských Arabů. Až do roku 1966 byla území s vysokou koncentrací Arabů pod vojenskou správou prakticky okupována a řídila se stanným právem. V těchto oblastech žily v roce 1948 tři čtvrtiny všech Arabů v Izraeli. Určení přesných hranic bylo obtížné. Izraelské úřady tak např. legálně mohly uvěznit, vyhnat, zabavit a zdemolovat domy, kolektivně trestat či zrušit vydávání novin. Dále mohla být také omezena politická aktivita či zakázán přístup Arabů ze smíšených oblastí do částí pod vojenskou správou. Místní obyvatelé podléhali vojenským soudům a v praxi docházelo k jejich izolaci od zbytku Izraele (Beuttel 1997: 77).

Takový režim vyvolával kritiku i v některých židovských politických stranách. Na jednu stranu byl zdůrazňován fakt, že prostřednictvím vojenské správy dochází k porušování základních práv Arabů, ale kritizováno bylo i to, že vládnoucí strana Mapaj si takto zajišťovala hlasy většiny izraelských Arabů. Následkem kritiky docházelo postupně od začátku 60. let minulého století k pozvolnému uvolňování některých opatření. K úplnému zrušení vojenské správy pak došlo v roce 1966 po rezignaci Davida Ben Guriona (Peled 1992: 436).

Situace po vzniku Státu Izrael byla pro arabskou populaci v oblasti bývalého britského mandátu výrazně nepříznivá. Jednotlivé zdroje se rozcházejí ve skutečných počtech palestinských uprchlíků i vnitřně vysídlených osob. Stejně tak se jednotliví autoři neshodnou na příčinách, proč tak velké množství Palestinců opustilo své domovy. Jedni dávají jednoznačnou vinu Izraeli, jiní přiznávají vinu na straně Palestinců. Odmítání návratu Arabů do jejich domovů a vojenská správa arabských oblastí vypovídají o izraelské snaze Araby co možná nejvíce izolovat od ostatní společnosti a také je kontrolovat. Palestinští uprchlíci v okolních zemích museli navíc častěji snášet velmi špatné podmínky, což v některých případech vedlo k jejich následné radikalizaci, která se později projevila v uchýlení se k teroristickým praktikám. V mnoha případech byly teroristické praktiky Palestinců vůči Izraeli podporovány arabskými státy. Stát Izrael výrazně přispěl k vytváření vlastního nepřítele a problému, který jej sužuje dodnes. Pokud se však na problém zaměříme z druhé strany, pak je nutné přiznat, že izraelští Arabové požívali jako izraelští občané daleko rozsáhlejších práv než ostatní Arabové v okolních zemích (Čejka 2009: 20). Cílem této práce je však analyzovat postavení Arabů v rámci Státu Izrael, není proto možné vyzdvihovat lepší postavení izraelských Arabů ve srovnání s ostatními arabskými státy. Dále je třeba si také uvědomit, že politická práva Arabů se nijak nedotýkala těch Palestinců, kteří obývali Západní břeh nebo pásmo Gazy. Tyto oblasti byly až do roku 1967 pod správou Jordánska a Egypta.

Palestinští uprchlíci v okolních zemích nebyli po nějakou dobu schopni artikulovat své požadavky, ale postupně začaly vznikat politické, ale i militantní organizace zastupující palestinské zájmy. Nejvýznamnější organizací se stala Organizace pro osvobození Palestiny (OOP), která byla založena v roce 1964, a postupně se stala největší palestinskou exilovou organizací. Její vznik byl plně

podporován egyptským prezidentem Násirem, ale proti se stavěl jordánský král Husajn, který se obával separatistických tendencí Palestinců. V roce 1958 byla založena další významná organizace – Fatah. V jejím čele stanul Mohammed Jásir Abdal-Raúf Kudwa Al-Husajní, který je mnohem známější díky svému pseudonymu Arafat. Původně organizace působila samostatně, ale později byla začleněna do struktur OOP a známou se stala především díky svým ozbrojeným útokům proti Izraeli (Čejka 2007: 102-103).

Prakticky již po vzniku Izraele se vytvořil problém, který trvá dodnes. Jedná se o možnost Arabů vlastnit v Izraeli půdu. Současné situaci v této oblasti bude věnován prostor v následující kapitole, neboť vlastnictví půdy je dodnes jednou z nejspornějších oblastí v otázce rovnocenného postavení izraelských Arabů. I přes velmi kontroverzní otázky spojené s konfiskací půdy, vojenskou správou a odmítáním návratu palestinských uprchlíků je nutné si uvědomit, že politická práva byla Arabům přiznána v prakticky rovnocenné míře jako ostatním obyvatelům Izraele. Přesto však vojenská správa do značné míry umožňovala omezit i politická práva, pokud by to bylo nutné. Postavení izraelských Arabů v první fázi po vzniku Státu Izrael tak bylo ve srovnání s židovskou populací výrazně horší.

3.2 Druhá fáze (1967-1993)

Další fázi vývoje postavení izraelských Arabů odstartovala šestidenní válka³⁶, která proběhla v roce 1967, a byla dalším konfliktem mezi Izraelem a arabskými státy. Během šesti dnů byl Izrael schopen porazit arabské státy a navíc obsadit území jordánského Západního břehu včetně Araby osídleného Východního Jeruzaléma, egyptské pásmo Gazy a poloostrov Sinaj a nakonec i část syrských Golanských výšin. Izrael tímto způsobem dobyl území, jež bylo více jak třikrát větší než jeho dosavadní rozloha. Jednalo se o celé území původní mandátní Palestiny a navíc i Sinaj a Golanské výšiny. Obsazené území mělo i důležitou symbolickou hodnotu, protože ve Východním Jeruzalémě Izrael opět získal přístup k Chrámové hoře, Zdi nářků a dalším posvátným místům judaismu. Tímto začalo období budování tzv. „velkého Izraele“ (Čejka 2007: 114-115). Obsazení posvátných v Jeruzalémě však s sebou neslo i zbourání celé arabské

³⁶ Šestidenní válka začala izraelským leteckým preemptivním úderem na okolní arabské státy (s výjimkou Libanonu). Poté následoval pozemní konflikt s Jordánskem na území Západního břehu, protože mylně informované Jordánsko zaútočilo. Izraeli se podařilo dobýt Západní břeh, Východní Jeruzalém a arabská města Ramalláh, Hebron či Betlém. Dále Izrael dobyl pásmo Gazy a Sinajský poloostrov. Na severu Izrael získal syrské Golanské výšiny. Pro rychlý průběh války se jí začalo říkat šestidenní (Čejka 2007: 114).

čtvrti, která se nacházela před Zdí nářků. Místní obyvatelé dostali tři hodiny na evakuaci, po kterých byly domy srovnány se zemí, aby bylo možné před Zdí vytvořit prostranství pro poutníky. Následně byla Zeď nářků otevřena pro veřejnost (Čejka 2011: 119).

Izrael tak v šestidenní válce získal území, kam původně v hojně míře prchali palestinští uprchlíci. Pod svou správou přijal okupovaná území, jež byla osídlena převážně Araby. Právě tato území jsou dnes jádrem izraelsko-arabského konfliktu, protože se jedná o území, se kterými bylo původně počítáno pro vznik palestinského státu podle plánu OSN. Izrael plánoval, že tato území bude možné vhodně využít pro vyjednávání s okolními arabskými státy o míru a určení budoucích hranic Izraele, protože se nepočítalo s tím, že si ponechá všechna obsazená území (Goldstein 2011: 179-180). Pro Palestince na těchto územích nová situace znamenala vojenskou správu ze strany Izraele, což vyvolalo novou uprchlickou vlnu. Palestinská společnost pod vojenskou správou se nově začala výrazně radikalizovat. Izrael situaci navíc podcenil z lidského a humanitárního hlediska. Tato území byla Izraelem chápána především ze strategického a vojenského hlediska. To vše přispívalo ke skutečnosti, že OOP začala výrazně posilovat a získávat stále větší podporu (Čejka 2007: 120).

Dalším efektem připojení těchto území k Izraeli a vytvoření státu, který zahrnoval původní mandátní Palestinu (a tedy i přibližně 2 miliony Arabů) i další území, vzbudilo v izraelských Arabech kolektivní uvažování. To bylo podpořeno i skutečností, že v roce 1966 skončila vojenská správa oblastí obývaných izraelskými Araby, takže se uvolnil prostor pro různé iniciativy (Peled 1992: 437). Nově se mohli izraelští Arabové účastnit svaté poutě do Mekky a Mediny, což ještě napomáhalo panarabskému uvědomění. To se projevovalo i ve změně preferencí arabských voličů. V 50. a 60. letech podporovali především sociálnědemokratickou politickou stranu Mapaj. To se však změnilo v roce 1969, kdy arabská komunistická strana Rakach, která se vyznačovala silnými protiizraelskými postoji, podnikla svůj úspěšný volební debut. Strana se později přejmenovala na Chadaš a v roce 1973 se stala dominantní politickou stranou v arabském sektoru (Karsh 2013: 11).

Současně však prostřednictvím nových kontaktů mezi izraelskými Araby a Palestinci ze Západního břehu a pásma Gazy došlo i ke zjištění, že izraelští Arabové se od vzniku Izraele nacházeli v mnohem lepších podmínkách než palestinští uprchlíci.

Týkalo se to především oblastí vzdělání, zdravotnictví, municipální správy, místní infrastruktury, zemědělství i socioekonomického statusu. Na druhou stranu, v počtu vysokoškolsky vzdělaných předčili Palestinci z Gazy a Západního břehu izraelské Araby. Stejný problém se týkal i politické aktivity, neboť Palestinci byli politicky daleko více aktivní než izraelští Arabové. Palestinci také zpočátku bránili izraelským Arabům v členství v OOP, protože nebyli vnímáni jako palestinišší uprchlíci. Přesto se někteří izraelští Arabové členy OOP později stali a účastnili se i různých ozbrojených akcí (Reiter 2009: 36-37). Opět se zde tak objevuje srovnání, že podmínky, v nichž izraelští Arabové žili, byli ve srovnání s palestinskými uprchlíky lepší. Vojenská správa zajišťovala Arabům mnohé potřebné služby, ale politická aktivita byla výrazně utlumena. Izraelští Arabové tak do jisté míry žili v poklidu bez výrazné potřeby participovat v politické sféře Izraele. Situace se však změnila prostřednictvím kontaktů s palestinskými uprchlíky.

Zvýšené kontakty s Palestinci přiměly izraelské Araby k větší politické mobilizaci. Mnoho Arabů se stalo členy odborových organizací či jiných profesionálních organizací. Ačkoliv se nejednalo přímo o politickou participaci, tyto organizace pomáhaly vytvářet sítě pro sdílení informací a artikulování požadavků. Mezi izraelskými Araby pomalu rostlo i množství univerzitně vzdělaných osob a střední třída se rozšiřovala. Všechny tyto faktory napomohly ke zvýšené politické mobilizaci a vytvoření nové politické kultury. Nový vývoj se projevil v 70. letech vznikem různých organizací. Jednalo se např. o Národní výbor pro ochranu arabské půdy, Národní výbor předsedů místních rad či Národní výbor arabských studentů (Tessler, Grant 1998: 103). Na tomto místě je třeba upozornit, že politická neaktivita izraelských Arabů v předchozím období nebyla nijak ovlivněna přístupem izraelské vlády. Spíše se jednalo o znak nezkušenosti a paralyzovanosti arabské společnosti po vzniku Izraele. Po šestidenní válce i izraelské politické strany zintenzivnily své zaměření na arabské voliče ve snaze získat jejich hlasy v parlamentních volbách, což v izraelských Arabech vyvolávalo pocit důležitosti. K tomu se navíc přidal i pokles mezinárodní prestiže Izraele po jomkipurské válce³⁷ v roce 1973 (Landau 1993: 98-101).

³⁷ Dne 6. října 1973 probíhal jeden z nejvýznamnějších židovských svátků Jom Kippur (Den smíření). V tento den Izrael napadly Egypt od Suezského průplavu a Sýrie z Golanských výšin. Jordánsko se útoku neúčastnilo. Izrael byl útokem zaskočen, ale s americkou podporou se mu podařilo přejít do protiútoků. Příměří bylo uzavřeno 11. listopadu 1973, ale Izrael ztratil svou pověst neporazitelného státu, ačkoliv se mu podařilo útok odvrátit (Čejka 2007: 146).

Národní výbor předsedů místních rad brzo po svém vzniku překročil své původní zaměření na municipální úroveň a stal se zastřešujícím tělesem zastupujícím Araby v Izraeli. Mnohými Araby byl Výbor dokonce vnímán jako miniaturní forma vlády, ale izraelské úřady tento orgán chápaly pouze jako sdružení vůdců místních rad. V obhajování arabských práv v Izraeli byl však Národní výbor předsedů místních rad relativně úspěšný. Výbor například požadoval od tehdejšího izraelského premiéra Jicchaka Rabina v roce 1974 uznání Arabů jako národnostní menšiny. Tento požadavek však skončil neúspěchem. V letech 1987 a 1989 však Výbor provedl úspěšné generální stávky a v roce 1991 bylo uznáno právo arabských obcí na alokaci stejného množství financí jako obce židovské (Landau 1993: 101-103).

Na druhou stranu však v této době vznikaly i radikálnější organizace. Jedním takovým příkladem bylo hnutí Synové vesnice, které bylo založeno v roce 1972. Hnutí bylo složeno především z mladých a vzdělaných Arabů, kteří se rozhodli kandidovat v municipálních volbách. Synové vesnice odmítali existenci Státu Izrael a otevřeně sympatizovali s OOP. Právě díky podpoře OOP byli někteří členové hnutí stíháni izraelskými úřady. Synové vesnice také postupně převážili v Národním výboru předsedů místních rad a přiměli jej k organizaci stávek. V rámci hnutí neexistovala shoda týkající se participace ve volbách do Knesetu, neboť někteří členové odmítali činnost v rámci izraelských institucí, protože neuznávali existenci Státu Izrael (Stendel 1996: 117-120).

V rámci arabské společnosti v Izraeli se tak šířila politická mobilizace prostřednictvím umírněných i radikálních organizací. Výše zmíněné organizace jsou pouze dvěma příklady, které představují dva póly v přístupu k existenci Státu Izrael. Tento problém je obecně společný mnoha arabským organizacím v Izraeli, z nichž některé existenci Izraele uznávají, ale jiné nikoliv. Na první pohled by se mohlo zdát, že se postavení izraelských Arabů od konce šestidenní války zlepšilo. To však není až tak úplně pravda, protože v případě politické participace se jednalo spíše o procitnutí arabských občanů Izraele. Ze strany Izraele k výrazné změně postoje nedošlo. V jiných oblastech naopak docházelo spíše ke zhoršování postavení izraelských Arabů. Týká se to např. otázky vyvlastňování arabské půdy. Na tomto místě je nutné upozornit, že Izrael musel použít odlišné postupy v případě Izraele v původních hranicích z roku

1948, který byl uznáván ostatními státy, a pro okupovaná území, která Izrael připojil po šestidenní válce.

Po skončení šestidenní války Izrael oficiálně anektoval Východní Jeruzalém (včetně oblasti Starého města), který byl do té doby spravován Jordánskem, a byl osídlen Araby. Obyvatelům Východního Jeruzaléma bylo nabídnuto izraelské občanství, ale pouze za předpokladu, že se vzdají občanství jordánského. Izraelská vláda tak opět sjednotila město. Jména ulic byla změněna z arabštiny do hebrejštiny, městská infrastruktura byla sjednocena a některá izraelská ministerstva se přestěhovala do Východního Jeruzaléma. V roce 1980 pak Kneset přijal Základní zákon „Jeruzalém“, podle kterého je Jeruzalém hlavním městem Izraele (do té doby to byl Tel Aviv), v němž sídlí prezident, Kneset, vláda a Nejvyšší soud. Izraelská vláda se po anexi Východního Jeruzaléma rozhodla zavést takové politiky, které by podpořily nárůst židovské populace v Jeruzalémě. Za tímto účelem začala výstavba obrovských nových čtvrtí, které obklopovaly celé město (a tedy i arabskou část) a půda byla pro tyto účely získávána vyvlastňováním. Na druhou stranu developerské projekty určené pro arabskou populaci byly za tuto dobu realizovány pouze dva. Navíc se jednalo o projekty malého rozsahu (Holzman-Gazit 2007: 134-137). Je však třeba mít stále na paměti, že Východní Jeruzalém nebyl původně součástí Státu Izrael, a ostatní státy vnímají jeho přiřazení ke zbytku Jeruzaléma jako anexi, která je v rozporu s mezinárodním právem. Což je možné pozorovat i prostřednictvím faktu, že se státy rozhodly svá velvyslanectví ponechat v Tel Avivu i přesto, že izraelské politické instituce přesídlily do Jeruzaléma.

Podobně jako ve Východním Jeruzalému nové osady vznikaly i na území Galileje. Tato oblast byla oficiálně součástí Izraele již od roku 1948, ale jednalo se o oblast, jež byla většinově osídlena Araby. Z důvodu většinově arabského osídlení mohla oblast Galileje v budoucnu znamenat bezpečnostní hrozbu pro židovské obyvatelstvo Izraele. Právě kvůli tomu probíhalo vyvlastňování půdy v této části země již od poloviny 50. let minulého století. Menší část půdy byla využita pro výstavbu vládních budov, ale většina půdy posloužila pro výstavbu domů tzv. Horního Nazaretu. Výstavba židovských osad pokračovala i v následujících letech. V roce 1975 bylo provedeno další vyvlastňování. Na této půdě došlo k výstavbě nového typu židovského osídlení – micpe, což byla osada s méně než 20 rodinami. Tyto osady byly strategicky umístěny mezi

arabské vesnice, aby tak nařadily arabské obyvatelstvo v oblasti (Holzman-Gazit 2007: 138-140).

Vyvlastňování arabské půdy na základě bezpečnostních argumentů mělo především určitý cíl – naředit arabské obyvatelstvo v oblastech, které byly většinou osídleny Araby. Tímto způsobem mělo být zabráněno hrozbě, že v případě vzniku samostatného státu Palestina nedojde k odtržení oblastí většinou osídlených Araby a jejich připojení k nově vzniklému státu. Zároveň tak tyto oblasti byly pod větší izraelskou kontrolou. Jen těžko mohou být takové praktiky považovány za nediskriminující vůči izraelským Arabům. Vyvlastňování arabské půdy a účelové zabydlování těchto oblastí Židy bylo zaměřeno proti arabskému obyvatelstvu Izraele a jako takové vyvolávalo i ostrou kritiku z řad samotných izraelských Arabů. Speciálně vyvlastňování půdy v Galileji vyvolalo rozsáhlé demonstrace izraelských Arabů.

Jak již bylo zmíněno v předchozím odstavci, v roce 1975 byl představen plán izraelské vlády pro vyvlastnění další půdy v oblasti Galileje. Tento plán vyvolal v izraelských Arabech odpor. Z toho důvodu byl následně zformován Národní výbor na ochranu arabské půdy v Izraeli. Po neúspěšných jednáních s izraelskou vládou, jež měla zamezit zabavení arabské půdy, se Výbor rozhodl uspořádat generální stávkou. Datum stávky bylo stanoveno na 30. března 1976. V průběhu stávky došlo k ostrým střetům mezi izraelskými Araby a izraelskými ozbrojenými složkami, jejichž výsledkem bylo šest mrtvých Arabů a stovky zraněných a zatčených. Do historie vstoupil tento den pod označením Den půdy a je dodnes připomínán Araby po celém světě jako arabský národní den. Navzdory úmrtím během zásahu nebyl incident izraelskými úřady nikdy vyšetřován a nikdo nebyl obviněn (Shoughry 2012: 37-38).

Tento incident i následný postup izraelské vlády znamenal jistý zlom. Vyvlastňování arabské půdy samo o sobě vyvolalo ostrou kritiku a takto tvrdý postup vůči stávkujícím celou situaci ještě zhoršil. To však nebyl konec problematického postupu izraelských autorit vůči izraelským Arabům. Jako jeden z největších zlomů ve vztazích mezi Státem Izrael a jeho arabskými občany bývá často uváděno tzv. Koenigovo memorandum. Jednalo se o tajný dokument izraelské vlády, který odhaloval politiku, jež měla být uplatněna ve vztahu vůči izraelským Arabům. Memorandum uniklo na veřejnost prostřednictvím palestinských novin Al ha-mišmar 7. září 1976 (Sa'di 2003: 51).

Jeho autorem byl Israel Koenig a cílem bylo nabídnout izraelskému premiérovi Jicchakovi Rabinovi několik možností politik zaměřených vůči arabské menšině. První část memoranda vybízela k naředění arabského obyvatelstva obyvatelstvem židovským a vytvoření arabské politické strany, která by se nevymezovala vůči sionismu. S tím souvisela i výměna veškerých arabských vůdčích figur a organizací a jejich nahrazení proizraelskými strukturami. V oblasti ekonomiky a zaměstnanosti mělo dojít k omezení množství Arabů na pracovištích, zvýšení daňové zátěže pro arabskou populaci a sociální benefity pro velké rodiny se měly omezovat pouze na židovské rodiny. V případě univerzitního vzdělávání mělo dojít k tomu, že Arabové měli být přijímáni především na technické univerzity, kde by díky množství učiva neměli čas na politický aktivismus. Dále měli být arabští studenti povzbuzováni ke studiu v zahraničí a budoucí návrat a hledání zaměstnání v Izraeli jim mělo být následně ztíženo. Posledním bodem memoranda bylo i důsledné vynucování dodržování zákonů úřady v arabských oblastech a jejich případné postihy za nedůsledné vynucování (Sa'di 2003: 52-53).

Koenigovo memorandum jasně poukazovalo na fakt, že izraelská vláda nesmýšlí o izraelských Arabech jako o izraelské menšině, ale spíše jako o skupině obyvatel, kterou je třeba co nejvíce omezit. I přes vládní prohlášení, podle kterých se nejednalo o oficiální vládní postoj k arabské otázce, bylo jasné, že dokument vytvořený vysoce postaveným vládním úředníkem do určité míry odráží rasistické smýšlení izraelské vlády. Z toho důvodu se jednalo o významný zlom ve vztahu mezi Státem Izrael a izraelskými Araby. Poprvé došlo k veřejnému odhalení záměrů izraelských úřadů, ačkoliv izraelská vláda popírala, že by se jednalo o oficiální dokument, který by obsahoval izraelské politiky.

Přesto je třeba upozornit, že od šestidenní války izraelskou pozornost zaměstnávala především okupovaná území a jejich obyvatelé, kteří se nacházeli pod vojenskou správou. I v těchto oblastech probíhala výstavba židovských osad z bezpečnostních důvodů. Obyvatelé těchto území však nebyli občany Izraele a z toho důvodu nejsou ani předmětem analýzy této práce. Na druhou stranu to byli právě Palestinci, kteří měli jeden z největších vlivů po roce 1956 na izraelské Araby. Izraelští Arabové se v mnoha případech stávali členy OOP a také se někdy radikalizovali a odmítali existenci Státu Izrael. Jedním z dalších případů hnutí působících mezi izraelskými Araby je i Islamistické hnutí v Izraeli. Arabská společnost v Izraeli není

jednotná, a tak v jejím rámci existuje i velké množství politických proudů. Islamistické hnutí vzniklo v 70. letech minulého století a vyznačovalo se islamistickou ideologií³⁸ založenou na myšlenkách Sajjida Qutba³⁹. Stát Izrael byl odmítán jako okupační režim a požadováno bylo vytvoření palestinského státu, který bude založen na islámu. V rámci Islamistického hnutí fungovalo i ozbrojené křídlo, které se uchýlovalo k teroristickým praktikám. Toto křídlo však bylo v 80. letech zničeno izraelskými ozbrojenými složkami. Hnutí disponovalo i křídlem zajišťujícím sociální a vzdělávací služby, díky němuž si mezi arabskou společností získalo významnou podporu (Rayan 2012: 65-66). Tento příklad poukazuje na skutečnost, že odpor izraelských Arabů vůči Izraeli často nabýval radikálních forem i bez přispění Palestinců z okupovaných území. Některá hnutí, jež byla výsledkem politizace izraelských Arabů, usilovala o zničení Státu Izrael. V některých případech tak izraelské úřady chápaly izraelské Araby jako hrozbu oprávněně.

Dané období je tak pro izraelské Araby charakteristické jejich politizací způsobenou kontakty s ostatním palestinským obyvatelstvem na okupovaných územích. Izraelským Arabům se tak podařilo obnovit svou palestinskou identitu, která byla po vzniku Státu Izrael odsunuta do pozadí díky utlumeným kontaktům s palestinskými uprchlíky a vojenské správě, pod kterou se Arabové nacházeli až do roku 1966. Nově se tak Arabové začali domáhat svých práv, jež jim byla garantována jako občanům Izraele. Z toho důvodu je možné v dané době pozorovat nárůst politické aktivity, vznik nejrůznějších hnutí a organizací obhajujících arabské zájmy, ale i radikálních aktivit a terorismu. Na druhou stranu přístup Izraele se příliš nezměnil. Izraelská vláda stále vnímala izraelské Araby především jako skrytou hrozbu a podle tohoto principu k arabské menšině také přistupovala.

³⁸ Islamismus (nebo jinak také nazývaný politický islám) je ideologií, která ohazuje islám jako kompletní návod pro způsob života, vládu státu, ekonomiku a společnost. Společnost by se tak ve všech oblastech života měla řídit pouze zásadami islámu. Muslimové po celém světě by se měli sjednotit a navrátit se k základům víry, která je popsána v Koránu a Sunně (Gregg 2010: 297).

³⁹ Sajjid Qutb je považován za největšího islámského ideologa 20. století. Podle jeho prací by islámská ideologie měla nahradit všechny světské ideologie (komunismus, kapitalismus a nacionalismus) a nabídnout tak kompletní návod pro život. Cílem je sjednocení celého světa pod vládou islámu. Přesto však Qutb stále pracuje v rámci systému států, což není pro ostatní islamistické myslitele běžné. Pro ustavení nadvlády islámu bude nutné použít džihád (svatou válku) (Gregg 2010: 296-301).

3.3 Třetí fáze (1993-2000)

Počátek 90. let minulého století odstartoval další fázi vývoje vztahu mezi Státem Izrael a izraelskými Araby. V této době totiž začal probíhat mírový proces mezi představiteli palestinských území a představiteli Izraele. OOP v průběhu své existence postupně změnila strategii z ozbrojeného boje na politické vyjednávání a diplomacii. První intifáda⁴⁰ nakonec donutila OOP zřeknout se terorismu, uznat existenci Státu Izrael, vytvořit stát za území Západního břehu a pásma Gazy a přijmout rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 242, která požadovala stažení izraelských vojsk z okupovaných území a právo národů na vytvoření státu v této oblasti. Izraelští Arabové byli součástí tohoto narůstajícího palestinského nacionalismu (Smootha 1990: 397). Mírový proces, který byl odstartován na počátku 90. let minulého století se však týkal vztahů mezi Izraelem a Palestinci. Nejednalo se tak primárně o vztahy mezi Státem Izrael a jeho arabskými občany.

Mírová dohoda z Osla byla podepsána v roce 1993. Jednalo se o první jednání v historii, kdy došlo k přímému setkání vrcholných představitelů palestinských území i Izraele. OOP v čele s Jásirem Arafatem uznala právo na existenci Státu Izrael, zřekla se použití násilí a terorismu a přislíbila, že další změny smlouvy mezi Izraelem a Palestinci budou podřízeny schválení Palestinskou národní radou. Na oplátku se Izrael zavazoval uznat OOP jako legitimního zástupce Palestinců a palestinské právo na sebeurčení. Na základě mírové dohody mělo pásmo Gazy a město Jericho okamžitě přejít pod správu Palestinců. Následně mělo dojít i k postupnému předání správy na Západním břehu a vzniku demokraticky volené palestinské rady. Poté byly uzavřeny další dohody, které se zabývaly praktickou implementací dohody z Osla (Hermann, Newman 2000: 112-113).

Tento proces se však přímo nedotýkal izraelských Arabů. Představitelé OOP a později i Palestinské autonomie (PA) nechápali izraelské Araby jako partnery, ale spíše zaujali diskriminační postoj, který se prosazoval již v 70. a 80. letech. Nebyl vytvořen

⁴⁰ V 80. letech minulého století výrazně narůstalo napětí mezi Palestinci z pásma Gazy a Západního břehu, židovskými osadníky a izraelskými ozbrojenými složkami. Rozbuškou se stalo zabití čtyř Palestinců židovským řidičem v pásmu Gazy. Palestinci se domnívali, že tito Arabové byli zabití úmyslně. Vypuklo tak lidové povstání nazvané intifáda. Násilí se pak rozšířilo i na Západní břeh. Pro první intifádu byly charakteristické zápalné láhve, vrhání kamenů, protesty a demonstrace. Terorismus a používání těžkých zbraní nebylo obvyklé. Izraelské ozbrojené složky odpověděly tvrdým způsobem. Za konec intifády bývá označován podpis mírové smlouvy z Osla. Celkem bylo usmrceno 1 162 Palestinců a 160 Židů (Čejka 2007: 170-171).

ani určitý program pro budoucí spolupráci mezi Palestinci a izraelskými Araby, což bylo způsobeno především tím, že PA nechtěla příliš zasahovat do vnitřních záležitostí Izraele. Izraelští Arabové vyjadřovali solidaritu se svými palestinskými protějšky, ale na praktické fungování PA či podobu mírových dohod neměli žádný vliv (Rekhess 2002: 3-4). Přesto je třeba zdůraznit, že po započetí mírového procesu byli izraelští Arabové mnohými prezentováni jako určitý most mezi Palestinci a Izraelem, který by mohl usnadnit vyjednávání. Objevovaly se také názory, že spolu s řešením palestinské otázky by mělo dojít také k vyřešení otázky izraelských Arabů. K tomu však nikdy nedošlo (Tocci, Voltolini 2011: 532). Zpočátku opravdu u izraelských Arabů převládal optimismus z možného vyřešení jejich problémů a nastolení rovnosti mezi židovským a arabským obyvatelstvem Izraele. Současně však také došlo k omezení vazby mezi Palestinci a izraelskými Araby. Postupem času se však začalo ukazovat, že problémy izraelských Arabů i nadále zůstávají v pozadí izraelského zájmu. K tomu se od poloviny 90. let minulého století přidala i skepse kvůli stagnujícímu mírovému procesu mezi Palestinci a Izraelem (Rekhess 2002: 32-33).

Celá tato situace vyvolala v izraelských Arabech přesvědčení, že si svá práva budou muset obhájit sami. Na počátku 90. let izraelská vláda prohlašovala, že postavení Židů a Arabů v rámci Izraele bude zrovnoprávněno. Avšak jen minimum reálných kroků bylo uskutečněno, aby byl tento cíl naplněn. Socioekonomické postavení izraelských Arabů se i v 90. letech zhoršovalo v porovnání se židovskou populací. Debata na arabské politické scéně se v této době začala zaměřovat na rozpor mezi definicí Izraele jako židovského státu a podstatou liberální demokracie, která přiznává rovnocenné postavení všem svým občanům. Poprvé tento rozpor rezonoval celým politickým a akademickým spektrem arabské společnosti v Izraeli. Arabská menšina poukazovala na fakt, že by Arabové měli cítit loajalitu vůči státu, jehož symboly, hymna či vlajka patří jinému náboženství (Rekhess 2007: 11-12).

V parlamentních volbách v roce 1992 zvítězila Strana práce také díky výrazné podpoře ze strany izraelských Arabů. Před volbami v roce 1992 Strana práce slibovala, že dojde k vyrovnání postavení Židů a Arabů v oblastech jako vzdělání, průmysl, zdravotnictví, zemědělství a sociální služby. K určitému posunu skutečně došlo. Jednalo se např. o zvýšení rozpočtů arabských municipalit či bylo vytvořeno několik průmyslových zón v arabských oblastech. Dalším pozitivem byla i skutečnost, že jako

náměstek jednoho z ministrů byl vybrán Arab. Nejednalo se však o žádný významný rezort. Před volbami v roce 1996 arabští občané Izraele museli čelit volbě. Na jednu stranu se Straně práce dařilo poměrně úspěšně pokračovat s mírovým procesem mezi Izraelem a Palestinci, ale na druhou stranu arabské požadavky v rámci Izraele vyslyšeny nebyly (Tessler, Grant 1998: 108-110). Vláda Jicchaka Rabina nepřizvala arabské politické strany do vlády, ale opírala se o jejich podporu. Dále byl vytvořen výbor, který měl dohlížet na plnění závazků vůči arabským občanům Izraele. Byl zrušen post poradce pro arabské záležitosti jako symbol rovnocenného postavení židovské a arabské populace, rozpočty pro arabský a drúzský sektor se za čtyři roky ztrojnásobily a finance pro vzdělávací sektor a dětské příspěvky se vyrovnaly úplně. V roce 1995 navíc došlo i ke jmenování prvního arabského velvyslance za Izrael (ve Finsku) (Frisch 2011: 29-30).

Všechny změny byly však pouze minimální ve srovnání s arabskými požadavky. Tato situace se také projevila v arabské podpoře Strany práce ve volbách v roce 1996. Jednalo se o první volby do Knesetu, ve kterých byl premiér volen samostatně. V případě premiérské volby tak Arabové z 90 % podpořili dosavadního premiéra Šimona Perese, ale v případě parlamentních voleb získala jeho Strana práce pouze 14 % arabských hlasů (Tessler, Grant 1998: 108-110). V premiérských volbách zvítězil Benjamin Netanjahu, vůdce pravicové politické strany Likud, která však v Knesetu většinu nezískala. Přesto měl Netanjahu jako premiér právo sestavit vládu, která se skládala z Likudu a menších židovských religiózních politických stran. Likud již v předvolební kampani vystupoval protiarabsky a stávil se do opozice proti mírovému procesu (Reiter 2009: 176). Z toho důvodu tak Netanjahuova vláda nevěnovala záležitostem izraelských Arabů příliš velkou pozornost, a jejich postavení se tak prakticky nezměnilo (Rekhess 2002: 8).

90. léta pro arabskou menšinu v Izraeli neznamenała příliš velké posílení politických práv. Levicové i pravicové vlády neplnily arabské požadavky a hlavní pozornost se soustředila především na mírový proces s Palestinci, který se však postupně také zkomplikoval a ztrácel podporu na obou stranách – mezi Židy i Palestinci. Na druhou stranu je však nutné přiznat, že toto období znamenalo výrazný posun pro Nejvyšší soud. Jak již bylo nastíněno v první kapitole, Nejvyšší soud přijal v 90. letech aktivnější roli a velmi často obhajoval práva izraelských Arabů. Někdy bývá toto období nazýváno jako „justiční revoluce“. Nejvyššímu soudu byl umožněn

soudní přezkum a začaly být prosazovány liberální hodnoty jako rovnost a nediskriminace. Prostřednictvím rozsudků se veřejnost dozvěděla o dlouhotrvajícím znevýhodněném postavení izraelských Arabů a alespoň částečně tak docházelo k nápravě chyb zanedbávaných izraelskými úřady. Přesto je třeba mít na paměti, že Nejvyšší soud se stále pohybuje v rámci sionistického paradigmatu a nepřekračuje tak základní zásady Státu Izrael (Jamal 2009: 501).

Jak se tedy v průběhu 90. let ukázalo, velká očekávání izraelských Arabů spojená s mírovým procesem z Osla se nenaplnila. Izraelské vlády soustředily svou hlavní pozornost na palestinská území a požadavky izraelských Arabů nebyly jejich hlavním zájmem. Situace se vyvíjela nadějně mezi lety 1992-1996, kdy byla u vlády Strana práce, a v Knesetu se opírala o podporu arabských politických stran. Nejednalo se však o formální koalici. Tato vláda také učinila určité kroky ve prospěch arabské menšiny, ale tyto politiky nebyly v očích arabské veřejnosti dostatečné. To se projevilo při parlamentních a premiérských volbách v roce 1996, ve kterých Strana práce podporu arabské veřejnosti ztratila. Po nástupu pravicové vlády Benjamina Netanjahua se však situace pro izraelské Araby ještě zhoršila, neboť vláda strany Likud se od samého počátku prezentovala jako vláda pro Židy. Přesto došlo k jistému zlepšení postavení izraelských Arabů. Jednalo se především o novou roli Nejvyššího soudu, který zaujal novou aktivnější úlohu, a stal se tak v mnoha případech obhájcem arabských práv.

3.4 Čtvrtá fáze (2000-současnost)

Nespokojenost arabského obyvatelstva Izraele se však postupně zvyšovala. Izraelské vlády svými nesplněnými sliby o zlepšení situace izraelských Arabů ještě celou situaci zhoršovaly. Ve vztazích mezi arabskou menšinou a Státem Izrael pak nastal výrazný zlom v roce 2000. Události tohoto roku je možné označit za největší rozkol a výbuch násilí mezi oběma skupinami v rámci Izraele od roku 1948 (Rekhess 2007: 15). V říjnu 2000 již probíhala druhá intifáda⁴¹ a nepokoje probíhaly také v Araby obývaných částech Izraele. Izraelští Arabové v rámci protestů blokovali silnice, zapalovali pneumatiky, ale také budovy jako pošty, banky a čerpací stanice. Někteří

⁴¹ Druhá intifáda (někdy také nazývána jako al-Aksá intifáda) byla započata vstupem Ariela Šarona, který byl tehdy vůdcem opoziční strany Likud, na Chrámovou horu v Jeruzalémě. Na tomto místě se nachází mešity al-Aksá a Skalní dóm, ale také Zeď nářků. Má tak velký náboženský význam pro muslimy i židy. Den po návštěvě Ariela Šarona se v Jeruzalémě rozhořely střety mezi Palestinci a izraelskými ozbrojenými složkami. Izraelští Arabové se rozhodli vyjádřit Palestincům podporu a svolali generální stávkou, která nakonec přerostla v ozbrojené střety (Shoughry 2012: 97-98).

Arabové házeli i kameny či zápalné láhve na policejní auta, policisty, ale i na obyčejné Židy. Izraelské složky odpověděly použitím slzného plynu, gumových projektilů a dokonce i ostrou municí. Výsledkem bylo 13 mrtvých izraelských Arabů (jeden pocházel z pásma Gazy) a jeden mrtvý Žid, který střetům přihlížel. Nepokoje se však neomezovaly pouze na střety mezi Araby a policií, ale ve smíšených městech docházelo i ke střetům mezi Židy a Araby. Největší střety proběhly v Židy obydleném Horním Nazaretu a jejich výsledkem byli dva mrtví izraelští Arabové (Waxman 2012: 11).

Fakt, že izraelská policie použila proti arabským demonstrantům ostrou municí a výsledkem bylo 13 mrtvých, vzbudil obrovský šok. Izraelská vláda si dále nemohla dovolit arabskou populaci ignorovat v takové míře, jako předtím. Byla proto vytvořena státní komise, která měla celý incident vyšetřit. Komise byla nazývána Orova komise, protože v jejím čele stál soudce Theodor Or. V roce 2003 pak komise zveřejnila svoji závěrečnou zprávu. V této zprávě poprvé došlo k oficiálnímu uznání, že izraelská vláda znevýhodňovala izraelské Araby. Diskriminace byla ve zprávě rozebírána detailně podle jednotlivých oblastí a dokonce se zde objevila výzva pro izraelskou vládu, aby zjedнала nápravu. Tato náprava se měla týkat socioekonomické oblasti, ale také zastoupení v politických institucích a orgánech státní správy. Zlepšení situace izraelských Arabů však tak snadné nebylo a zdaleka neproběhlo tak, jak to závěrečná zpráva doporučovala. Vláda Ariela Šarona vytvořila ministerskou komisi, která se zabývala studiem závěrečné zprávy. Výsledky této zprávy byly nakonec zpochybněny a nikdo nebyl ze smrti 13 Arabů obviněn. K praktickým změnám, které zpráva doporučovala, tak ve skutečnosti nedošlo (Waxman 2012: 14).

Události října 2000 významně poznamenaly vztahy mezi arabskou menšinou a Státem Izrael. Ukazuje se zde, do jaké míry se izraelští Arabové identifikovali s aktivitami Palestinců z okupovaných území, ačkoliv v průběhu 90. let se obě arabské skupiny částečně odcizily kvůli probíhajícímu mírovému procesu, který však nijak nezahrnoval problematiku arabské menšiny v Izraeli. Někteří autoři považují za hlavní příčinu násilných střetů v říjnu 2000 socioekonomickou deprivaci izraelských Arabů, která byla umocněna diskriminací a nerovností. Tyto prvky byly následně zkombinovány s pocitem národní sounáležitosti a mobilizací militantními vůdci (Rekhess 2007: 15). Na druhou stranu však existují i názory, podle kterých není socioekonomické znevýhodnění izraelských Arabů zdaleka tak silné, jak je často

prezentováno. Ve skutečnosti se postavení Arabů v rámci Izraeli během let výrazně zlepšilo, takže v mnohých sektorech dosahuje úrovně Židů. To, že došlo k událostem října 2000, bylo tedy způsobeno především kontakty a pocitem sounáležitosti mezi izraelskými Araby a Palestinci (Karsh 2013).

Finance určené pro arabský sektor se v průběhu let díky častým protestům a demonstracím izraelských Arabů zvýšily. Ostatní problémy však zůstávaly dlouhodobě neřešeny. Jednalo se např. o velmi podstatný problém vyvlastňování arabské půdy pro účely výstavby židovských osad či politická participace izraelských Arabů. Kolektivní práva izraelským Arabům také nebyla přiznána. Z toho důvodu není možné arabské znevýhodnění měřit pouze na základě financí, které Izrael vymezil pro jednu skupinu svého obyvatelstva. Mnohá další opatření, která zhoršovala postavení izraelských Arabů, stále zůstávala v platnosti a s největší pravděpodobností tak arabskou populaci v Izraeli také radikalizovala. Měřit míru sounáležitosti izraelských Arabů s Palestinci je obtížné. Arabské protesty v říjnu 2000 jednoznačně vypukly na podporu druhé palestinské intifády. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že v 90. letech zažili izraelští Arabové výrazné zklamání ve spojitosti s nezahrnutím do mírového procesu i jistým nezájmem ze strany Palestinců.

Následkem střetů z října 2000 bylo volání izraelských Arabů po zřízení vlastních národních politických institucí. Otázka vlastních arabských institucí byla vyvolána pomocí arabských politiků, aktivistů a intelektuálů. Je však nutné upozornit, v této oblasti nepanuje všeobecná shoda, a tak nedošlo k vytvoření nějakých konkrétních návrhů na budoucí podobu těchto institucí. Objevovaly se i takové názory, že izraelští Arabové by měli bojkotovat premiérské volby v roce 2001 jako základ pro vytvoření budoucího parlamentu pro Araby s izraelským občanstvím. Zdůrazňováno však bylo, že vytvoření vlastních arabských institucí by neznamenal pokus o separatismus. Existovali i odpůrci takového postupu, kteří tvrdili, že bojkotováním voleb a snahou vytvořit si vlastní instituce dojde k ještě větší izolaci izraelských Arabů, a židovské pravice strany budou mít další záminku, jak se vymezit proti Arabům. Tento názor zastávala především Izraelská komunistická strana (Rekhess 2002: 15-17).

Volby předsedy vlády v roce 2001 byly nakonec masivně bojkotovány arabským obyvatelstvem a pouze 18 % arabských voličů se dostavilo k urnám. Parlamentních voleb v roce 2006 se účastnilo pouze 56,3 % arabských voličů, což znamenalo pokles o

21 % od roku 1996. Tato změna poukazovala na nezáměr arabského obyvatelstva o izraelský politický systém. Další výraznou změnou v tomto období byl i odklon arabských voličů od židovských politických stran a jejich zvýšená podpora stran arabských. Stejně jako v předchozích volbách, i v roce 2006 došlo k různým veřejným výzvám, aby izraelští Arabové bojkotovali volby do Knesetu. V roce 2006 byl vytvořen Lidový výbor pro bojkotování voleb, který taktéž volal po vytvoření vlastního arabského parlamentu. To vše bylo navíc doprovázeno vzrůstajícím palestinským nacionalismem (Rekhess 2007: 15-16).

Po volbách v roce 2006 se do vlády spolu s liberální stranou Kadima dostala i krajně pravicová strana Jisrael Bejtejnu („Náš domov Izrael“). Strana dlouhodobě vystupuje proti Palestincům i izraelským Arabům. Strana byla součástí vládní koalice s Likudem i po volbách v roce 2003, ale rozhodla se koalici opustit, protože postoje Ariela Šarona vůči Palestincům nebyly pro Jisrael Bejtejnu dostatečně tvrdé (Čejka 2009: 219). Předseda strany Avigdor Liberman proslul tzv. Libermanovým plánem z roku 2005, který řešil otázku izraelských Arabů. Cílem tohoto plánu byla výměna území mezi Izraelem a budoucím státem Palestina. Izrael by tak Palestině předal území úzce přiléhající k Západnímu břehu, která jsou převážně obydlena izraelskými Araby. Výměnou za tato území by Izrael získal ta území Západního břehu, která jsou hustě obydlena Židy. Součástí plánu byla i povinnost všech občanů Izraele (Arabů i Židů) přísahat věrnost Státu Izrael. Tento plán vyvolal ostrou kritiku z různých stran. Kritika zdůrazňovala, že takový plán odporuje mezinárodnímu právu a v praxi se jedná o etnickou čistku. Samotní Arabové považovali plán za rasistický (Waters 2007).

Tento plán představuje spíše extrémní pól uvažování o řešení otázky spojené s izraelskými Araby. Oprávněně proto sklidil velkou kritiku. Na druhou stranu poukazuje na skutečnost, že i strany s takto radikálními a jednoznačně rasistickými názory se mohou v Izraeli stát členem vládní koalice. Nabízí se srovnání s faktem, že arabská strana nikdy součástí vládní koalice nebyla. Paradoxně právě v této vládě, jejímž členem byla i strana Jisrael Bejtejnu, zasedal první arabský ministr, který byl současně i muslimem. Ralíb Madžadlí se stal za svou Stranu práce ministrem bez portfeje. Jeho jmenování současně vyvolalo ostrou kritiku ze strany Jisrael Bejtejnu pro

porušování principů sionismu⁴². Jmenování prvního arabského ministra, který byl současně i muslimem, mělo velkou symbolickou hodnotu. Současně je třeba si však uvědomit, že se jednalo o post ministra bez portfeje, který nepatří mezi příliš důležité funkce, a spíše se tak jednalo o pokus uklidnit arabskou veřejnost, než o upřímný záměr zrovnoprávnit izraelské Arabů.

I izraelští Arabové měli svou vlastní představu o tom, jak by mělo rovnoprávné uspořádání Izraele vypadat. Tato představa byla publikována v roce 2007 pod názvem „Vizionářské dokumenty“. Jednalo se o návrhy možné podoby Izraele, které byly vytvořeny arabskými intelektuály. Dokumenty se zabývaly celkem třemi základními otázkami. První oblastí byla budoucí podoba postavení Arabů v Izraeli. Izraelští Arabové jsou zde definováni jako neodmyslitelná a původní národní menšina Státu Izrael a Izrael je označován za kolonialistický a etnokratický režim. Druhá oblast, kterou se dokumenty zabývají, řeší podobu budoucí ústavy Izraele. Podle ní by měli mít Arabové rovnocenné postavení ve zdrojích i v politické sféře. Třetí oblast řešila otázku nutnosti změnit židovský a demokratický Stát Izrael na stát dvou národů (Arabů a Židů), kde bude institucionalizováno sdílení moci a právo veta pro menšinu (Ram 2009: 524-525). Arabské řešení problému izraelských Arabů tak vypadalo poněkud odlišně než v případě představy krajně pravicových židovských stran. V těchto dokumentech se opět projevuje arabská snaha o uznání izraelských Arabů jako národní menšiny, která bude mít kolektivní práva, a snaha o odstranění označení Izraele jako židovského státu. Tyto otázky se nejintenzivněji objevují právě od 90. let minulého století. Současně však tyto dokumenty nijak přímo neuznávají existenci Státu Izrael. Izrael zde byl prezentován pouze jako stát, který se dopouští nerovnosti na arabských občanech, a je tak odpovědný za jejich diskriminaci. Izraelští Arabové se sami staví vůči Izraeli negativně a považují jej za kolonialistický režim (Ram 2009: 526).

Hlavní oblastí, kde mohou izraelští Arabové obhajovat své práva, se stal Kneset. Ale právě zde proběhlo od roku 2000 několik pokusů o omezení participace arabských politických stran. V roce 2002 během vlády Ariela Šarona došlo ke schválení dodatků k Základnímu zákonu „Kneset“ a Zákonu o imunitě členů Knesetu, jejich právech a povinnostech. Podle těchto dodatků se nesměli členové parlamentu vyjadřovat proti Izraeli jako židovskému státu, demokratickému zřízení Izraele, podněcovat rasismus,

⁴² BBC, 2007, Israel names first Arab minister, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6254691.stm (5. 4. 2013)

podporovat ozbrojenou akci jiného státu či skupiny vůči Izraeli (Jamal 2009: 500). Dalším cílem tohoto zákona bylo zakázat arabským poslancům vyjadřování sympatií s ozbrojenými skupinami v průběhu druhé intifády. Na základě tohoto dodatku došlo v roce 2002 ke zrušení imunity poslance Tibiho poté, co se setkal s Arafatem v sídle Palestinské autonomie v průběhu izraelské vojenské akce na Západním břehu (Reiter 2009: 243).

Další zpřísnění podmínek pro kandidaturu do Knesetu přišlo v roce 2008, kdy byl přijat dodatek k Základnímu zákonu „Kneset“. Podle tohoto dodatku platí, že ten, kdo v sedmi předcházejících letech (před kandidaturou do parlamentu) navštívil nepřátelskou zemi, bude posuzován, jako by podporoval ozbrojený boj proti Izraeli. Mezi nepřátelské státy byly zařazeny Irák, Saudská Arábie, Jemen, Sýrie a Libanon. V praxi tento dodatek znamenal, že většina arabských poslanců Knesetu by se nemohla v dalších volbách ucházet o mandát. Z toho důvodu izraelští Arabové dodatek označili za rasistický. I někteří poslanci z židovských politických stran uznali, že zákon je formulován tak, aby bylo možné Kneset zbavit arabských poslanců (Jamal 2009: 500-501). Zákon takto formulovaný je orientovaný proti arabským poslancům a diskriminující. Především, pokud si uvědomíme, že v Sýrii i Libanonu žije velké množství palestinských uprchlíků, pak návštěva izraelských Palestinců v těchto zemích nemůže být automaticky považována za podezřelou. Arabští poslanci jsou dodnes vystaveni nucenému vysvětlování, proč porušují tento zákaz, a do zakázaných zemí cestují.

Vývoj situace od roku 2000 byl poznamenán především událostmi z října 2000, které stály život 13 Arabů a jednoho Žida. Židovské pravicové strany přicházejí s extrémními návrhy, jak situaci řešit, a nové dodatky k Základním zákonům omezují participaci izraelských Arabů v politickém systému. Arabové odpovídali bojkotováním voleb a návrhy na vytváření vlastních institucí, které však nebyly jednotně přijímány a sami Arabové nebyli schopni předložit jeden ucelený návrh. V případě konstruktivnějších arabských úvah o možném řešení situace se stále objevovalo negativní smýšlení o Státu Izrael, jež je vnímán jako zlo, které způsobuje diskriminaci Arabů. Ani jeden z těchto pólů nenabízí konstruktivní řešení, které by bylo pro druhou

stranu přijatelné. Do celého řešení navíc zasahují vnější události v podobě konfliktů Izraele s Hizballáhem⁴³ v Libanonu a Hamásem⁴⁴ v pásnu Gazy.

⁴³ Hizballáh byl vytvořen na počátku 80. let minulého století a jeho cílem bylo nastolit islamistickou vládu po vzoru Íránu v Libanonu. Hizballáh je úzce propojen s Íránem a podle některých může být i Íránem řízen. Dalším státem, který diplomaticky i organizačně Hizballáh podporuje je Sýrie. Hizballáh spolu s podporou ze strany Íránu připravil např. teroristické útoky v prostorách americké ambasády či útok na kasárny námořní pěchoty v Bejrútu v roce 1983, který usmrtil 241 amerických vojáků. Hlavním cíle Hizballáhu je však zničení Státu Izrael (Jafarzadeh 2007: 64-77).

⁴⁴ Hamás vznikl v roce 1987 jako ozbrojené křídlo Muslimského bratrstva, které má své kořeny v Egyptě. Jeho hlavním sídlem je pásno Gazy, ve kterém také nakonec Hamás Muslimské bratrstvo převzal. Politická a ozbrojená akce jsou nejdůležitějšími cíli Hamásu, ale tato organizace současně také poskytuje sociální služby. Hlavním cílem je opět existence Státu Izrael, kterou Hamás neuznává (Roy 2011: 24-25).

4 Současné postavení izraelských Arabů v Izraeli

V předchozích dvou kapitolách byl nastíněn vývoj a současná podoba izraelského politického systému a také vývoj postavení izraelských Arabů od vzniku Státu Izrael v roce 1948 do současnosti. Nyní bude konkrétní pozornost věnována některým problematickým oblastem, které byly již částečně zmíněny v předchozích částech. Na začátku této kapitoly bude pozornost soustředěna na problematiku získávání izraelského občanství, která především v poslední době prošla významnými změnami. Poté bude zkoumána otázka vlastnictví izraelské půdy, která již od vzniku Izraele vzbuzuje mnohé kontroverze. Následně bude pozornost zaměřena na povinnou službu v izraelské armádě a arabskou participaci v politických a soudních institucích. Na závěr kapitoly bude analyzována otázka úředních jazyků, izraelských symbolů, vlajky a hymny. Cílem bude zjistit, zda v těchto oblastech dochází k určitému znevýhodňování izraelských Arabů.

4.1 Získání izraelského občanství

V současné době v Izraeli existují dva základní zákony, které upravují možnosti nabytí, ale také ztráty izraelského občanství. Jedná se o výše zmíněný Zákon o návratu (1950), který byl poté doplněn Zákonem o občanství (1952). Zákon o návratu se vztahuje pouze na Židy, kteří se rozhodnou usadit v Izraeli, a tedy se vrátit do své domoviny. Zákon o občanství se však vztahuje i na ostatní národnosti a tím pádem i na Arabů. Podle tohoto zákona existují čtyři způsoby, jak může osoba získat izraelské občanství. První cestou je již popsán návrat Židů, kteří žijí v ostatních státech. Druhý způsob se vztahuje na trvalé obyvatele Izraele, kteří žili na území Izraele před i po jeho vzniku (vztahuje se tedy především na Arabů). Třetí možností je získat občanství prostřednictvím narození se na území Izraele, pokud má alespoň jeden z rodičů izraelské občanství. Poslední cestou pro získání občanství je proces naturalizace, která vyžaduje trvalý pobyt, aktivní participaci a kulturní asimilaci (Herzog 2010: 61).

Jak již bylo výše nastíněno, Zákon o návratu umožňuje každému Židovi, ať se nachází v kterémkoliv státě, aby se vrátil do své původní domoviny a automaticky tak získal izraelské občanství. Tento zákon se však vztahuje i na všechny rodinné příslušníky (do třetí generace) daného Žida bez ohledu na to, zda vyznávají judaismus, či mají odlišnou víru. Toto právo platí i v případě, že daný Žid, prostřednictvím něhož

se rodinní příslušníci pokoušejí získat izraelské občanství, se do Izraele nikdy nevrátí a nestane se tak jeho občanem. Z dnešního pohledu zákon působí poněkud kontroverzně, ale je třeba mít na paměti dobu a atmosféru, ve které vznikl. Prakticky se jedná o ideologickou podstatu vzniku Státu Izrael. Izrael vznikl jako stát pro židovské imigranty. Odráží tak základní sionistickou myšlenku, na jejímž základě byl Izrael vybudován (Shachar 1999: 234-235). Z historického hlediska zákon reflektuje situaci po skončení druhé světové války, kdy Stát Izrael měl poskytnout Židům útočiště před pronásledováním, které prožívali v průběhu historie a především v období holokaustu. Kritici však upozorňují, že Zákon o návratu je ukázkou diskriminačních politik Státu Izrael vůči arabským občanům (Barak-Erez 2008: 185). Tímto způsobem došlo k vytvoření tří zvláštních skupin, které se liší na základě způsobu získání izraelského občanství. Tyto skupiny je možné také rozlišovat z etnického hlediska na židovské imigranty přijíždějící do Izraele na základě Zákona o návratu, izraelské Araby a pracovní migranty, kteří nejsou Arabové a ani občané Izraele. Tyto skupiny pak disponují odlišným postavením v rámci Izraele (Raijman 2010: 90).

Z dnešního pohledu je možné Zákon o návratu a Zákon o občanství kritizovat kvůli jejich upřednostňování židovské populace. Na druhou stranu je nutné chápat historické okolnosti vzniku Izraele a především jeho původní účel. Pokud bude cílem státu přivést do domoviny Židy roztroušené po celém světě, pak je nutné garantovat jim občanství předem na základě jejich víry. Ze současného pohledu však tato pravidla vytvářejí strukturování společnosti na základě etnicity. Židovský charakter státu v tomto směru neznevýhodňuje pouze izraelské Araby, ale také všechny ostatní skupiny, které by usilovaly o získání izraelského občanství. Osoby, které nejsou Židé a ani izraelští Arabové, musí projít procesem naturalizace. Tento proces vyžaduje určitou znalost hebrejštiny a dále také trvalý pobyt na území Izraele. Rozhodnutí o udělení občanství na základě naturalizace uděluje izraelský ministr vnitra. Pouze několik málo osob získalo izraelské občanství touto cestou od dob vzniku Státu Izrael. Požadavek znalosti hebrejštiny se zde jeví problematicky, neboť oficiálním jazykem Izraele je spolu s hebrejštinou i arabština. Několikrát v minulosti byly v Knesetu předloženy návrhy na změnu zákona a zahrnutí arabštiny. Tyto návrhy byly předloženy arabskými poslanci a vždy byly zamítnuty. Je však nutné poznamenat, že ministr vnitra uděluje občanství i v případě, že znalost hebrejštiny je irelevantní (Shohamy, Kanza 2009: 85). Ze

symbolického hlediska by arabština jako jeden z oficiálních jazyků měla mít i v této oblasti rovnocenné postavení.

V roce 2003 nastala pro Araby významná změna v otázce naturalizace a získávání izraelského občanství. V tomto roce byl totiž Knesetem přijat vysoce kontroverzní Zákon o občanství a vstupu do Izraele, který výrazně měnil podmínky získání izraelského občanství pro Palestince pocházející z okupovaných území. Tento zákon měl původně zůstat v platnosti jeden rok a platnost mohla být podle potřeby prodloužena. Navzdory Zákonu o občanství bylo určeno, že po omezenou dobu obyvatelé Judey, Samarie a pásma Gazy nemají právo získat izraelské občanství či povolení k pobytu. Krátkodobé povolení k pobytu (v maximální délce do 6 měsíců) mohlo být uděleno. V případě dlouhodobého pobytu mohla být udělena výjimka, pokud by došlo k odloučení dítěte (pod 12 let) od jednoho z rodičů, nebo osoba žádající o občanství či povolení k pobytu prokáže, že se identifikuje s cíli Státu Izrael, či on nebo člen jeho rodiny vykonal určitou významnou službu pro Izrael (Zákon o občanství a vstupu do Izraele 2003).

V praxi se tento zákon dotýkal především izraelských Arabů, kteří byli v manželství s Palestinci z okupovaných území, nebo jejich dětí či rodičů. Původní platnost zákona byla stanovena na jeden rok, ale od doby svého vzniku je pravidelně prodlužován. Na základě ostré kritiky došlo v červenci 2005 k novelizování zákona, který nově umožňoval získat krátkodobé povolení k pobytu (tedy ne občanství ani dlouhodobý pobyt) mužům starším 35 let a ženám nad 25 let, jejichž manžel či manželka jsou obyvateli Izraele. Dále byl krátkodobý pobyt umožněn i dětem pod 14 let, jejichž rodiče legálně pobývají na území Izraele. Podle oficiálních izraelských zdrojů měl tento dodatek snížit počet Palestinců, kteří neobdrželi povolení ke krátkodobému pobytu o 30 % (Peled 2007: 608). V roce 2007 byl Zákon o občanství a vstupu do Izraele dále rozšířen. Nově se tak nedotýkal pouze Palestinců z okupovaných území, ale také států, které byly Izraelem označeny za nepřátelské režimy. Mezi tyto státy patřily Libanon, Sýrie, Irák a Írán. Vláda měla dále možnost rozhodnout i o jiných oblastech, na které by se Zákon o občanství a vstupu do Izraele vztahoval (Zarchin 2008).

Obhájci Zákona o občanství a vstupu do Izraele tvrdili, že je zaměřen proti teroristickým útokům, které byly prováděny v rámci druhé intifády. Podle důkazů byly

terroristické útoky prováděny obyvateli okupovaných území, kteří získali možnost pobytu v Izraeli na základě sjednocení rodiny. Oprávněnost zákona pak byla odůvodněna na základě povinnosti státu chránit své vlastní občany. V mezinárodním právu je omezení imigrace státem jako prostředek pro ochranu občanů dobře ustanoveným prvkem (Jacobsohn 2010: 277). Ze strany izraelských Arabů vyvolal nový zákon výraznou kritiku a organizací Adalah, která se angažuje v oblasti rovnocenných práv pro izraelské Araby, byla podána petice k Nejvyššímu soudu za zrušení Zákona o občanství a vstupu do Izraele. Tato petice byla postavena na právu na rodinný život a na rovnosti před zákonem, což odráželo fakt, že i když zákon nebyl explicitně zaměřen proti jedné skupině, největší dopad měl právě na izraelské Araby. Nejvyšší soud nakonec rozhodl poměrem šesti soudců ku pěti v neprospěch petice. Toto rozhodnutí bylo odůvodněno bezpečnostní situací Izraele, ale také dočasnou povahou zákona, kvůli které by bylo lepší s dalším rozhodnutím vyčkat až po vypršení platnosti zákona (Barak-Erez 2008: 186-187).

Jak již bylo zmíněno, platnost zákona byla mnohokrát prodloužena. Z toho důvodu byla petice za zrušení zákona podána k Nejvyššímu soudu znovu. Ten však v roce 2012 rozhodl se stejným výsledkem jako v předchozím případě. Kritici Zákona o občanství a vstupu do Izraele často poukazují na fakt, že se nejedná pouze o bezpečnostní důvody, proč je platnost zákona neustále prodlužována. Podle některých informací by se mohlo jednat i o snahu o zachování židovské většiny v Izraeli. Arabové totiž vykazují vyšší porodnost než Židé a tímto způsobem se mohou židovští poslanci snažit zachovat židovský charakter Státu Izrael (Rabin 2012). Strach z budoucího demografického vývoje a tím pádem i ze ztráty židovského charakteru Státu Izrael se objevuje i v jiných otázkách. V předchozí kapitole byla zmiňována především otázka výstavby židovských osad, jejichž hlavním cílem je naředit arabské obyvatelstvo ve většinově arabských částech Izraele. Demografický vývoj je otázka, která v izraelských politických kruzích rezonuje velmi výrazně. V tomto ohledu by tak Zákon o občanství a vstupu do Izraele byl diskriminující vůči izraelským Arabům.

Zákon o občanství a vstupu do Izraele vzbudil kritiku i na mezinárodním poli. Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace v roce 2003 jednohlasně přijal rezoluci, ve které zákon odsoudil jako porušující mezinárodní smlouvy na ochranu lidských práv. Izraelská strana tento krok odsoudila jako zaujatý. Navíc upozornila, že zákon v Izraeli

stále prochází přezkumem Nejvyššího soudu⁴⁵. Dnes je však jasné, že ani Nejvyšší soud svým rozhodnutím nic na platnosti zákona nezměnil a rozhodl v neprospěch základních práv arabské menšiny. V minulosti ve většině případů Nejvyšší soud vystupoval jako ochránce liberálních principů a práv izraelských Arabů. V tomto konkrétním případě je tomu však naopak a izraelští Arabové jsou v tomto ohledu výrazně znevýhodněni oproti židovskému obyvatelstvu Izraele.

V rámci izraelského Zákona o občanství (1952) však existuje i možnost ztráty izraelského občanství. Podobně jako v případě ostatních zemí, izraelský právní řád rozlišuje dvě možnosti ztráty občanství. První z nich je dobrovolná. V takovém případě se izraelský občan sám rozhodne vzdát se svého občanství. Ukončení izraelského občanství může v této situaci vyžadovat souhlas ministra vnitra. Do roku 2011 bylo podle platné právní úpravy možné zbavit osobu izraelského občanství na základě splnění jedné ze tří podmínek. V prvním případě se jednalo o uvedení nepravých informací, na jejichž základě bylo občanství získáno. Za druhé se jednalo o minimálně sedmiletý pobyt v zahraničí bez kontaktu s Izraelem, pokud k takovému jednání nebyla osoba donucena. V posledním případě mohla být osoba zbavena izraelského občanství na základě provedení určitého činu, který by vážně narušil důvěru jeho země. Teoreticky tato možnost nabízela prakticky neomezenou pravomoc státu zbavit občanství teroristy, zločince, vojenské zrádce, atd. V praxi však tento způsob nikdy použit nebyl, ačkoliv existovaly snahy o jeho využití (Herzog 2010: 62).

V roce 2011 byla tato část Zákona o občanství novelizována. Podle dodatku mohou izraelské soudy na základě požadavku ministra vnitra zbavit osobu izraelského občanství, pokud je podezřelá z terorismu, špionáže nebo vlastizrady. Izraelské soudy navíc měly již dříve pravomoc zbavovat občanství ty osoby, které disponují občanstvím či dlouhodobým pobytem v zemi, která je Izraelem považována za nepřátelský režim (Irák, Írán, Sýrie, Jemen, Súdán, Libye, Libanon, Afghánistán, pásma Gazy) (Levush 2011). Tato novela okamžitě vyvolala kritiku ze strany izraelských Arabů. Kritika se soustředila především na fakt, že demokracie nemůže své občany trestat prostřednictvím zbavení občanství. Arabští poslanci Knesetu novelu zákona označili za další projev demografické války, která je proti izraelským Arabům vedena ze strany Židů (Fisher-Ilan 2011).

⁴⁵ BBC, UN blasts Israeli marriage law, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3152651.stm (14. 4. 2013)

V oblasti získávání i ztráty izraelského občanství je možné tvrdit, že izraelští Arabové jsou ve srovnání s většinovým židovským obyvatelstvem výrazně znevýhodněni. Toto znevýhodnění bylo obsaženo již v původních zákonech z 50. let. Je však nutné upozornit, že s ohledem na Zákon o občanství jsou znevýhodněni všichni, kromě židovské populace po celém světě. V posledních letech jsou však zákony týkající se izraelského občanství novelizovány takovým způsobem, že jejich znění diskriminuje především izraelské Arabů. Do jaké míry jsou pravdivá obvinění, že se jedná o projevy demografické politiky, není možné prokázat. I přesto se však jedná o porušení základních práv izraelských občanů, kteří takto nemohou vést rodinný život, či mohou být zbaveni občanství na základě spáchání trestného činu.

4.2 Vlastnictví půdy a výstavba budov

Vlastnictví půdy je v Izraeli poměrně specifickou záležitostí, která nemá v jiném demokratickém státě obdoby. Téměř veškerá izraelská půda (více než 93 %) je vlastněna vládní agenturou, která se nazývá Izraelská půdní správa (Israel Land Administration – ILA). ILA vznikla v roce 1960 na základě Základního zákona „Izraelská půda“ schváleného Knesetem. Činnost ILA je určována pomocí rady, která je podřízena ministru pro národní infrastrukturu, jenž je současně i jejím předsedou. Půda, která je spravována ILA, nesmí být prodávána, což znamená, že jediným způsobem, jak získat půdu v Izraeli, je dlouhodobý pronájem (Yonah, Saporta 2002: 94).

V případě Izraele je to stát, kdo rozhoduje o pronájmu a využívání půdy. ILA byla zřízena pomocí Zákona o správě izraelské půdy (1960). Tento zákon však nijak nespécifikuje cíle či priority, pomocí nichž by měla být izraelská půda spravována. Stejným způsobem není určeno, kdo by měl zasedat v radě, která stojí v čele ILA. Jmenování jednotlivých členů záleželo pouze na vůli vlády. V praxi docházelo k tomu, že po dlouhá léta neexistoval žádný rámec, podle kterého by bylo rozhodováno o dlouhodobých pronájmech půdy. Formálně tak např. neexistuje povinnost nabízet smlouvy na pronájem půdy pomocí tendru, pokud to místní legislativa přímo nepožaduje. Nedostatečný legislativní rámec, který by vymezoval činnost ILA, také znemožňoval možnost soudního přezkumu jejích aktivit (Barak-Erez 2008: 663-664).

Velmi důležitou roli v případě vlastnictví půdy v Izraeli hraje Židovský národní fond (Jewish National Fund – JNF), který byl vytvořen již v roce 1901 za účelem nákupu půdy v Palestině pro účely sionistického hnutí. Z toho důvodu se řídí také biblickými pravidly, podle kterých nemá být izraelská půda prodávána, ale pouze pronajímána na období 49 let. Židovský národní fond a jeho aktivity byly od samého počátku financovány židovskou diasporou (Holzman-Gazit 2007: 57). V průběhu 50. let minulého století byla správa půdy v Izraeli rozdělena především mezi dvě tělesa – Židovský národní fond a Stát Izrael. To se změnilo s přijetím Základního zákona „Izraelská půda“, který vytvářel ILA, jež pod svoji správu přijala i půdu vlastněnou Židovským národním fondem (Holzman-Gazit 2007: 73-74). Některé ze základních principů Židovského národního fondu byly přijaty i pro zbytek izraelské půdy vlastněné státem. Existují však i principy, které nejsou tolik známé. Jedná se především o princip, že půda vlastněná Židovským národním fondem musí být pronajímána pouze Židům. Podobné pravidlo platí i pro pracovní sílu, která bude danou půdu obdělávat – opět se muselo jednat pouze o Židy. Hlavním cílem těchto dvou opatření bylo předcházet pronajímání a obdělávání půdy Araby (Davis, Lehn 1978: 21-23).

Půda vlastněná Židovským národním fondem tak byla i pod správou ILA pronajímána pouze Židům. JNF argumentoval tím, že jím vlastněná půda byla pořízena z prostředků vynaložených židovskou diasporou, a měla by tak být vyhrazena pouze pro Židy. Takové opatření však vzbuzovalo v izraelských Arabech rozhořčení a pomocí arabské neziskové organizace Adalah byla v roce 2004 podána petice k izraelskému Nejvyššímu soudu. JNF má ve svém držení 13 % izraelské půdy, která byla prakticky nedostupná pro izraelské Araby. Před vydáním rozhodnutí Nejvyššího soudu uzavřel JNF kompromis s ILA, podle kterého bude umožněno pronajímat půdu i nežidovským občanům Izraele, ale JNF za tuto pronajatou půdu dostane od ILA kompenzaci v podobě stejné výměry půdy někde jinde. Množství půdy v držení JNF tímto způsobem mělo zůstat nezměněno (Pfeffer, Stern 2007). Daný kompromis byl nakonec přijat a funguje tímto způsobem dodnes. Kritici z řad izraelských Arabů však poukazují na skutečnost, že výměnou za půdu, která mohla být pronajata i nežidovským občanům, získal JNF půdu v oblasti Negevu a Galileje, které jsou většinou obývány arabským obyvatelstvem. Vzhledem k faktu, že JNF svou půdu využívá pouze k pronájmu židovským občanům, v těchto oblastech dojde k navýšení židovského obyvatelstva a

naředení obyvatelstva arabského. Na druhou stranu investice do rozvoje arabských obcí jsou v těchto oblastech pouze minimální⁴⁶.

Na tomto místě je vhodné upozornit, že JNF získal velké množství půdy, kterou v současnosti disponuje, od izraelských Arabů. Jednalo se o půdu tzv. arabských uprchlíků a vnitřně vysídlených osob, kteří opustili svá obydlí v průběhu války za izraelskou nezávislost v roce 1948. Jak již bylo zmíněno výše, v roce 1950 byl přijat Zákon o majetku nepřítomných osob, který v praxi umožnil legální zabavení půdy arabským uprchlíkům, ale i vnitřně vysídleným osobám, protože ti často nemohli dokázat, že Izrael v době konfliktu neopustili. Tato půda pak byla předána do správy Židovského národního fondu (Schechla 2001: 20-21). To tedy znamenalo, že JNF do své správy dostal arabskou půdu, kterou pak pronajímal pouze Židům. Tímto způsobem zde docházelo k diskriminaci izraelských Arabů, protože veškerá půda, kterou JNF disponuje, nebyla získána prostřednictvím židovských prostředků z diaspory. Tento argument tak nemůže obstát, pokud je zohledněn i fakt, že JNF spravuje půdu zabavenou arabským uprchlíkům a vnitřně vysídleným osobám.

Velmi důležitou otázkou zůstává, zda je půda mimo vlastnictví JNF pronajímána izraelským Arabům. V tomto ohledu je nutné potvrdit, že ano. ILA pronajímá půdu i izraelským Arabům. Přesto i zde dochází k výrazným rozdílům. V případě pronájmu půdy izraelským Arabům nedochází např. k získání půdy o velké rozloze či dlouhodobému pronájmu. To platí pro půdu pro zemědělské účely, průmysl i developerské projekty. Pronájmy půdy jsou uzavírány na krátkou dobu, často se jedná pouze o roční pronájem nebo v případě zemědělské půdy pouze na dobu vypěstování plodin. Častější jsou také pronájmy uskutečněné celými municipalitami či pro vzdělávací účely. Méně běžné jsou pronájmy půdy pro průmyslové účely a výstavbu domů. Množství pronájmů nežidovským občanům Izraele je také mnohem nižší než v případě pronájmů Židům (Lehn, Davis 1988: 116).

Velmi důležitým fenoménem v případě Izraele jsou tzv. neuznané vesnice. Tento termín mohl vzniknout díky Zákonu o plánování a výstavbě z roku 1965. Tento zákon vymezoval lokality, na kterých již existovalo osídlení, a dále oblasti, které byly určeny pro budoucí developerské projekty. Oblasti s existujícím osídlením zahrnovaly i 123 arabských obcí, ale současně došlo k ignorování venkovštějších osad. Podobná situace

⁴⁶ <http://jffp.com/?p=3990> (16. 4. 2013)

se opakovala i v dalších plánech pro rozvoj jiných oblastí. Právě tyto lokality s některými arabskými osadami začaly být nazývány jako neuznané. Půda, na které se nacházely, byla klasifikována jako zemědělská, což znamenalo, že zde nesměly být žádné stavby ani rezidenti. Podle Zákona o plánování a výstavbě jsou i přípojky vody, elektřiny či telefonu považovány za nelegální, což znamená, že obyvatelé neuznaných vesnic musejí žít bez těchto služeb. Pojem neuznaná vesnice byl poprvé použit tzv. Markowitzovou komisí, které byla vytvořena v roce 1986 za účelem zkoumání nelegální výstavby v arabském sektoru. Prakticky se jednalo o komisi zřízenou za účelem implementace Zákona o plánování a výstavbě. Došlo k určení neuznaných vesnic, které byly určeny ke konfiskaci a demolici. Okamžitě mělo být zbouráno 5 419 domů (Schechla 2001: 23-24).

Tyto demolice pokračují do současnosti. Mezi lety 1993 a 1996 došlo např. k demolici 1 440 arabských domů, z nichž 624 bylo zbouráno bez předchozích soudních procesů. V této době čítaly arabské doby 94 % ze všech zbouraných staveb, ale ve skutečnosti pouze 57 % všech nelegálních staveb patřilo izraelským Arabům (Payes 2003: 71). V některých případech soudní procesy týkající se legálnosti vybudovaných vesnic trvají celé roky. Příkladem může být případ beduínského kmenu, který se rozhodl usadit se na půdě označené pro zemědělské účely. Před soudem nebyl tento kmen schopen dokázat, že daný úsek země vlastnil již před rokem 1951, kdy byla půda vyvlastněna státem. Z toho důvodu byla vesnice opakovaně zbourána, ale beduíni se na toto místo neustále vracejí (Human Rights Reports: Israel and the occupied territories 2010: 34). Je však nutné upozornit, že vláda zřídila program, který by měl pomáhat beduínským rodinám přesídlit do měst, kde jim bude nabídnuta půda za levný nájem a také kompenzace za zbourané domy. Beduíni se však ohrazují, že se přesídlením do státem plánovaných měst vzdají nároků na půdu, která jim patřila po několik generací. Vláda argumentuje, že může jen těžko poskytovat služby pro obce, které se nacházejí v Negevu, a vznikly bez původních plánů (Human Rights Reports: Israel and the occupied territories 2011: 21-22). Na tomto místě je příhodné zopakovat, že JNF získává půdu v Negevu výměnou za půdu pronajímanou nežidovským občanům Izraele a buduje zde osady, které jsou určeny pouze židovskému obyvatelstvu. Otázka vlastnických práv půdy ve spojitosti s uprchlíky a vnitřně vysídlenými osobami je obecně v Izraeli velmi ožehavou a spornou otázkou, která i po letech vzbuzuje mnoho kontroverzí.

V roce 2009 však došlo k přijetí velmi významné reformy Knesetem. Tato reforma byla prosazena pravicovou vládou Benjamina Netanjahua, který ji obhajoval jako nutnou pro zlepšení ekonomiky. V praxi by mělo postupně dojít k nahrazení Izraelské půdní správy Izraelskou půdní autoritou. Především by však mělo dojít k povolení osobního vlastnictví půdy (více než 80 000 hektarů) (White 2009). Celá reforma je výsledkem velkého kompromisu mezi Netanjahuovou stranou Likud a Stranou práce. Vzhledem k problematičnosti otázky půdy mezi jednotlivými politiky bylo dohodnuto, že do roku 2014 smí být privatizována pouze polovina z původní rozlohy půdy určené pro převod do soukromého vlastnictví (Mualem 2009). Přestože se jedná teprve o počáteční reformy v otázce vlastnictví půdy v Izraeli, pro izraelské Araby má zásadní význam. Mezi půdu, která bude privatizována, totiž patří i některá půda, která byla izraelským Arabům zabavena v rámci Zákona o majetku nepřítomných osob. Převod půdy do soukromého vlastnictví by prakticky zničilo naděje izraelských Arabů na vyřešení sporů o půdu s izraelskou vládou. Další záležitostí, která je Araby kritizována, je skutečnost, že podle reformy by měla být vytvořena i nová Půdní rada, ve které by mělo být ze 13 členů 6 obsazeno zástupci JNF. V takovém případě by JNF měl velmi výrazný vliv na podobu izraelské půdní politiky (White 2009).

Z tohoto pohledu se tak může zdát, že izraelští Arabové jsou v otázce půdy výrazně znevýhodněni již od samotného vzniku Státu Izrael. Po válce za nezávislost došlo k vyvlastnění velkého množství arabské půdy, která nebyla kvůli nemožnosti dokázat její vlastnictví arabským majitelům následně navrácena. V současnosti je izraelská půda pronajímána především pro židovské developerské projekty a izraelští Arabové jsou i v této otázce výrazně zanedbáváni. V tomto ohledu však existují i autoři, podle nichž je otázka půdy v Izraeli prezentována zkresleně. Jedním z nich je Hillel Frisch (2011: 44-45), podle kterého není postavení izraelských Arabů v otázce půdy vůbec tak špatné, jak bývá často prezentováno. Z jeho pohledu tvrzení, že až 60 % arabské půdy bylo po skončení války za nezávislost vyvlastněno, není technicky proveditelné, protože v období mandátní Palestiny se půda dělila na pět kategorií, z nichž pouze jedna byla soukromým vlastnictvím. Z toho důvodu velká část půdy, která je dnes Araby nárokována, ve skutečnosti již před rokem 1948 patřila mandátní Palestině a poté pouze přešla pod správu Státu Izrael. Podle Frischova tvrzení izraelští Arabové po skončení války za nezávislost vlastnili dokonce více půdy než před jejím začátkem (Frisch 2011: 45). Frisch se vymezuje i proti tvrzením, podle kterých jsou

developerské projekty daleko častější v případě konstrukce staveb pro Židy než v případě arabského sektoru, což izraelské Araby vede k budování neuznaných vesnic. Podle něj se množství projektů výrazně zvýšilo, problém však spočívá v tom, že nejsou dostatečně využívány a tradiční charakter arabských rodin nedovoluje přesídlení, což takové projekty často vyžadují (Frisch 2011: 49-50).

Jak již bylo zmíněno, otázka půdy je v Izraeli velmi komplikovanou záležitostí, která může být jen těžko vyřešena. V každém ohledu zde však existují záležitosti, které postavení izraelských Arabů znevýhodňují. Jedná se především o princip, podle kterého JNF nepronajímá půdu nežidovským občanům Izraele. I když byla tato záležitost vyřešena kompromisem, podle něhož mohou izraelští Arabové půdu JNF získat, skutečný problém se tím neřeší. Dalším problematickým bodem je i reforma, která prakticky znemožní dořešení sporů o vyvlastněnou arabskou půdu.

4.3 Povinná služba v izraelské armádě

Armáda hraje v izraelské společnosti významnou roli. Od svého vzniku Izrael vedl války s okolními arabskými státy, což vyvolalo v izraelských občanech určitý pocit ohrožení. Izraelská armáda je tak prvkem, který do jisté míry umožnil vznik státu poté, co byl Izrael napaden, a dodnes je garantem bezpečnosti.

Izraelské obranné síly stojí na povinné vojenské službě mužů i žen, která pro všechny tělesně schopné muže trvá 3 roky a pro ženy 2 roky. Pro obě pohlaví je pak stejný věk nástupu do armády – 18 let. Existují však výjimky. Jedná se o studenty ješivot, kteří si mohou službu v armádě odložit po dobu svého studia. V současné době se v populaci 18 letých Izraelců jedná o zhruba 6 %. O odklad mohou požádat i studenti vysokých škol, pokud má jejich studium určitý význam pro službu v armádě (např. studenti medicíny). Noví imigranti si mohou povinnou službu odložit o jeden rok, pokud si to budou přát. Ženy jsou zproštěny povinné vojenské služby, pokud prohlásí, že se služba neshoduje s jejich náboženskými názory či jsou vdané. Izraelské menšiny byly také zproštěny vojenské služby, ale Drúzové se již od počátku rozhodli, že si přejí, aby byla tato výjimka pro jejich menšinu zrušena. Podobným způsobem se rozhodly postupovat i některé beduínské kmeny⁴⁷. V tomto ohledu však zůstává otázkou, do jaké

⁴⁷ <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts%20About%20Israel/State/The%20Israel%20Defense%20Forces> (20. 4. 2013)

míry Drúzové opravdu stáli o povinnou vojenskou službu. Podle statistik se ukazuje, že minimálně v počátečních letech po vzniku Státu Izrael se většina Drúzů k odvodu dobrovolně nedostavila. Např. v roce 1956 dobrovolně přišla pouze třetina z očekávaných branců. Zbytek musel být odveden s pomocí policie a armády (Frisch 2011: 39).

Oficiálně je však vojenská služba povinná pro všechny občany Izraele. Ve skutečnosti však pouze 52 % 18 letých občanů Izraele skutečně nastupuje do armády. Na povinnou vojenskou službu nenastupuje většina ortodoxních a všechny ultraortodoxní ženy, většina ultraortodoxních mužů a také převážná většina izraelských Arabů (muslimů i křesťanů) (Frisch 2011: 38-39). V roce 1954 byl vydán rozkaz izraelským ministrem obrany, podle kterého byli izraelští Arabové vyňati z povinnosti sloužit v Izraelských obranných silách. Jako oficiální důvod byla uvedena snaha nestavět izraelské Araby do situace, kdy by museli použít zbraň proti dalším Arabům, protože Izrael vede časté konflikty s okolními arabskými státy. Ve skutečnosti se však jednalo i o obavu autorit ze situace, kdy by Arabové mohli použít přidělené zbraně proti státu (Ghanem 1998: 433).

Současně však ve stejném roce došlo i k náborové akci v oblastech s nejhustějším arabským osídlením, jejímž cílem bylo přilákání arabských mladíků do izraelské armády, aby se jim tak dostalo rovnocenného postavení jako ostatním Izraelcům. Brzy však bylo odhaleno, že Arabové by v armádě sloužili v oddělených arabských jednotkách, což se izraelským Arabům nezamlouvalo a nakonec skutečný nábor nikdy neproběhl (Frisch 2011: 39). Takové rozdělování podle příslušnosti k určité skupině je pro Izraelské obranné síly charakteristické. To se např. projevuje ve vytváření oddělených beduínských jednotek, povinném rekrutování Drúzů, či zvýšeném rekrutování arabských křesťanů, aby mohli chránit svou komunitu poté, co došlo ke střetům mezi arabskými křesťany a muslimy⁴⁸ (Kanaaneh 2003: 9).

Ve spojitosti s povinnou službou v Izraelských obranných silách existuje celá řada benefitů, které nemají zanedbatelnou hodnotu. Uvolněním izraelských Arabů z povinné služby by mohlo docházet k situaci, kdy jsou Arabové o tyto benefity

⁴⁸ Např. v roce 1999 se rozhořely násilnosti mezi muslimskou a křesťanskou komunitou v Nazaretu. Otázkou sporu byla výstavba mešity před křesťanskou bazilikou, jež měla být poutním místem pro velké množství křesťanů, které bylo v Nazaretu očekáváno ve spojitosti s rokem 2000 a tedy i důležitým výročím narození Ježíše Krista (Prusher 1999).

připraveni. Jedná se především o mnohé benefity v ekonomické a sociální oblasti. Po odchodu z izraelské armády tak bývalí vojáci např. mohou získat finanční dotace na pořízení nového bydlení, dokončení vzdělání, zahájení podnikání či uzavření manželství. Výše těchto dotací je závislá na době vojenské služby. Dále je např. možné obdržet jednorázový grant v případě, že osoba pracovala alespoň 6 měsíců v tzv. základním povolání, která jsou stanovena (jedná se např. o zemědělství, turismus, ošetrovatelství atd.). Ministerstvo průmyslu pořádá kurzy s nejrůznějším zaměřením pro propuštěné vojáky, kteří hledají nové zaměstnání. Mezi výhody patří i úleva na daních z příjmu po dobu 36 měsíců. Výše úlevy se odvíjí od doby odsloužené v izraelské armádě (Military Service 2011: 47-55).

Dalším problémem spojeným s otázkou benefitů plynoucích ze služby v armádě je i nemožnost pracovat v zaměstnáních spojených s bezpečnostní problematikou či ve společnostech, které mají uzavřeny smlouvy na obranu státu (Human Rights Reports: Israel and the occupied territories 2010: 32). Pokud se osoba v Izraeli uchází o zaměstnání, pak je hodnocena na základě bodového systému. Tento systém obsahuje body získané pomocí dobrých školních výsledků, předchozích pracovních zkušeností, ale také pomocí vojenské služby (Kestler-D'Amours 2011). Takový systém automaticky znevýhodňuje ty skupiny izraelského obyvatelstva, které jsou zproštěny povinné vojenské služby. To se tedy týká izraelských Arabů a ultraortodoxních Židů, kteří jsou služby zproštěni, dokud studují v ješivě. Pokud by tito ultraortodoxní studenti začali pracovat, museli by nastoupit do armády. V praxi dochází k situaci, kdy většina ultraortodoxních Židů (60 %) nepracuje, aby se vyhnula vojenské službě. V takovém případě jsou zbaveni povinnosti platit daně a žijí na náklady státu (a tak i daňových poplatníků). Tato situace vyvolává v Izraeli ostrou politickou debatu a rozšiřuje se názor, že tato situace je dále neúnosná (Čejka 2009: 60-61).

To, že vojenská služba není pro izraelské Araby povinná, však neznamená, že ji nemohou vykonat dobrovolně a benefity s touto službou spojené tak získat. Někteří izraelští Arabové se skutečně pro službu v izraelské armádě rozhodnou. Jedná se však pouze o minimální množství – v roce 2008 se jednalo o přibližně 300 Arabů. I toto množství však znamenalo nárůst po událostech z roku 2000, kdy bylo zabito 12 izraelských Arabů a jeden Palestinec z pásma Gazy ve střetech s izraelskou policií (viz předchozí kapitola). Většinou se jedná o beduíny, kteří jsou v armádě využíváni

především jako stopaři. Důvodem pro vykonání dobrovolné vojenské služby je zlepšení sociálního a ekonomického postavení izraelských Arabů (Stern 2008). Izraelští Arabové vykonávající dobrovolnou vojenskou službu však mohou být svými komunitami vnímáni jako zrádci, což je také častým důvodem, proč se nakonec rozhodnou službu nevykonat.

Za účelem zbavit službu Arabů vojenského charakteru byla vytvořena iniciativa na zavedení civilní služby pro izraelské Araby, která by přinášela stejné benefity jako vojenská služba, ale neměla by armádní stigma. Program civilní služby z konce 90. let minulého století se vztahoval i na ultraortodoxní Židy a ortodoxní židovské ženy, kterým bylo tímto způsobem umožněno vykonávat službu v jejich komunitě. V akademickém roce 2009/2010 se do civilní služby přihlásilo přibližně 12 tis. izraelských občanů, z nichž pouze 1 256 bylo izraelských Arabů. 90 % arabských dobrovolníků tvořily ženy (Human Rights Reports: Israel and the occupied territories 2010: 32). Množství izraelských Arabů, kteří se dobrovolně rozhodli podstoupit civilní službu, se mezi lety 2005 a 2010 zvýšilo šestkrát, což vypovídá o zájmu o tento druh služby ze strany Arabů. Nárůst byl tak vysoký, že bylo v mnohých případech obtížné zajistit dostatečné množství míst. Většina dobrovolníků slouží v arabských komunitách ve zdravotnictví, asistenci seniorům, sociálních projektech, vzdělávání či v oblasti technologií. Podobný vývoj je možné pozorovat i mezi ultraortodoxními Židy, z nichž naprostou většinu dobrovolníků naopak tvoří muži, což je způsobeno především odmítavým postojem rabínů k takové službě pro ženy (Magnezi 2010).

V loňském roce vláda Benjamina Netanjahua přišla s návrhem, že by civilní služba byla pro izraelské Araby povinná a nahradila by povinnost vojenské služby, které jsou oficiálně zproštěni. Povinnost civilní služby by se týkala zhruba 60 tis. mladých izraelských Arabů. Tento návrh však vyvolal u arabské komunity výraznou vlnu nevole. Jednalo se především o fakt, že tento návrh s nimi nebyl nijak diskutován. Arabští představitelé navíc zdůrazňují, že není důvod sloužit státu, který se k nim chová jako k druhořadým občanům. Civilní služba jim prý navíc nezajistí rovnocenné postavení s izraelskými Židy, protože jak se ukazuje, tak Drúzové se netěší výrazně lepšího sociálního a ekonomického postavení než izraelští Arabové i přesto, že dobrovolně slouží v Izraelských obranných silách. Mnozí arabští představitelé navíc mladé izraelské

Araby od civilní služby odrazují, protože se bojí, že budou ztrácet svou palestinskou identitu. Povinná civilní služba by se v budoucnu měla týkat i ultraortodoxních Židů⁴⁹.

Nepovinná vojenská služba pro izraelské Araby znamená znevýhodnění v otázce benefitů, které získávají vysloužilí vojáci. Na druhou stranu se však ukazuje, že např. Drúzové, kteří vojenskou službu absolvují, nezískávají rovnocenné postavení izraelským Židům. Výhody možné povinné civilní služby jsou tak nejasné. Na druhou stranu je nutné přiznat, že civilní služba je vykonávána v místní komunitě a izraelští Arabové nemusejí mít takové dilema jako v případě nástupu na vojenskou službu. Přesto i zde se objevují problémy s loajalitou vůči Izraeli, která je pro některé arabské představitele v této formě nepřijatelná a mladé izraelské Araby od služby odrazují. Situace je tak komplikována z obou stran, Arabové nechtějí přistoupit na povinnou službu, ale služba na druhou stranu nepřináší potřebné benefity.

4.4 Participace v politických a soudních institucích

Jak již bylo zmíněno, izraelští Arabové tvoří asi 20 % izraelské populace, čemuž by mělo odpovídat i jejich zastoupení v politických a soudních institucích. Týká se to především nejdůležitějších politických institucí, mezi které beze sporu patří Kneset a vláda. V případě soudních institucí se jedná především o Nejvyšší soud, který v posledních letech získává stále větší vliv.

Jak již bylo nastíněno v první kapitole, izraelský volební systém pro volby do Knesetu je nastaven tak, aby zachovával maximální proporcionalitu při převodu hlasů na mandáty, což je způsobeno především velmi nízkou uzavírací klauzulí a vytvořením jediného volebního obvodu. V tomto ohledu je tak volební systém nastaven pro co možná nejlepší zastoupení všech segmentů izraelské společnosti. V současném (tedy 19. Knesetu) zasedá celkem 12 arabských poslanců⁵⁰. Což při celkovém počtu 120 poslanců odpovídá desetiprocentnímu arabskému zastoupení. Arabská menšina je tak v Knesetu podreprezentována. Z arabských politických stran byla ve volbách v lednu 2013 nejúspěšnější koalice Sjednocené arabské kandidátky (Ra'am) a strany Ta'al, která je v současném Knesetu zastoupena čtyřmi poslanci. Stejným množstvím poslanců však

⁴⁹ The Telegraph, 2012, Arab uproar over demands for compulsory service, <http://www.telegraph.co.uk/news/9364353/Arab-uproar-over-demands-for-compulsory-service.html> (22. 4. 2013)

⁵⁰ http://www.knesset.gov.il/mk/eng/MKIndex_Current_eng.asp?view=1 (25. 4. 2013)

disponují dvě arabské politické strany. Tou druhou je Chadaš⁵¹. Někteří ze zmíněných 12 arabských poslanců však byli zvoleni v rámci politických stran, které nehájí pouze zájmy izraelských Arabů.

Podprezentace je dlouhodobě charakteristická pro Araby v izraelském politickém systému. Přesto je nutné upozornit, že 90. léta minulého století znamenala významnou změnu. Do té doby byla podprezentace velmi výrazná, ale především v první polovině 90. let došlo k největším úspěchům arabských politických stran. Arabské strany získaly v roce 1992 rekordních pět mandátů a dále se jednalo o již dříve zmíněnou vládu Jicchaka Rabina, který sice během koaličních jednání vyjednával i s arabskými stranami, nakonec se však rozhodl do koalice je nezahrnout a opírat se pouze o jejich parlamentní podporu. Jednalo se o bouřlivé období, ve kterém byla podepisována dohoda z Osla, a arabské strany poskytovaly Rabinově vládě podporu. Toto období bylo ukončeno smrtí Jicchaka Rabina v listopadu 1995, protože následně se dostala k moci pravicová vláda, která se již o hlasy arabských poslanců neopírala (Kenig 2007: 6). Do současné doby se jednalo o jediný případ, kdy byly arabské strany součástí vládní koalice (i když pouze neformální). Přesto je nutné si uvědomit, že pokud se o jejich hlasy Rabinova vláda opírala, pak získaly výrazný vliv na podobu vládních politik.

V následujícím období (po roce 1995) došlo k radikalizaci a změně preferencí arabských voličů. Situace pak vyvrcholila událostmi roku 2000 a druhou intifádou. V případě voleb docházelo k jejich bojkotování ze strany arabských voličů. Změna preferencí se projevovala odklonem od mainstreamových židovských politických stran a naopak příklonem k arabským stranám. Jednalo se především o nárůst hlasů pro komunistický Chadaš, Sjednocenou arabskou kandidátku a Balad, který obhájí radikální panarabské názory. Kromě změny voličských preferencí jsou 90. léta charakteristická také nárůstem počtu arabských poslanců v Knesetu, neboť v 80. letech byl maximální počet arabských poslanců osm. Zvýšená participace izraelských Arabů se projevila i prostřednictvím prvních arabských ministrů. Jak již bylo zmíněno, první z nich byl Drúz Salaf Tářif a v roce 2007 se poprvé členem vlády stal i arabský muslim Ralíb Madžadlí (Kenig 2007: 6-7).

⁵¹ http://www.knesset.gov.il/mk/eng/MKIndex_Current_eng.asp?view=1 (25. 4. 2013)

Od té doby však nebyl jmenován jediný arabský ministr. Od roku 2009 byla u moci vláda v čele s pravicovou stranou Likud, kterou vede Benjamin Netanjahu. Součástí této vlády byla zpočátku i Strana práce, avšak bez arabských ministrů⁵². To samé platí i pro současnou vládu, v jejímž čele stojí od roku 2013 opět Benjamin Netanjahu. Jedná se za posledních deset let o první vládu, jejíž součástí nejsou religiózní politické strany. Její součástí však nejsou ani arabské politické strany či arabští ministři. To samé platí i pro Stranu práce, z níž všichni arabští ministři pocházeli⁵³. V případech obou vlád se jednalo o vlády prosazující pravicové politiky. Jejich součástí navíc byla a je také politická strana Jisrael Bejtejnu, která se často a ostře vymezuje proti Palestincům i izraelským Arabům⁵⁴.

Na první pohled by se tak mohlo zdát, že participace izraelských Arabů v politických institucích Izraele prošla od začátku 90. let výraznou proměnou. Zvýšilo se množství arabských poslanců v Knesetu, vláda Jicchaka Rabina se opírala o podporu arabských stran, ve vládě zasedali dva arabští ministři. Ačkoliv se stále nejednalo o zastoupení, které by odpovídalo velikosti arabské menšiny v Izraeli, jednoznačně se jednalo o pokrok. Otázkou však zůstává, do jaké míry se ve skutečnosti zvýšil arabský vliv na izraelskou politiku. Podle Ofera Keniga (2007: 10) tomu tak není. Dle jeho analýzy mají arabští poslanci stále pouze minimální šanci prosadit své cíle v politickém systému Izraele. To je způsobeno především vysoce centralizovaným charakterem izraelské politiky a štěpnou linií, která rozděluje Araby a Židy. Tyto dva faktory prakticky znemožňují arabským politickým stranám získat větší vliv na izraelskou politiku.

Významným problémem izraelských Arabů je, že ačkoliv tvoří přibližně 20 % populace Izraele, nejsou uznanou izraelskou národnostní menšinou⁵⁵, která by disponovala kolektivními politickými právy. V tomto ohledu by se menšina s kolektivními právy mohla dostat do konfliktu s židovským charakterem státu, který bývá někdy uváděn ještě před jeho demokratickým charakterem. Arabská menšina již

⁵² Haaretz, 2009, Netanyahu sworn in as Israel's prime minister, <http://www.haaretz.com/news/netanyahu-sworn-in-as-israel-s-prime-minister-1.273265> (26. 4. 2013)

⁵³ The Huffington Post, 2013, Israel's 33rd Government Formed: Benjamin Netanyahu Reaches Coalition Deal, Presents Lineup To Shimon Peres, http://www.huffingtonpost.com/2013/03/16/netanyahu-government-formed-coalition-deal-israel_n_2892713.html (26. 4. 2013)

⁵⁴ Je však nutné upozornit, že Jisrael Bejtejnu byla i součástí vládní koalice, v níž zasedal muslimský ministr Ralíb Madžadlí.

⁵⁵ Izraelští Arabové jsou uznanou etnickou menšinou, která určitými kolektivními právy disponuje (např. náboženská práva), ale nejedná se o uznanou menšinu národní (Smooha 1990: 404).

dlouhou dobu vnímá židovský charakter Izraele jako jednu z hlavních překážek jejich rovnocennému zastoupení v politických institucích. Na druhou stranu pro Židy by narušení židovského charakteru státu znamenalo popření jednoho z hlavních důvodů pro existenci Státu Izrael (Jamal 2007: 479-480). Takový přístup je na jednu stranu pochopitelný, protože při vzniku Státu Izrael bylo počítáno, že Izrael vzniká jako stát pro Židy. Pro Araby měl vzniknout stát palestinský, k čemuž dodnes nedošlo. Přesto však za dobu existence Izraele nedošlo v oblasti kolektivních arabských práv k výrazné změně. Dodnes tak hlavním místem pro prosazování arabských zájmů je Kneset, kde jsou arabským politickým stranám i poslancům kladeny mnohé překážky pro jejich činnost (viz kapitola o vývoji postavení izraelských Arabů v Izraeli).

Izraelský Nejvyšší soud se v mnoha ohledech stal od 90. let ochráncem liberalismu a demokratických principů. Tato skutečnost se v mnoha ohledech týkala i práv izraelských Arabů. Na druhou stranu na složení Nejvyššího soudu se zvýšená obhajoba práv izraelských Arabů příliš neprojevovala. První izraelský Arab se stal soudcem Nejvyššího soudu v roce 1999. Jednalo se o Abdela Rahman Zuabiho, který získal jmenování na devět měsíců. Prvním Arabem jmenovaným trvale se stal Salim Jubran. Jubran je dodnes jediným arabským soudcem, který v Nejvyšším soudu zasedá⁵⁶. V tomto ohledu se i v případě Nejvyššího soudu jedná o podprezentaci izraelských Arabů, protože v současnosti je Nejvyšší soud tvořen 15 soudci.

S osobou Salima Jubrana byl v roce 2012 spojen politický skandál, když Jubran odmítl zpívat izraelskou hymnu na ceremoniálu spojeném s odchodem předsedkyně Nejvyššího soudu do penze. Pravicový poslanci Knesetu zareagovali velmi ostře, když poslanec Národní jednoty požadoval schválení nového zákona, podle kterého nebude umožněno stát se soudcem Nejvyššího soudu těm Izraelcům, kteří neabsolvovali službu v Izraelských obranných silách či civilní službu. Poslanec strany Jisrael Bejtejnu požadoval odvolání Jubrana z pozice soudce Nejvyššího soudu a jiný poslanec Likudu dokonce prohlašoval, že by Jubran měl odevzdat izraelskou identifikační kartu, a měl by tak obdržet pouze povolení k trvalému pobytu. Mnoho izraelských Arabů odmítá zpívat izraelskou hymnu, protože odkazuje k judaismu a Svaté zemi (Ravid 2012). Tento případ poukazuje na nepřiměřené chování ze strany pravicových poslanců Knesetu. Trestat osobu ztrátou občanství poukazuje na novelu zákona o ztrátě izraelského

⁵⁶ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/arabct.html> (26. 4. 2013)

občanství z roku 2011, která umožňuje osobu na základě vlastizrady potrestat odebráním občanství. Situaci, kdy se osoba rozhodne nezpívat hymnu, je však jen těžko možné požadovat za vlastizradu. V případě požadavku, aby soudci Nejvyššího soudu museli povinně vykonat vojenskou či civilní službu, by se opět jednalo o požadavek výrazně znevýhodňující izraelské Araby, protože ti nemusejí vojenskou ani civilní službu absolvovat a často tak nečiní z vlastního přesvědčení ani dobrovolně. Přesto je však nutné upozornit, že se jednalo spíše o požadavky jednotlivých pravicových poslanců, které nebyly nijak uplatněny.

Izraelští Arabové volají po zvýšení počtu arabských soudců nejvyššího soudu, aby tak byl více reprezentativní a odrážel i arabské zájmy. Arabský poslanec Tibi poukázal na případy, ve kterých Nejvyšší soud často rozhodl v neprospěch izraelských Arabů (např. v případě získávání občanství či trvalého pobytu na základě sňatku mezi Palestinci a izraelskými Araby). Podle jeho názoru by další arabský soudce Nejvyššímu soudu nijak neuškodil (Fyler 2012). V tomto ohledu je nutné upozornit na fakt, že podobným způsobem se vyjadřují i religiozní Židé, kteří však na rozdíl od izraelských Arabů nemají mezi soudci Nejvyššího soudu svého zástupce. Z jejich pohledu Nejvyšší soud jedná vůči religiozním Židům podjatým způsobem a nehájí jejich zájmy (Čejka 2009: 43).

Jak se ukazuje, tak zastoupení izraelských Arabů v politických a soudních institucích se od 90. let zvýšilo. Přesto však v současnosti nedosahuje zastoupení, které by odpovídalo velikosti arabské menšiny v Izraeli. Další problém nastává ve spojení s otázkou, do jaké míry je pro izraelské Araby možné efektivně ovlivňovat podobu izraelských politik. Vzhledem k faktu, že Arabové v Izraeli nejsou oficiálně uznanou národnostní menšinou, která by disponovala politickými kolektivními právy, je možnost prosazení vlastních zájmů značně omezená.

4.5 Úřední jazyky, státní znaky a vlajka, Den nezávislosti

Otázka používání arabštiny v Izraeli je do značné míry propojená s arabskou identitou menšiny izraelských Arabů. Arabština má v Izraeli status oficiálního jazyka spolu s hebrejštinou. Tímto postavením disponuje už od roku 1922, kdy byl přijat tzv. Mandatory Order, který ustavoval hebrejštinu a arabštinu jako dva oficiální jazyky. Tento zákon byl v roce 1948 převzat i Státem Izrael do právního řádu země. V praxi je

však postavení arabštiny ve srovnání s hebrejštinou výrazně horší. Hebrejšтина je dominantním jazykem ve veřejné sféře, např. v Knesetu, u soudů, ve vládních dokumentech, v obchodní sféře či akademickém prostředí, ale i ve většině médií. V mnoha ohledech je tato skutečnost způsobena židovským charakterem státu, který podporuje široké používání hebrejštiny (Yitzhaki 2011: 95-96).

Oficiálně jsou si však oba jazyky prakticky rovny. Existují určité drobné výjimky, mezi které patří např. Zákon o občanství (1952), který pro naturalizaci požaduje určitou znalost hebrejštiny (ale to již neplatí pro arabštinu). Dále se jedná o pořadí jazyků pro interpretaci některých zákonů či nařízení, k čemuž mohlo dojít ve spojitosti se vznikem Státu Izrael. V takovém případě má hebrejšтина přednost před angličtinou. Jistá znalost hebrejštiny je oficiálně vyžadována i pro registraci jako koncipient v advokátní kanceláři. Jiné oficiální rozdíly však neexistují (Landau 1987: 119-120). Arabšтина je oficiálně používána na bankovkách i mincích a poštovních známkách (spolu s hebrejštinou). Arabštinu je možné používat u soudů a zákony přijímané v Knesetu jsou publikovány v hebrejštině i arabštině. Arabští poslanci Knesetu se mohou vyjadřovat v arabštině. Izraelský rozhlas vysílá skoro celý den i v arabštině a izraelská televize vysílá program každý den hodinu v arabštině. Arabské školy vyučují v arabštině, hebrejšтина je vyučována jako druhý jazyk a angličtina je potom vyučována jako cizí jazyk. V tomto kontextu tedy hebrejšтина není chápána jako cizí jazyk (Amara 2002: 61-62).

Na první pohled by se tak mohlo zdát, že postavení arabštiny v Izraeli je prakticky rovnocenné a nedochází k žádnému znevýhodnění izraelských Arabů. Situace však není tak jednoznačná. Co se týče přístupu k vládním institucím, tak ty jsou pro Arabů často silně omezeny. Většina formulářů je pouze v hebrejštině, internetové stránky institucí jsou ve valné většině také pouze v hebrejštině. V případě druhé libanonské války⁵⁷ byly pokyny a varování ministerstva obrany vydávány výhradně v hebrejštině, ačkoliv nejohroženější skupinou byli právě izraelští Arabové. Podobná situace platí pro izraelské soudy, které je možné oficiálně vést v arabštině, ale v praxi často nejsou soudní spory schopné v arabštině provádět či poskytovat arabské

⁵⁷ Jednalo se o měsíc trvající konflikt mezi Izraelem a Libanonem, který proběhl v létě 2006. Konflikt skončil nejasným výsledkem, kdy izraelská armáda i Hizballáh utrpěly značné ztráty (<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/lebanon2.html> 1. 5. 2013).

dokumenty. Oficiální státní nařízení a oznámení jsou kvůli rozpočtovým škrtkům jen zřídka zveřejňována v arabštině (Yitzhaki 2011: 97-98).

Televizní programy v Izraeli (státní i komerční) vysílají pouze minimum pořadů v arabštině. Zákonem je určeno, že izraelské televizní stanice musí zajistit vysílání v arabštině pro potřeby arabské populace. Tato potřeba byla stanovena v roce 1992 na 18 % z vysílacích hodin, ve kterých mají být vysílány arabské programy. V roce 2000 však došlo ke snížení vysílacího času v arabštině (původní i přeložené programy) na 5 %. Většina programů v arabštině jsou přeložené z jiných jazyků a navíc jsou tyto programy vysílány ve velmi neoblíbených časech. V roce 2002 došlo k přesunu všech arabských programů z veřejnoprávního Kanálu 1 na satelitní kanály, což znamená, že jsou dostupné pouze uživatelům satelitních televizí. Před několika lety bylo vypsáno výběrové řízení na vznik ruského a arabského kanálu. V roce 2002 vznikl samostatný ruský kanál, ten arabský ale nebyl nikdy vytvořen (Yitzhaki 2011: 98-99).

V oblasti vzdělání je arabské minoritě umožněno absolvovat primární a sekundární vzdělání v arabštině. V tomto ohledu tak existují dva oddělené vzdělávací systémy – arabský a hebrejský. Mnohými autory je právě možnost vzdělání v rodném jazyce považována za znak velmi dobrého postavení arabštiny v Izraeli. Problém však nastává v případě univerzitního vzdělání, protože v Izraeli neexistuje jediná vysoká škola, která by umožňovala absolvovat studia v arabštině. V minulosti existovaly určité pokusy o vytvoření čistě arabské univerzity, která by byla otevřena arabským i židovským studentům. Do současnosti však nebyly učiněny žádné praktické kroky k jejímu zřízení (Yitzhaki 2011: 99-100). Mnozí arabští studenti absolvují předměty v hebrejštině již na střední škole, což funguje jako příprava pro studium na vysoké škole. Tento důraz na používání hebrejštiny jako dorozumívacího jazyka a jazyka pro studium často vede k omezení používání arabštiny (Shohamy 2011: 6). Od 80. let minulého století je arabština povinným předmětem na hebrejských školách pro studenty od sedmých do devátých tříd. Po této době ale dochází k prudkému propadu množství studentů, kteří se rozhodnou s arabštinou dále dobrovolně pokračovat – jedná se pouze o 2 %. V židovských náboženských školách pak výuka arabštiny není prováděna vůbec. V některých školách může být navíc povinná výuka arabštiny nahrazena studiem francouzštiny. Obecně je tak úroveň znalosti arabštiny mezi židovskou populací Izraele velmi nízká (pokud se nejedná o jejich původní jazyk) (Yitzhaki 2011: 100).

V oficiální rovině jsou si tak oba jazyky prakticky rovné. V praxi ale dochází k protěžování hebrejštiny na úkor arabštiny. Valná většina arabské populace Izraele je bilingvní, protože hebrejštiny je vyučována již od základní školy a je nutná pro studium na vysoké škole, komunikaci s úřady a soudy, často i na pracovním místě atd. Ve veřejné sféře je tak hebrejštiny preferovaným jazykem. Na druhou stranu židovská populace prakticky arabštinu neovládá a ani k tomu není ničím nucena, protože hebrejštiny má primární postavení v Izraeli.

Již v minulosti proběhlo několik pokusů o oficiální uzákonění primárního postavení hebrejštiny. Jednalo se většinou o pokusy pravicových politických stran. Naposled k podobnému pokusu došlo v roce 2011, kdy byl navržen nový Základní zákon, podle kterého by měl princip Izraele jako židovského státu přednost před demokratickým principem. Jak bylo popsáno v předchozích částech práce, oba tyto principy se často dostávají do rozporu a Nejvyšší soud v mnoha ohledech vystupuje jako obhájce liberálních a demokratických principů. Součástí navrhované změny bylo i zrušení arabštiny jako oficiálního izraelského jazyka. Arabština by tak měla zákonem stanovené zvláštní postavení, ale nejednalo by se o oficiální jazyk. Zákon nakonec přijat nebyl poté, co politická strana Kadima stáhla svojí podporu (Lis 2011).

Vytvoření Státu Izrael jako židovské země automaticky vedlo k vytvoření nových státních symbolů, které reflektovaly židovskou identitu. Státní hymna je tak židovská a nezahrnuje jiné izraelské skupiny. To samé platí i pro ostatní státní znaky – jedná se o státní vlajku, mince a bankovky či oficiální vládní publikace. Prakticky s žádnými těmito znaky se nemohou izraelské Arabové identifikovat. Zákon navíc ustavuje i používání hebrejského kalendáře souběžně s kalendářem gregoriánským (Reiter 2009: 26). Izraelská hymna Hatikva (v překladu naděje) odkazuje na touhu židovského lidu po návratu do vlasti⁵⁸. Vlajka Státu Izrael byla vytvořena na základě vlajky Sionistického hnutí. Je tvořena Davidovou hvězdou a dvěma modrými pruhy, které symbolizují pruhy na modlitebním plášti (nazýván talit)⁵⁹. Pro arabské občany Izraele je těžké se s takovými symboly ztotožňovat a přijímat je za své. V tomto ohledu se jedná o další ukázkou židovského charakteru státu. Na první pohled by se mohlo zdát, že se nejedná o příliš závažné ukázky znevýhodňování izraelských Arabů na úkor Židů, ale jak bylo popsáno v předchozí části práce, nezpívání izraelské hymny arabským

⁵⁸ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/hatikva.html> (28. 4. 2013)

⁵⁹ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/isflag.html> (28. 4. 2013)

soudcem Nejvyššího soudu může být záminkou pro požadavky jeho odvolání či dokonce zbavení izraelského občanství (což je podle izraelských zákonů možné).

Izraelské národní symboly jsou pro izraelské Araby dlouhodobě jednou z velmi problematických oblastí. Jedná se podobně jako v případě jazyka o záležitost identity. V případě vlajky se jedná o náboženský symbol, se kterým se arabští křesťané a muslimové nemohou ztotožnit. V případě hymny se pak jedná o touhu po návratu do země, kterou izraelští Arabové v mnoha případech považují za ukradenou. Vyjadřování loajality k takovým symbolům probíhá např. i během Dne nezávislosti, kdy probíhají mohutné oslavy na počest vzniku Státu Izrael. Izraelští Arabové však událost vzniku Izraele arabsky nazývají Nakba (katastrofa) a vnímají ji jako příčinu vyhnání mnoha Arabů z jejich domovů. Z toho důvodu v Den nezávislosti často probíhají rozsáhlé demonstrace izraelských Arabů (Kalman 2013). V roce 2011 byl přijat velmi kontroverzní zákon, podle kterého má ministr financí právo omezit rozpočet státem financovaných organizací, které otevřeně považují Den nezávislosti za den smutku. Podle kritiků tohoto zákona se jedná o snahu potlačit v Izraeli svobodu slova. Podle obhájců zákona se však jedná pouze o ujištění, že Izrael nefinancuje takové organizace, které popírají existenci státu. Odpůrci předložili petici proti tomuto zákonu Nejvyššímu soudu, který ji však odmítl s odůvodněním, že je příliš brzo na hodnocení daného zákona (Khoury 2012).

5 Závěr

Tématem této diplomové práce bylo postavení izraelských Arabů v rámci politického systému Státu Izrael. Izraelští Arabové tvoří nezanedbatelnou izraelskou menšinu (přibližně 20 % obyvatel) a podle mnohých zdrojů je jejich postavení ve srovnání s většinovým židovským obyvatelstvem horší. Za účelem analýzy postavení izraelských Arabů byl použit empiricko-analytický přístup. Jednopřípadová studie kombinovala dva postupy analýzy – nejprve byl zkoumán historický vývoj postavení izraelských Arabů a následně bylo analyzováno i současné postavení izraelských Arabů ve vybraných problematických oblastech.

Cílem bylo zodpovědět dvě v úvodu vymezené výzkumné otázky. První se zabývala otázkou, do jaké míry znevýhodňuje Stát Izrael některé skupiny obyvatelstva prostřednictvím určitých opatření. V tomto ohledu byla pozornost soustředěna na postavení izraelských Arabů. Druhá výzkumná otázka se zabývala problematikou, do jaké míry je postavení izraelských Arabů v rámci Izraele ovlivněno postojem samotných izraelských Arabů. Zde se jednalo především o jejich možnou neloyalitu vůči židovskému státu a tudíž i neochotu participovat v izraelském politickém životě.

První část práce se zabývala analýzou izraelského politického systému. Tato analýza byla klíčová, protože nebylo možné analyzovat postavení izraelských Arabů v rámci izraelského politického systému bez znalosti základních charakteristik tohoto politického systému. Nejprve byl zkoumán vývoj izraelského politického systému od jeho vzniku v roce 1948. V tomto ohledu byla právě léta těsně následující po roce 1948 nejdůležitější pro formování budoucí podoby politického systému. Jednalo se o velmi důležitou formativní fázi, v níž bylo nutné transformovat instituce existující v období britského mandátu na politické instituce nezávislého státu. Právě v tomto období došlo k jednomu z největších problémů pro budoucí postavení izraelských Arabů. Od samého počátku bylo počítáno se vznikem dvou států – židovského a arabského. V předstátním období fungovaly obě komunity odděleně, což zahrnovalo i oddělené instituce. Po vzniku samostatného Izraele však došlo k transformaci pouze židovských institucí a arabské instituce díky neexistenci palestinského státu do značné míry zanikly. Jedná se o jednu z nejdůležitějších příčin současného znevýhodněného postavení izraelských Arabů.

Ve druhé polovině první kapitoly byla analyzována současná podoba izraelského politického systému. Podle modelu etnické demokracie, který byl vytvořen Sammym Smoohou, je možné Izrael označit za politický systém s fungující demokracií. Tento systém však současně zakotvuje i dominanci ústředního národa – v tomto případě se jedná o židovský národ. Na základě toho bylo zjištěno, že Izrael opravdu disponuje fungujícím demokratickým politickým systémem, který obsahuje celou řadu pro západní demokracie typických politických institucí. Izraelští Arabové mají v rámci těchto institucí teoreticky stejná práva jako ostatní skupiny v izraelské společnosti. V praxi však dochází k pokusům o omezení jejich vlivu na izraelskou politiku. Důkazem jsou snahy o zákaz kandidatury arabských politických stran ve volbách do Knesetu či nepřizvání arabských politických stran do vlád, ačkoliv není počet jejich křesel v Knesetu zanedbatelný a získání vládní většiny není snadné.

Samostatnou kapitolou jsou náboženské instituce, které fungují v rámci izraelského politického systému, ukotvují dominantní postavení judaismu a jsou ovládány religiózními Židy. V otázce vlivu těchto institucí na izraelské Araby je nejdůležitější ministerstvo pro náboženské instituce, protože to má moc nad náboženskými záležitostmi všech izraelských náboženství. I přesto je toto ministerstvo dlouhodobě ovládáno religiózními židovskými stranami, což je vzhledem k faktu, že tyto strany mají přímý vliv na obsazování mnoha postů v židovských i nežidovských náboženských institucích, poměrně nevhodné vůči ostatním náboženstvím v Izraeli. Ostatní náboženské instituce mají vliv především na židovské obyvatelstvo a izraelských Arabů se tak přímo nedotýkají. I tyto instituce jsou však obsazovány především religiózními Židy, což může vést k výraznému znevýhodňování sekulárních Židů.

Druhá kapitola diplomové práce se zabývala vývojem postavení izraelských Arabů v rámci izraelského politického systému. První fáze trvala od vzniku Státu Izrael v roce 1948 do roku 1967, kdy proběhla šestidenní válka. V této fázi bylo postavení izraelských Arabů ovlivněno především válkou za nezávislost, která vyvolala obrovskou palestinskou uprchlickou vlnu. Tato vlna měla za následek vyvlastňování arabské půdy a pro velké množství Arabů i ztrátu nároku na izraelské občanství. Izraelští Arabové se po skončení války ocitli pod izraelskou vojenskou správou, která v mnoha ohledech omezovala jejich práva a znemožňovala kontakt s izraelskými Araby ve smíšených

městech či Palestinci v okolních státech. Na druhou stranu však tato správa izraelským Arabům v mnoha ohledech vyhovovala a zajišťovala jim jejich potřeby.

Ve druhé fázi, která trvala od roku 1967 a skončila v roce 1993 spolu s mírovou smlouvou z Osla, došlo především k politické mobilizaci izraelských Arabů. Nejprve byla zrušena vojenská správa a následně došlo i k obsazení Západního břehu a pásma Gazy, což znamenalo obnovení kontaktů s Palestinci na těchto územích. Obnovené kontakty znamenaly zvýšenou politickou organizaci ze strany izraelských Arabů a to v podobě umírněnějších organizací, ale i radikálních organizací, které odmítaly existenci Státu Izrael. Dále docházelo k propojování identity izraelských Arabů spolu s palestinskou identitou, kdy se izraelští Arabové opět začali chápat jako Palestinci. V postoji izraelské vlády však k výrazným změnám nedošlo. Charakteristické je pro toto období další vyvlastňování arabské půdy a protesty a stávky ze strany izraelských Arabů.

Třetí fáze byla započata rokem 1993 spolu s uzavřením mírové smlouvy z Osla a byla ukončena v roce 2000, kdy došlo k jednomu z nejkrvavějších střetů mezi izraelskými Araby a izraelskými ozbrojenými složkami. Toto období je charakteristické nejprve zvýšeným optimismem v souvislosti s mírovým procesem, který však díky jeho neúspěchu a současně i nezahrnutí izraelských Arabů, brzy vyprchal. Současně však došlo i ke zvýšené participaci izraelských Arabů v politickém systému, když se koaliční vláda Strany práce opírala o podporu arabských poslanců v Knesetu. Takové změny však nebyly pro izraelské Araby dostatečné a slibované zrovnoprávnění izraelských Arabů a Židů se neuskutečnilo. Arabské politické spektrum se také jednotně (ne však organizovaně) začalo vyjadřovat proti rozporu mezi židovským a demokratickým státem.

Poslední fáze, která trvá do současnosti, byla odstartována krvavými střety mezi izraelskými Araby a izraelskými ozbrojenými složkami v roce 2000. Tato událost ovlivnila vztahy mezi Izraelem a izraelskými Araby na dlouhou dobu. Izraelští Arabové začali masivně bojkotovat volby na centrální úrovni a začali volat po vytvoření vlastních politických institucí. Tyto snahy však nebyly nijak jednotné a názory se poměrně lišily. Na izraelské politické scéně se navíc k moci dostaly pravicové politické vlády, které nebyly požadavkům izraelských Arabů nijak nakloněny. Současně se

přidaly i pokusy o omezení kandidatury arabských politických stran. Nyní se však zdá, že by se situace mohla opět uklidnit a stabilizovat.

Poslední kapitola diplomové práce se zabývala problematikou jednotlivých oblastí, ve kterých by mohlo docházet k určitému znevýhodnění izraelských Arabů. Nejprve byla analyzována otázka možnosti získat izraelské občanství. Zde je nutné vycházet z předpokladu, že Izrael vznikl jako stát pro židovské přistěhovalce a z toho důvodu jsou pro Židy podmínky získání izraelského občanství o mnoho jednodušší. V roce 2003 však byl přijat velmi kontroverzní Zákon o občanství a vstupu do Izraele, který je jasně zaměřen proti izraelským Arabům, neboť zakazuje získání občanství osobám pocházejícím z okupovaných území. V tomto ohledu tak dochází ke znevýhodnění pouze jedné skupiny izraelské společnosti a není tak možné tvrdit, že lepší podmínky mají pouze Židé. Současně je možné osobu zbavit občanství na základě obvinění z terorismu, špionáže či vlastizrady. Další možností pro ztrátu občanství je i dlouhodobý pobyt či občanství země, která je Izraelem považována za nepřátelský režim. Jako nepřátelské režimy jsou označeny okolní arabské státy, takže tímto opatřením budou opět nejvíce postiženi izraelští Arabové.

Otázka vlastnictví půdy je v Izraeli velmi specifickou záležitostí. Téměř veškerá půda je vlastněna státem a izraelští občané si ji mohou jen pronajímat. ILA spravuje i půdu vlastněnou JNF, která nesmí být pronajímána nežidovským občanům Izraele, což je opatření výrazně znevýhodňující izraelské Araby. V současné době existuje možnost i pro nežidovského občana pronajmout si půdu náležící JNF, ale ten následně získá kompenzaci v podobě půdy v oblastech, které jsou většinou obydleny izraelskými Araby. S oblastí půdy se pojí i problematika neuznaných vesnic, které se často nachází na zemědělské půdě, a jsou většinou obývány beduíny, kteří danou půdu považují za svou. To však Izrael neuznává a tyto vesnice často i bez řádného soudního řízení demoluje. V této oblasti je však nutné podotknout, že zde je vlna částečně i na straně izraelských Arabů, protože ti často odmítají měnit své návyky a odmítají se stěhovat do domů zbudovaných pomocí developerských projektů.

Další podkapitola se zabývala otázkou povinné služby v izraelské armádě, které jsou izraelští Arabové zproštěni. Služba v armádě se pojí s mnohými benefity, kterých jsou tímto způsobem izraelští Arabové zbaveni. Na druhou stranu se však ukazuje, že Drúzové, kteří vojenskou službu absolvují na základě vlastního rozhodnutí, nemají

výrazně lepší postavení než izraelští Arabové. Izraelští Arabové se však mohou rozhodnout vykonat vojenskou či civilní službu dobrovolně. Zájem o civilní službu vzrůstá. Ukazuje se však, že i vůči civilní službě mají izraelští Arabové často výhrady a rozhodnou se ji neabsolvovat. Takovým rozhodnutím se sami připravují o možné benefity.

Otázka participace v politických a soudních institucích byla zmíněna několikrát v průběhu této diplomové práce. Do současnosti zasedali v izraelských vládách dva arabští ministři – oba za Stranu práce a jedna vláda se opírala o podporu arabských poslanců. Nejednalo se však o oficiální koalici. V Nejvyšším soudu zasedá jeden arabský soudce. Takové zastoupení neodpovídá velikosti arabské menšiny. Arabské zastoupení v izraelských institucích je tak výrazně podreprezentováno. Situace prošla v 90. letech výraznou změnou, kdy se participace izraelských Arabů zvyšovala. Reálná možnost prosadit vlastní cíle zůstává však stále výrazně omezená, což je navíc posíleno neexistencí kolektivních politických práv pro arabskou menšinu v Izraeli.

Poslední podkapitola se zabývala problematikou úředních jazyků, státních znaků, hymny a Dne nezávislosti. V teoretické rovině má hebrejština a arabština rovnocenné postavení. To však neplatí pro praktické používání. Hebrejština je v tomto ohledu výrazně upřednostněna, což se týká např. i úředního styku. Jako velmi problematická se jeví i otázka studia na vysoké škole pouze v hebrejštině. Otázka státních symbolů, hymny a Dne nezávislosti je spíše záležitostí identity, se kterou se izraelští Arabové nemohou ztotožnit. Tyto znaky symbolizují pouze judaismus, což je v praxi dalším znakem etnické demokracie a převahy židovského národa.

Co se týká výzkumných otázek, které byly stanoveny v úvodu diplomové práce, pak je nutné konstatovat, že ze strany Izraele skutečně v některých oblastech dochází k praktickému znevýhodnění izraelských Arabů. Celý politický systém je nastaven pro dominanci židovského národa, ačkoliv je formálně zachována rovnost všech skupin izraelského obyvatelstva. Systém ukotvuje celou řadu pravidel, které vycházejí z judaismu. To samé se však neděje v případě ostatních izraelských náboženství. Na jednu stranu je taková situace pochopitelná, protože Izrael vznikl jako židovský stát a tedy stát pro Židy. V současné době se však jedná o stav těžko obhajitelný. I když je možné poznamenat, že postavení izraelských Arabů prošlo v historii určitou změnou, dodnes neodpovídá jejich požadavkům ani velikosti arabské populace na území Izraele.

Nejvýraznější změnou se stalo zrušení vojenské správy v roce 1966, která výrazně omezovala arabská práva. Další důležitá změna nastala v 90. letech, kdy se zvýšila arabská politická participace v izraelském politickém systému. Od 90. let začal také daleko výraznější roli hrát Nejvyšší soud, který v mnoha případech vystupoval jako ochránce arabských práv. Současně se však v poslední době množí pokusy ze stran některých izraelských politiků o omezení arabské participace v podobě zákazu kandidatury některých arabských politických stran.

Ve zmíněných problematických oblastech je možné velké znevýhodnění ze strany Izraele sledovat v oblasti získávání občanství, protože zákony upravující tuto oblast jsou jednoznačně namířeny proti izraelským Arabům. V otázce vlastnictví půdy probíhají podivné praktiky ze strany JNF, který svou půdu nepronajímá nežidovským občanům, a pak výměnou za ni získává půdu v především arabských oblastech, což mnozí izraelští Arabové označují za populační politiku ze strany Izraele. V otázkách povinné služby v izraelské armádě či civilní služby nedochází k výraznému znevýhodňování izraelských Arabů ze strany izraelských úřadů, protože Arabové mají možnost vojenskou službu absolvovat dobrovolně či vykonat civilní službu a získat stejné benefity. Jedná se tak především o rozhodnutí izraelských Arabů službu nepodstoupit. Participaci izraelských Arabů v politických a soudních institucích jsou ze strany Izraele kladeny překážky. Jak již bylo zmíněno výše, jedná se především o snahy omezit kandidaturu arabských politických stran. Na druhou stranu je nutné přiznat, že v minulosti výrazně poklesla arabská volební účast. V otázce úředních jazyků dochází ze strany Izraele k výraznému znevýhodnění, proto mnohé důležité informace nejsou dostupné v arabštině, soudní spory se často vedou pouze v hebrejštině, univerzitní vzdělání je dostupné pouze v hebrejštině. Izraelští Arabové se tak prakticky bez znalosti hebrejštiny neobejdou. V případě národních symbolů je problematický zákon, který umožňuje ministerstvu financí omezit zdroje těm organizacím, které otevřeně prohlašují Den nezávislosti za den smutku.

Pokud se zaměříme na druhou výzkumnou otázku, tedy do jaké míry je postavení izraelských Arabů v rámci Izraele ovlivněno samotnými izraelskými Araby. V tomto případě je možné potvrdit, že v mnohých případech je postavení izraelských Arabů zhoršováno jejich samotným postojem. Jedná se např. o již zmíněnou dobrovolnou vojenskou či civilní službu, kterou většina izraelských Arabů odmítá, protože by to

znamenal vyjádření loajality vůči Izraeli. Tím pádem se současně připravují i o benefity z této služby plynoucí. Stejným způsobem je možné poznamenat, že v mnohých případech izraelští Arabové odmítají změnit své sídelní návyky a přestěhovat se na nová místa. Zůstávají tak v neuznaných vesnicích bez přívodu vody, elektřiny či odpadu. Takové vesnice jsou následně často demolovány. V případě participace v politických institucích docházelo v minulých letech k častému bojkotování voleb ze strany izraelských Arabů a předstávání neucelených a nejednotných návrhů arabských požadavků na změnu izraelského politického systému. Mnohé organizace izraelských Arabů, které prosazují politické cíle, ani neuznávají existenci Státu Izrael.

Závěrem je možné shrnout, že ze strany Státu Izrael dochází v mnohých ohledech ke znevýhodnění postavení izraelských Arabů. Toto zhoršené postavení často plyne z židovského charakteru Izraele, podle kterého jsou Židé v Izraeli dominantním národem. Na druhou stranu však v některých případech izraelští Arabové zhoršují své postavení sami svým přístupem a neloajalitou vůči Izraeli.

6 Summary

The State of Israel is often called the only democracy in the Middle East. Surely, we can agree with such a statement but Israel represents a special kind of democracy. Sammy Smooha (1990) calls Israel's type of democracy an ethnic democracy. Therefore, Israeli political system combines basic elements of a democratic political system with the dominance of Jewish nation. Status of other ethnic groups may be disadvantaged in such a political system. This thesis specifically addresses the status of a group of Israeli Arabs.

The worst status of Israeli Arabs was in the period after the establishment of the State of Israel when Israeli Arabs were under the military administrative rule. After the military rule and the Six-Day War Israeli Arabs renewed contacts with Palestinians in the Occupied Territories resulting in increased political mobilization of Israeli Arabs. On the other hand, Israel's approach towards Israeli Arabs has not changed much and Israeli government continued with the policy of land expropriation. Attitude of Israeli government partially changed in 1990s. Political participation of Israeli Arabs increased in this period. However, violent clashes between police and Israeli Arabs in 2000 have changed the situation. Political participation has decreased and right-wing governments have come to power.

Currently, Israeli Arabs face disadvantage in obtaining Israeli citizenship. It refers to Palestinians who want to get married to Israeli Arabs. Another field where Israeli Arabs are disadvantaged is land ownership. On the other hand, disadvantages associated with the decision not to perform military service are in many respects fault of Israeli Arabs. Arab participation in Israeli political institutions does not match the size of Israeli Arab's population. Status of Arabic and Hebrew is formally equal. However, in practice, Hebrew is favored at the expense of Arabic.

7 Seznam literatury

7.1 Neperiodická literatura

ARIAN, A., NACHMIAS, D., AMIR, R.: 2002, *Executive Governance in Israel*, Palgrave Macmillan, Chippenham, ISBN 978-0-333-77700-8

BARZILAI, G.: 2010, Who Is a Jew? Categories, Boundaries, Communities and Citizenship Law in Israel In. Glenn, S. A., Sokoloff, N. B. (eds.): *Boundaries of Jewish Identity*, University of Washington Press, Seattle, pp. 27-42, ISBN 978-0-295-99054-5

ČEJKA, M.: 2007, *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*, Barrister & Principal, Brno, ISBN 978-80-87029-16-9

ČEJKA, M.: 2009, *Judaismus a politika v Izraeli*, Barrister & Principal, Brno, ISBN 978-80-87029-39-8

ČEJKA, M.: 2011, *Dějiny moderního Izraele*, Grada Publishing, Praha, ISBN 978-80-247-2910-7

EISENBERG, J., SCOLNIC, E.: 2001, *The JPS Dictionary of Jewish Words*, Jewish Publication Society, Philadelphia, ISBN 978-0827608320

FRISCH, H.: 2011, *Israel's Security and Its Arab Citizens*, Cambridge University Press, Cambridge, ISBN 9781107010970

GOLAN, A.: 2007, The Spatial Outcome of the 1948 War and Prospects for Return In. Benvenisti, E., Gans, C., Hanafi, S. (eds.): *Israel and the Palestinian Refugees*, Springer, Berlin, pp. 41-57, ISBN 978-3-540-68161-8

HERMANN, T., NEWMAN, D.: 2000, A Path Strewn with Thorns: Along the Difficult Road of Israeli-Palestinian Peacemaking In. Darby, J., MacGinty, R. (eds.): *The management of peace processes*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, pp. 107-153, ISBN 9780312231989

HOLZMAN-GAZIT, Y.: 2007, *Land Expropriation in Israel: Law, Culture and Society*, Ashgate Publishing, Aldershot, ISBN 978-0-7546-2543-8

HOROWITZ, D., LISSAK, M.: 1978, *Origins of the Israeli Polity: Palestine Under the Mandate*, University of Chicago Press, Chicago, ISBN 9780226353661

Human Rights Reports: Israel and the occupied territories 2010, U.S. Department of State, online dostupné na: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2010/nea/154463.htm> (18. 4. 2013)

Human Rights Reports: Israel and the occupied territories 2011, U.S. Department of State, online dostupné na: <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2011/nea/186429.htm> (18. 4. 2013)

JACOBSON, G. J.: 2010, *Constitutional Identity*, Harvard University Press, Cambridge, ISBN 9780674047662

JAFARZADEH, A.: 2007, *The Iran Threat: President Ahmadinejad and the Coming Nuclear Crisis*, Palgrave Macmillan, New York, ISBN 1403976643

KENIG, O.: 2007, The Political Representation of Israel's Arab Minorities: The Challenge of Marginality and the Dilemma of Influence versus Protest, 3rd Global Conference, Inter-Disciplinary.Net, online dostupné na: <http://inter-disciplinary.net/ati/diversity/pluralism/pl3/Kenig%20paper.pdf> (25. 4. 2013)

LAHAV, P.: 2009, Israel's Supreme Court In. Freedman R. O. (ed.): *Contemporary Israel: Domestic Politics, Foreign Policy, and Security Challenges*, Westview Press, Boulder, pp. 135-158, ISBN 978-0813343853

LANDAU, J. M.: 1993, *The Arab Minority in Israel, 1967-1991: Political Aspects*, Oxford University Press, New York, ISBN 9780198277125

LEHN, W., DAVIS, U.: 1988, *Jewish National Fund*, Routledge, London, ISBN 07103 0053-0

LIJPHART, A.: 1977, *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*, Yale University Press, New Haven, ISBN 0300024940

MAHLER, G. S.: 2011, *Politics and Government in Israel: The Maturation of a Modern State*, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, ISBN 978-0742568280

Military Service, 2011, Publications Department, Ministry of Immigrant Absorption, Jerusalem

REITER, Y.: 2009, *National Minority, Regional Majority: Palestinian Arabs Versus Jews in Israel*, Syracuse University Press, Syracuse, ISBN 978-0815632306

ROY, S.: 2011, *Hamas and Civil Society in Gaza: Engaging the Islamist Social Sector*, Princeton University Press, Princeton, ISBN 978-0691124483

SHOUGHRY, N.: 2012, „Israeli-Arab“ *Political Mobilization: Between Acquiescence, Participation, and Resistance*, Palgrave Macmillan, New York, ISBN 978-0230341258

SMOOHA, S.: 2001, *The Model of Ethnic Democracy*, ECMI Working Paper # 13, European Centre for Minority Issues (ECMI), Flensburg

STENDEL, O.: 1996, *The Arabs in Israel*, Sussex Academic Press, Brighton, ISBN 9781898723233

UNTERMAN, A.: 2011, *Historical Dictionary of the Jews*, The Scarecrow Press, Lanham, ISBN 978-0810855250

Základní zákon „Kneset“, 1958, online dostupné na: http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/basic2_eng.htm (23. 2. 2013)

Základní zákon „Vláda“, 2001, online dostupné na: http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2000_2009/2001/3/Basic%20Law-%20The%20Government%20-2001- (3. 3. 2013)

Zákon o návratu, 1970, online dostupné na: <http://www.mfa.gov.il/mfa/mfa-archive/1950-1959/pages/law%20of%20return%205710-1950.aspx> (10. 5. 2013)

Zákon o občanství a vstupu do Izraele, 2003, online dostupné na: http://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/citizenship_law.htm (13. 4. 2013)

ZOUPLNA, J.: 2007, *Od jišuvu k Izraeli: Formování izraelských mocenských elit 1919-1949*, Nakladatelství Libri, Praha, ISBN 978-80-7277-336-7

7.2 Periodická literatura

AMARA, M.: 2002, The place of Arabic in Israel, *International Journal of the Sociology of Language*, Vol. 158, pp. 53-68

BARAK-EREZ, D.: 2008, Israel: Citizenship and immigration law in the vise of security, nationality, and human rights, *International Journal of Constitutional Law*, Vol. 6, No. 1, pp. 184-192

BEUTTEL, A. C.: 1997, Policies of Ethnic Preference: Collective vs. Individual Rights in Israel, *Middle East Policy*, Vol. 5, No. 3, pp. 69-89

DAVIS, U., LEHN, W.: 1978, And the Fund Still Lives: The Role of the Jewish National Fund in the Determination of Israel's Land Policies, *Journal of Palestine Studies*, Vol. 7, No. 4, pp. 3-33

DISKIN, A.: 1999, The New Political System of Israel, *Government and Opposition*, Vol. 34, No. 4, pp. 498-515

EDELMAN, M.: 2000, The new Israeli constitution, *Middle Eastern Studies*, Vol. 36, No. 2, pp. 1-27

FOX, J., RYNHOLD, J.: 2008, A Jewish and Democratic State? Comparing Government Involvement in Religion in Israel with other Democracies, *Totalitarian Movements and Political Religions*, Vol. 9, No. 4, pp. 507-531

FRADKIN, H. G.: 2004, Judaism and Political Life, *Journal of Democracy*, Vol. 15, No. 3, pp. 122-136

GAVISON, R.: 2003, Constitutions and Political Reconstruction? Israel's Quest for a Constitution, *International Sociology*, Vol. 18, No. 1, pp. 53-70

GHANEM, A.: 1998, State and minority in Israel: the case of ethnic state and the predicament of its minority, *Ethnic and Racial Studies*, Vol., 21, No. 3, pp. 428-448

GOLDSTEIN, Y.: 2011, Israel's prime ministers and the Arabs: Levi Eshkol, Golda Meir and Yitzhak Rabin, *Israel Affairs*, Vol. 17, No. 02, pp. 177-193

- GREGG, H. S.: 2010, Fighting the Jihad of the Pen: Countering Revolutionary Islam's Ideology, *Terrorism and Political Violence*, Vol. 22, No. 2, pp. 291-314
- HACKER, D.: 2012, Religious Tribunals in Democratic States: Lessons from the Israeli Rabbinical Courts, *Journal of Law and Religion*, Vol. 27, No. 1, pp. 59-81
- HERZOG, B.: 2010, The Revocation of Citizenship in Israel, *Israel Studies Forum*, Vol. 25, No. 1, pp. 57-72
- CHAZAN, N.: 2005, The Knesset, *Israel Affairs*, Vol. 11, No. 2, pp. 392-416
- JAMAL, A.: 2007, Nationalizing States and the Constitution of 'Hollow Citizenship': Israel and its Palestinian Citizens, *Ethnopolitics*, Vol. 6, No. 4, pp. 471-493
- JAMAL, A.: 2009, The Contradictions of State-Minority Relations in Israel: The Search for Clarifications, *Constellations*, Vol. 16, No. 3, pp. 493-508
- KANAANEH, R.: 2003, Embattled Identities: Palestinian Soldiers in the Israeli Military, *Journal of Palestine Studies*, Vol. 32, No. 3, pp. 5-20
- KARSH, E.: 2013, Israel's Arabs: deprived or radicalized?, *Israel Affairs*, Vol. 19, No. 1, pp. 2-20
- LANDAU, J. M.: 1987, Hebrew and Arabic in the State of Israel: political aspects of the language issue, *International Journal of the Sociology of Language*, Vol. 67, pp. 117-133
- LEHMANN, D.: 2012, Israel: state management of religion or religious management of the state?, *Citizenship Studies*, Vol. 16, No. 8, pp. 1029-1043
- LERNER, H.: 2004, Democracy, Constitutionalism, and Identity: The Anomaly of the Israeli Case, *Constellations*, Vol. 11, No 2, pp. 237-257
- NASSAR, M.: 2011, Palestinian Citizens of Israel and the Discourse on the Right of Return, 1948–59, *Journal of Palestine Studies* Vol. 40, No. 4, pp. 45-60
- PAYES, S.: 2003, Palestinian NGOs in Israel: A Campaign For Civic Equality in a Non-Civic State, *Israel Studies*, Vol. 8, No. 1, pp. 60-90

- PELED, Y.: 1992, Ethnic Democracy and the Legal Construction of Citizenship: Arab Citizens of the Jewish State, *The American Political Science Review*, Vol. 86, No. 2, pp. 432-443
- PELED, Y.: 2007, Citizenship Betrayed: Israel's Emerging Immigration and Citizenship Regime, *Theoretical Inquiries in Law*, Vol. 8, No. 2, pp. 603-628
- QUIGLEY, J.: 1998, Displaced Palestinians and a Right of Return, *Harvard International Law Journal*, Vol. 39, No. 1, pp. 171-229
- RAIJMAN, R.: 2010, Citizenship Status, Ethno-National Origin and Entitlement to Rights: Majority Attitudes towards Minorities and Immigrants in Israel, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 36, No. 1, pp. 87-106
- RAM, U.: 2009, Tensions in the “Jewish Democracy”: The Constitutional Challenge of the Palestinian Citizens in Israel, *Constellations*, Vol. 16, No. 3, pp. 523-536
- RAYAN, S.: 2012, “Diversity” in Arab Society in Israel: The Islamic Movement as an Example, *Journal of Muslim Minority Affairs*, Vol. 32, No. 1, pp. 62-79
- REKHESS, E.: 2002, The Arabs of Israel after Oslo: Localization of the National Struggle, *Israel Studies*, Vol. 7, No. 3, pp. 1-44
- REKHESS, E.: 2007, The Evolvement of an Arab–Palestinian National Minority in Israel, *Israel Studies*, Vol. 12, No. 3, pp. 1-28
- RYDVAN, T.: 2002, Izraelský politický systém, *Politologická revue*, roč. 8, č. 1, str. 63-91
- SA'DI, A. H.: 2003, The Koenig Report and Israeli Policy towards the Palestinian Minority, 1965-1967: Old Wine in New Bottles, *Arab Studies Quarterly*, Vol. 25, No. 3, pp. 51-61
- SHACHAR, A.: 1999, Whose Republic?: Citizenship and Membership in the Israeli Polity, *Georgetown Immigration Law Journal*, Vol. 13, No. 2, pp. 233-272
- SHOHAMY, E., KANZA, T.: 2009, Language and Citizenship in Israel, *Language Assessment Quarterly*, Vol. 6, No. 1, pp. 83-88

SHOHAMY, E.: 2011, Arabic as a minority language? Linguistic landscape as a test case In. Rabi, U., Rudnitzky (eds.), A.: *The Status of Arabic Language in Israel, Arabs in Israel*, No. 1, pp. 1-20

SMOOHA, S.: 1990, Minority Status in an Ethnic Democracy: The Status of the Arab Minority in Israel, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 13, No. 3, pp. 389-413

STOPLER, G.: 2012, Religious Establishment, Pluralism and Equality in Israel—Can the Circle be Squared?, *Oxford Journal of Law and Religion*, Vol. 1, No. 2, pp. 1-25

TESSLER, M., GRANT A. K.: 1998, Israel's Arab Citizens: The Continuing Struggle, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 555, No. 1, pp. 97-113

TOCCI, N., VOLTOLINI, B.: 2011, Eyes Wide Shut: The European Union and the Arab Minority in Israel, *European Foreign Affairs Review*, Vol. 16, No. 4, pp. 521-538

WAXMAN, D.: 2011, Israel's Palestinian Minority in the Two-State Solution: The Missing Dimension, *Middle East Policy*, Vol. 18, No. 4, pp. 68-82

WAXMAN, D.: 2012, A Dangerous Divide: The Deterioration of Jewish-Palestinian Relations in Israel, *Middle East Journal*, Vol. 66, No. 1, pp. 11-29

YITZHAKI, D.: 2011, Attitudes to Arabic language policies in Israel: Evidence from a survey study, *Language Problems & Language Planning*, Vol. 35, No. 2, pp. 95-116

YONAH, Y., SAPORTA, I.: 2002, The Politics of Lands and Housing in Israel: A Wayward Republican Discourse, *Social Identities*, Vol. 8, No. 1, pp. 91-117

7.3 Internetové zdroje

BBC, 2003, Poll ban on Arab Israelis lifted, online dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2641227.stm (27. 2. 2013)

BBC, 2007, Israel names first Arab minister, online dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6254691.stm (5. 4. 2013)

BBC, UN blasts Israeli marriage law, online dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3152651.stm (14. 4. 2013)

BLOMFIELD, A.: 2012, Israel's Supreme Court accused of racism over residency ban on Palestinians who marry Israeli Arabs, The Telegraph, online dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/9010864/Israels-Supreme-Court-accused-of-racism-over-residency-ban-on-Palestinians-who-marry-Israeli-Arabs.html> (5. 3. 2013)

ETTINGER, Y.: 2002, Right-wing MKs launch bid to disqualify Arab parties, Haaretz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/print-edition/news/right-wing-mks-launch-bid-to-disqualify-arab-parties-1.28437> (27. 2. 2013)

FEUERSTEIN, R.: 2012, Revolutionize the rabbinate, Ynetnews, online dostupné na: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4278306,00.html> (10. 3. 2013)

FISHER-ILAN, A.: 2011, Israel eases steps to revoke citizenship, Reuters, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2011/03/28/us-israel-parliament-arabs-idUSTRE72R6OH20110328> (14. 4. 2013)

FYLER, B.: 2012, Tibi calls for more Arab justices in Supreme Court, Ynetnews, online dostupné na: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4273962,00.html> (26. 4. 2013)

Haaretz, 2009, Netanyahu sworn in as Israel's prime minister, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/news/netanyahu-sworn-in-as-israel-s-prime-minister-1.273265> (26. 4. 2013)

KALMAN, A.: 2013, Independence celebrations like 'dancing on Palestinian blood', The Times of Israel, online dostupné na: <http://www.timesofisrael.com/israeli-arab-mk-independence-celebrations-like-dancing-on-blood/> (29. 4. 2013)

KESTLER-D'AMOURS, J.: 2011, Israel's discriminatory civil service program challenged, The Electronic Intifada, online dostupné na: <http://electronicintifada.net/content/israels-discriminatory-civil-service-program-challenged/9226> (21. 4. 2013)

KHOURY, J.: 2012, High Court rejects petition against Israel's controversial 'Nakba Law', Haaretz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/news/national/high-court-rejects-petition-against-israel-s-controversial-nakba-law-1.405636> (29. 4. 2013)

LEVUSH, R.: 2011, Israel: Revocation of Citizenship Following Conviction for Serious Security Offenses, Global Legal Monitor, The Law Library of Congress, online dostupné na: http://www.loc.gov/lawweb/servlet/lloc_news?disp2_l205402600_text (14. 4. 2013)

LIS, J.: 2011, Kadima lawmakers retract support for bill scrapping Arabic as official language in Israel, Haaretz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/print-edition/news/kadima-lawmakers-retract-support-for-bill-scrapping-arabic-as-official-language-in-israel-1.377031> (28. 4. 2013)

LIS, J.: 2012, Yisrael Beiteinu seeks to abolish local religious councils, Haaretz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/news/national/yisrael-beiteinu-seeks-to-abolish-local-religious-councils-1.425805> (11. 3. 2013)

MAGNEZI, A.: 2010, Rise in Arab National Service volunteers, Ynetnews, online dostupné na: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3974580,00.html> (22. 4. 2013)

MUALEM, M.: 2009, Knesset pushes through land reform bill, Mofaz law before summer break, Haaretz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/print-edition/news/knesset-pushes-through-land-reform-bill-mofaz-law-before-summer-break-1.281321> (19. 4. 2013)

PFEFFER, A., STERN, Y.: 2007, High Court delays ruling on JNF land sales to non-Jews, Haaretz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/news/high-court-delays-ruling-on-jnf-land-sales-to-non-jews-1.229946> (16. 4. 2013)

PRUSHER, I.: 1999, Muslims and Christians fight for space in Nazareth, The Guardian, online dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/1999/oct/18/israel> (20. 4. 2013)

RABIN, Y.: 2012, Talking security, thinking demographics, Haazertz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/print-edition/opinion/talking-security-thinking-demographics-1.407368> (13. 4. 2013)

RAVID, B.: 2012, Arab justice's refusal to sing Israel's national anthem sparks furor among right-wing MKs, Haaretz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/news/national/arab-justice-s-refusal-to-sing-israel-s-national-anthem-sparks-furor-among-right-wing-mks-1.415560> (26. 4. 2013)

SHARON, J.: 2012, Ministry not interested in religious freedom report, The Jerusalem Post, online dostupné na: <http://www.jpost.com/JewishWorld/JewishNews/Article.aspx?id=280774> (9. 3. 2013)

SOFER, R.: 2008, Ministry of Religious Affairs reestablished, Ynetnews, online dostupné na: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3490901,00.html> (9. 3. 2013)

STERN, Y.: 2008, Number of Israeli Arab IDF recruits dramatically increases in 2008, Haaretz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/print-edition/news/number-of-israeli-arab-idf-recruits-dramatically-increases-in-2008-1.255275> (21. 4. 2013)

The Huffington Post, 2013, Israel's 33rd Government Formed: Benjamin Netanyahu Reaches Coalition Deal, Presents Lineup To Shimon Peres, online dostupné na: http://www.huffingtonpost.com/2013/03/16/netanyahu-government-formed-coalition-deal-israel_n_2892713.html (26. 4. 2013)

The Telegraph, 2012, Arab uproar over demands for compulsory service, online dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/9364353/Arab-uproar-over-demands-for-compulsory-service.html> (22. 4. 2013)

WATERS, T. W.: 2007, The Blessing of Departure: Exchange of Populated Territories - The Lieberman Plan as an Abstract Exercise in Demographic Transformation, 2 Law & Ethics of Human Rights 221-85, online dostupné na: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=958469 (4. 4. 2013)

WHITE, B.: 2009, Real reform in Israel is a distant prospect, The Guardian, online dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2009/sep/27/israeli-land-reform> (19. 4. 2013)

www.dat.gov.il

www.jewishvirtuallibrary.org

www.jfjfp.com

www.knesset.gov.il

www.mfa.gov.il

www.president.gov.il

Ynetnews, 2013, Tzohar chair running for chief rabbi, online dostupné na: <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4331180,00.html> (10. 3. 2013)

ZARCHIN, T.: 2008, Court orders state to explain why citizenship law won't be reversed, Haaretz, online dostupné na: <http://www.haaretz.com/news/court-orders-state-to-explain-why-citizenship-law-won-t-be-reversed-1.245381> (13. 4. 2013)